ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Ekonomické aspekty sociálního státu na příkladech současné praxe

The Economic Aspects of the Welfare State on the Examples of Current Practice

Alena Staňková

Plzeň 2016

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta ekonomická
Akademický rok: **2015/2016**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Alena STAŇKOVÁ**
Osobní číslo:	**K13B0117P**
Studijní program:	**B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor:	**Podniková ekonomika a management**
Název tématu:	**Ekonomické aspekty sociálního státu na příkladech současné praxe**
Zadávající katedra:	**Katedra financí a účetnictví**

Zásady pro vypracování:

1. Definujte pojem sociální stát a stručně popište jeho historii.
2. Stanovte současné aspekty sociálního státu včetně jeho problémů.
3. Na příkladu konkrétních zemí analyzujte ekonomické aspekty sociálního státu.
4. Proveďte komparaci analyzovaných sociálních států.
5. Shrňte zjištěné poznatky.

Rozsah grafických prací: **neuveden**

Rozsah kvalifikační práce: **40 - 60 stran**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- **ANXO, Dominique; BOSCH, Gerhard; RUBERY, Jill.** *The Welfare State and Life Transitions: A European Perspective.* **Edward Elgar Publishing Ltd, 2011. 328 s. ISBN 978-1-84980-430-1**
- **KELLER, Jan.** *Soumrak sociálního státu.* **Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. 160 s. ISBN 80-86429-41-5**
- **MUNKOVÁ, Gabriela.** *Sociální politika v evropských zemích.* **Praha: Karolinum, 2004. 191 s. ISBN 80-246-0780-8**
- **PIERSON, Paul.** *The New Politics of the Welfare State.* **Oxford: Oxford University Press, 2001. 530 s. ISBN 978-0-19-829756-7**

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Pavlína Hejduková, Ph.D.**
Katedra financí a účetnictví

Datum zadání bakalářské práce: **23. října 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **25. dubna 2016**

Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný
děkan

L.S.

Prof. Ing. Lilia Dvořáková, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 23. října 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Ekonomické aspekty sociálního státu na příkladech současné praxe“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce za použití pramenů uvedených v přiložené bibliografii.

V Plzni dne ……..... …….

podpis autora

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí Ing. Pavlíně Hejdukové, Ph.D. za vstřícný přístup, cenné rady a připomínky při vedení mé práce. Dále mé rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Obsah

Úvod ... 8

Metodika a cíle ... 10

1 Definice důležitých pojmů ... 11

1.1 Sociální stát, sociální občanství ... 11

1.2 Sociální politika, sociální zabezpečení, sociální práva a sociální rizika ... 12

2 Ekonomické aspekty sociálního státu ... 16

2.1 Veřejné výdaje ... 16

2.1.1 Oblasti veřejných výdajů ... 17

2.2 Hlavní zdroje příjmů ... 19

3 Historie sociálního státu ... 22

4 Typologie sociálního státu ... 26

5 Krize sociálního státu ... 31

5.1 Druhy krize ... 31

5.2 Příčiny krize ... 33

6 Sociální stát ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska ... 44

6.1 Analýza vybraných ukazatelů a demografických aspektů ve vazbě na britský starobní penzijní systém ... 46

6.2 Starobní penzijní systém ... 49

6.2.1 Státní penze ... 50

6.2.2 Nová státní penze ... 56

7 Sociální stát ve Švédsku ... 59

7.1 Analýza vybraných ukazatelů a demografických aspektů ve vazbě na švédský starobní penzijní systém ... 61

7.2 Starobní penzijní systém ... 63

7.2.1 Veřejná penze 64
7.2.2 Zaměstnanecké penzijní pojištění 67
7.2.3 Soukromá individuální penze 68
8 Komparace starobních penzijních systémů v UK a ve Švédsku 69
Závěr 77
Seznam tabulek 79
Seznam obrázků 80
Seznam použitých zkratek 82
Seznam použité literatury 83
Abstrakt 94
Abstract 95

Úvod

Welfare state neboli sociální stát, stát blahobytu je často diskutovaným tématem, a to především kvůli dlouhodobým kritikám, kterým čelí. Hovoří se o potřebě novelizace, kdy jednotlivé státy se snaží tuto krizi vyřešit prostřednictvím četných reforem, které se ve své formě a rozsahu navzájem odlišují.

Sociální stát zahrnuje široké spektrum oblastí svého působení. Působí přímo na každého svého „obyvatele“, neboť z velké části ovlivňuje sociální a politicko-právní prostředí, ať už se jedná o velikost odváděných daní a příspěvků na pojištění, výši vyplácených sociálních dávek a podpor, rozsah poskytovaných sociálních služeb apod.

První kapitola předložené práce se zabývá definováním sociálního státu a dalších podstatných pojmů týkajících se tohoto tématu. Ekonomické aspekty sociálního státu jsou detailněji rozebrány v kapitole druhé. Nejprve jsou nastíněny veřejné výdaje - jejich složení a hlavní oblasti, na které jsou vynakládány. Druhá část kapitoly je zaměřena na zdroje financování sociálního státu.

Třetí kapitola je věnována historii sociálního státu. Dochází zde k etapizaci jeho vývoje, kdy pro každou etapu jsou zaznamenány důležité události a změny, které v daném období nastaly.

Typologie sociálního státu dle Esping-Andersena se nachází ve čtvrté kapitole. Ke každému modelu jsou uvedeny jeho základní charakteristiky, příklady zástupců a přibližná struktura rozložení jednotlivých složek v rámci celkových sociálních výdajů. Tématem páté kapitoly je analýza krize sociálního státu. Nejdříve jsou rozlišeny základní druhy krize, poté jsou analyzovány jednotlivé příčiny krize.

Základní údaje o sociálním státu ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska se nachází v kapitole šesté. Tato kapitola se zaměřuje na starobní penzijní systém daného státu, především na jeho veřejnou část. Vybrané demografické aspekty ve vazbě na systém starobní penze jsou zde uvedeny pro dokreslení situace. Kapitola sedmá je strukturována stejně jako kapitola předchozí s tím rozdílem, že pojednává o Švédsku.

Komparací starobních penzijních systémů vybraných zemí se zabývá poslední, osmá kapitola. V první řadě jsou popsány základní rozdíly mezi jednotlivými systémy, dále

jsou charakterizovány jejich společné rysy. Na závěr jsou uvedeny výhody a nevýhody jednotlivých systémů z hlediska beneficientů a vlády.

Závěr této práce je tvořen celkovým shrnutím tématu předložené práce.

Metodika a cíle

Podkladem pro vypracování této bakalářské práce jsou kromě českých a anglických monografií také internetové zdroje. Jedná se především o mezinárodní statistické portály a odborné portály ministerstev vybraných zemí, týkající se popisované problematiky.

Některé potřebné údaje a hodnoty vybraných ukazatelů nejsou dostupné či aktualizované k roku 2016, někdy ani k rokům předchozím. Údaje a hodnoty uvedené v předložené práci jsou, pokud možno, ty nejaktuálnější a nejspolehlivější.

Nejprve bylo potřeba stanovit výzkumný problém, který je odpovídající stanoveným cílům práce. Následovalo detailní seznámení s tématem, které probíhalo formou důkladné rešerše odborných publikací a spolehlivých internetových zdrojů jak českých, tak zahraničních. Takto získané informace byly zpracovány, protříděny a následně interpretovány. Teoretické poznatky byly dále obohaceny statistickými daty a využity k analýze vybraných částí. Vzhledem k tématu nelze tuto práci jednoznačně rozčlenit na teoretickou a praktickou část. V závěru jsou prostřednictvím syntetické metody shrnuty základní zjištěné poznatky.

Hlavními cíli předložené práce jsou: vymezení základních pojmů, analýza ekonomických aspektů sociálního státu, popis historie sociálního státu a jeho typologie, analýza krize sociálního státu včetně příčin této krize a popis zejména veřejné části starobních penzijních systémů Švédska, Spojeného království Velké Británie a Severního Irska včetně jejich komparace.

1 Definice důležitých pojmů

1.1 Sociální stát, sociální občanství

Sociální stát

Po více než stoleté historii sociálního státu stále neexistuje jeho jednotná definice, což je zapříčiněno především velkým počtem jeho modifikací.

Potůček (1995) sociální stát definuje jako: „Stát, v němž se v zákonech, ve vědomí a postojích lidí, v aktivitách institucí a v praktické politice prosazuje myšlenka, že sociální podmínky, v nichž lidé žijí, nejsou jen věcí jedinců či rodin, nýbrž i věcí veřejnou. Každému z jeho občanů se dostává alespoň určitého uznaného minima podpory a pomoci v různých životních situacích, které jej či jeho rodinu (potenciálně či aktuálně) ohrožují.“ (Potůček, 1995, s. 35)

Podle Havla (2008) se jedná o: „Systém, kde stát prostřednictvím veřejných institucí zabezpečuje z vybíraných daní a pojistného rovnost lidí v definovaných sociálních oblastech.“ (*Atlas transformace*, 2008)

V sociologickém slovníku je vymezen jako: „Stát, který se nestará pouze o fungování právního rámce, ve kterém se odehrává ekonomický proces, ale aktivně zasahuje přerozdělováním v zájmu sociální jistoty, spravedlnosti a vysoké životní úrovně.“ (Jandourek, 2012, s. 239)

Jedna z často citovaných definic, jejímž autorem je Theones, zní: „Sociální stát je typem společnosti, ve které vláda na sebe převezme odpovědnost za ekonomickou, sociální a politickou prosperitu (blaho) svých občanů.“ (Večeřa, 2001, s. 26)

Většina autorů se tedy shoduje v tom, že za sociální stát lze označit takový stát, který se prostřednictvím přerozdělování snaží pomoci svým občanům řešit nepříznivé sociální situace jako např. chudobu, invaliditu či nezaměstnanost. Každý sociální stát je dá se říci unikátní v určité době na určitém místě.

Program sociálního státu

Jednotlivé cíle v daných státech jsou upřednostňovány podle typu sociálního státu a sociálně-kulturní mentality obyvatel. Uvádí se těchto sedm primárních cílů sociálního státu:

- sociální jistota a bezpečí,
- sociální suverenita a důstojnost jedince (především sociální nezávislost na trhu práce),
- blahobyt občanů,
- snížení nerovnosti a vyšší sociální spravedlnost,
- standardní úroveň veřejných sociálních služeb,
- zlepšení kvality osobního a společenského života,
- legitimace společenského systému. (Večeřa, 2001)

Sociální občanství

Občanství lze definovat jako vztah občana ke státu nebo společnosti. Jedná se o status náležící členům daného společenství. Všichni s tímto statusem jsou si rovni v povinnostech a právech, jež tento status přináší. (Francová, Novotný, 2008)

Marshall rozlišuje tři součásti občanství: občanská práva, politická práva a sociální práva. (Francová, Novotný, 2008)

1.2 Sociální politika, sociální zabezpečení, sociální práva a sociální rizika

Sociální politika a její pojetí

Sociální politiku (stejně jako sociální stát) nelze jednoznačně definovat. Sociální politika je jedinečná v určitém státě v určité době, přesto však má nějaké společné znaky. Za společné znaky jednotlivých sociálních politik lze označit jejich utváření se na základě společensky všeobecně přijímaných zásad, úsilí o blaho a prospěch každého jedince a snahu o zdokonalování způsobu života všech. (Krebs, 2010)

De Laubier v roce 1984 definoval sociální politiku jako: „Souhrn národních opatření, která v souhlase s rozvojem myšlenky sociálních práv mají za účel zlepšit životní podmínky obyvatelstva v rámci daných hospodářských a politických možností země.“ (Munková, 2004, s. 12)

Fragniére et Girod sociální politiku chápe jako: „Veškerou činnost státu, týkající se řešení sociálních problémů.“ (Munková, 2004, s. 13)

V zásadě jsou rozlišovány dva základní přístupy k sociální politice, a to širší a užší. Dvě předchozí definice jsou založeny na širším pojetí, kdy se pod pojmem sociální politiky rozumí veškeré aktivity, ať už státních či nestátních subjektů, jejichž podstatou je snaha ovlivnit sociální oblast vybrané společnosti. V užším slova smyslu bývá sociální politika chápána jako konkrétní systém opatření reagujících na sociální rizika. (Krebs, 2010)

Potůček tvrdí: „Sociální politika se vztahuje k politice vlád mající přímý dopad na zabezpečení občanů příjmy nebo službami. Jádrem sociální politiky je tedy sociální zabezpečení, sociální pomoc, zdravotní a sociální služby, bytová politika.“ (Potůček, 1995, s. 30)

Autoři se zpravidla shodují o obsahu sociální politiky, která je tvořena politikou sociálního zabezpečení, politikou zaměstnanosti, zdravotní politikou, rodinnou politikou, bytovou politikou a vzdělávací politikou. (Krebs, 2010)

Sociální zabezpečení

Halásková (2005) sociální zabezpečení považuje za „nejdůležitější nástroj realizace sociální politiky“. (Halásková, 2005, s. 17)

Krebs (2010) používá citaci Běliny a uvádí, že se jedná o: „Soubor institucí, zařízení a opatření, jejichž prostřednictvím lze předcházet sociálním událostem občanů a zmírňovat a odstraňovat jejich následky.“ (Krebs, 2010, s. 175)

Večeřa (2001) vymezuje sociální zabezpečení jako: „Aktivity sociálního státu, jejichž cílem je zabránit tomu, aby se jedinec nebo rodina dostali do sociálních situací, při nichž by byly dotčeny jejich sociální bezpečí a sociální důstojnost.“ (Večera, 2001, s. 86)

Dle mezinárodních úmluv je poskytována pomoc sociálního zabezpečení lidem v případě jejich nemoci, nezaměstnanosti, stáří, mateřství, rodičovství, zdravotního poškození a invalidity, pracovního úrazu a nemoci z povolání nebo po úmrtí jejich živitele. (Francová, Novotný, 2008)

Sociální práva

Sociální práva se řadí mezi tzv. druhou generaci lidských práv (právo jednoho subjektu odpovídá povinnosti jiného subjektu). Míra naplnění těchto práv se odvíjí od

ekonomické úrovně daného státu. Sociální práva jsou předmětem sociálního zabezpečení. Nezadatelnými sociálními právy se označují: právo na práci, právo na uspokojivé pracovní podmínky, právo na důstojné životní minimum (výživa, oblečení, bydlení, lékařská pomoc apod.), právo na zdraví, právo na rodinu, právo na sociální zabezpečení, právo na svobodu sdružování a právo na vzdělání. (Petrášek, 2014)

Mezinárodní právní úprava sociálních práv

Valné shromáždění OSN přijalo v roce 1948 Všeobecnou deklaraci lidských práv, kde se hovoří mimo jiné o nároku občanů na sociální zabezpečení poskytované státem. Mezi další významné dokumenty OSN, které upravují sociální práva, patří Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966), Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966) a Úmluva o právech dítěte (1989). (Kahoun, 2013)

Mezinárodní organizace práce, jež vznikla roku 1919, se zabývá především sociálními právy zaměstnanců. Důležitými úmluvami vydanými touto organizací jsou Úmluva č. 102 o minimálních standardech v sociálním zabezpečení, Úmluva č. 103 o ochraně mateřství, Úmluva č. 128 o invalidních, starobních a pozůstalostních dávkách a Úmluva č. 130 o zdravotní péči a dávkách v nemoci. (Kahoun, 2013)

V rámci Evropské unie Rada Evropy přijala Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (1950). Evropská sociální charta (1961) je klíčovým dokumentem týkajícím se sociálních práv. Evropský zákoník sociálního zabezpečení (1964) a Evropská úmluva o sociálním zabezpečení (1972) nesmějí být opomenuty. (Evropská komise, 2012; Kahoun, 2013)

Tzv. stará a nová sociální rizika

„Sociální rizika představují události, které výrazně snižují schopnost jednotlivců zajistit si vlastními silami svoji sociální nezávislost.“ (Keller, 2005, s. 61)

Pod pojmem nová sociální rizika se skrývají sociální rizika, která v postindustriální společnosti ve velké míře ohrožují jedince, byť se účastní trhu práce a má ze svého zaměstnání příjem. Tato rizika se vyskytují především v souvislosti s jistými fázemi životního cyklu jako např. ve stáří a v mateřství. Rizika působící v industriální době bývají označována za stará. Základní rozdíl mezi tzv. novými a starými sociálními

riziky spočívá v tom, že zatímco stará sociální rizika ohrožovala člověka, který nemohl nebo z nějakých důvodů nechtěl pracovat, nová sociální rizika postihují masy zaměstnaných lidí, kteří jsou nuceni svou situaci řešit individuálně, i když za to nenesou hlavní odpovědnost. Stará sociální rizika tedy spočívala v tom, že se člověk neúčastnil pojistných systémů, z čehož pak vznikaly danému jedinci (popřípadě i celé jeho rodině) problémy, jež byly řešeny kolektivně. Nová sociální rizika ovšem postihují i ty, co jsou účastni. (Anxo, Bosch, Rubery, 2011; Keller, 2011)

2 Ekonomické aspekty sociálního státu

2.1 Veřejné výdaje

Veřejné výdaje se skládají ze dvou základních položek – sociálních transferů a sociálních výdajů v jiné formě, než jsou peněžní prostředky plynoucí beneficientům. Transfery jsou vypláceny prostřednictvím redistribuce v hotovosti přímo beneficientům. Sociální výdaje jsou v tomto slova smyslu určeny na rozvoj veřejných sociálních služeb pro občany a jejich struktura závisí na státním rozhodnutí. (Kahoun, 2013)

Mezi realizační nástroje sociální politiky patří:

- sociální příjmy,
- sociální služby,
- věcné dávky, věcná plnění,
- účelové půjčky,
- úlevy a výhody. (Francová, Novotný, 2008; Kahoun, 2013)

Sociální příjmy jsou tvořeny především dávkami důchodového a nemocenského pojištění, peněžitými dávkami sociální pomoci, státní sociální podpory a podpory v nezaměstnanosti. Sociální služby slouží k uspokojení specifických potřeb určitých skupin občanů. Mezi sociální služby se řadí např. poradenské služby, služby jakožto vzdělávání, zdraví, bydlení a péče o staré, nemohoucí občany. Věcné dávky souvisí zejména s ochranou zdraví, jedná se hlavně o léky a zdravotní pomůcky. Poskytnutí jídla či oblečení v rámci sociální pomoci se také považuje za věcnou dávku. Účelové zvýhodněné půjčky se používají pouze ve vymezených situacích jako např. ke vzdělání či podpoře bydlení. Tyto půjčky jsou návratné. Za úlevy a výhody poskytované státem se považují nejen investiční pobídky, ale i úlevy poskytnuté jednotlivým specifickým skupinám obyvatelstva (invalidním důchodcům, starobním důchodcům). (Francová, Novotný, 2008)

Poskytované dávky se dělí na zásluhové, univerzální a individualizované. Zásluhové dávky se odvíjí od výše výdělku, univerzální se poskytují v jednotné výši a individualizované, jinak označované jako adresné, jsou poskytovány v individuálně stanovené výši. (Halásková, 2005)

Zvláštní skupinou, která tvoří více jak polovinu celkových výdajů, jsou výdaje mandatorní. Mandatorní výdaje jsou specifické v tom, že stát není schopen ovlivňovat jejich výši, neboť mu zákon stanovuje povinnost je zaplatit. Sociální transfery (dávky důchodového pojištění, nemocenského pojištění, sociální dávky a podpora v nezaměstnanosti) se podílejí na celkových mandatorních výdajích více jak z poloviny. Platby státu do všeobecného zdravotního pojištění, příspěvky na penzijní připojištění apod. spadají také do mandatorní kategorie. Pod quasi mandatorními výdaji se pak ukrývají mzdy zaměstnanců příspěvkových a rozpočtových organizací. (Večeřa, 2001)

2.1.1 Oblasti veřejných výdajů

Za základní oblasti veřejných výdajů jsou považovány:

- sociální zabezpečení,
- péče o zdraví,
- zabezpečení v nezaměstnanosti,
- oblast bydlení,
- oblast vzdělávání. (Halásková, 2005; Kahoun, 2013; Krebs, 2009)

Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení zahrnuje sociální pojištění, státní sociální podporu a sociální pomoc. (Halásková, 2005)

Sociální pojištění slouží k zajištění potřeb občanů v případě sociální události spojené se ztrátou příjmu ze zaměstnání. Cílem je udržení dosavadního životního standardu. (Halásková, 2005)

Státní sociální podpora funguje na základě solidarity. Příspěvky státní sociální podpory plynou tam, kde si občan není schopen zajistit vlastním přičiněním své potřeby. Zaměřuje se především na rodiny s dětmi. Příspěvky se odvíjejí převážně od příjmové a sociální situace celé rodiny příjemce, která bývá porovnávána s násobky životního minima. (Krebs, 2009)

Obsahem sociální pomoci jsou jak věcné, tak i peněžité sociální dávky a služby. Nárok na sociální pomoc vzniká na základě individuálního posouzení celkové sociální situace beneficienta. (Kahoun, 2013)

Péče o zdraví

Péče o zdraví se často váže přímo na sociální (zdravotní) pojištění. Do této kategorie může být zařazena jak zdravotní péče, tak nemocenské dávky. (Kahoun, 2013)

Převážně tržní systém vychází z individuálního dobrovolného soukromého pojištění, což funguje například ve Spojených státech amerických (dále USA). Národní zdravotní služba, zavedená mimo jiné ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska (dále UK), naopak přináší volný přístup ke zdravotní péči pro všechny, financována je z daní. Dalším způsobem financování může být povinný pojišťovací systém, který je využíván kupříkladu v České republice (dále ČR). (Kahoun, 2013)

Výrazný vliv na velikost nákladů zdravotní péče má způsob odměňování lékařů a financování nemocnic. (Večeřa, 2001)

Zabezpečení v nezaměstnanosti

Od 70. let se státy orientují především na aktivní politiku nezaměstnanosti. Aktivní politikou se rozumí investiční pobídky, dotace na vytváření nových pracovních míst a ostatní činnosti podporující aktivního pracovníka na trhu práce. Neaktivní politika, tedy zabezpečení již nezaměstnaných, byla středem zájmu do 70. let. (Pierson, 2001)

Za příčiny vysoké nezaměstnanosti bývají uváděny hospodářská recese a vazba nezaměstnanosti na vývoj mezd. Magický čtyřúhelník skládající se z míry inflace, míry nezaměstnanosti, tempa ekonomického růstu a velikosti platební bilance vysvětluje, že udržení makroekonomické rovnováhy v těchto čtyřech bodech najednou je velmi obtížné. Obvykle příznivý vývoj některé z těchto veličin bývá na úkor jiné z nich. (Hudečková, Kučerová, 2009; Kahoun, 2013; Večeřa, 2001)

Phillipsova křivka (viz obrázek č. 1) vyjadřuje vztah mezi nezaměstnaností a procentem změny nominálních mezd, tedy inflace.

Obrázek 1: Phillipsova křivka

Zdroj: Řehořek, 2013

Mezi inflací a mírou nezaměstnanosti platí nepřímá úměra. Nepřímá úměrnost znamená, že snížení nezaměstnanosti je dosaženo zvýšením inflace.

Oblast bydlení

Oblast bydlení spadá také do programu sociálního státu. Využívá se zde dotací na „cihly a maltu“, čímž se rozumí výstavba státních či obecních bytů s dotovaným nájemným. Podpora na „osobu“ se poskytuje formou příspěvku na nájemné potřebným rodinám či jednotlivcům nedosahujícím na stanovenou hranici příjmu. (Večeřa, 2001)

Oblast vzdělání

Přístupy sociálních států se v této oblasti značně rozcházejí. Důraz na rozvoj veřejného školství, který je kladen např. v USA, souvisí s myšlenkou, že prostřednictvím vzdělání se může dosáhnout nejen sociálního a ekonomického rozvoje, ale i osobního a národního zlepšení. (Večeřa, 2001)

2.2 Hlavní zdroje příjmů

Tendenci dlouhodobého růstu sociálních výdajů lze řešit v zásadě třemi způsoby, a to zvýšením daňového břemena, omezením sociálních výdajů, nebo pomocí státních půjček, schodkového státního rozpočtu a omezením veřejných investic. Zvýšení daňového břemena je účinné jen do určité míry daňového zatížení, po překročení jisté hranice se příjmy z daní nezvětšují, ba naopak klesají. Tuto problematiku popisuje Lafferova křivka (viz obrázek č. 2). Omezení sociálních výdajů je politicky

neprůchodné. Proto bývá nejčastěji využíváno státních půjček, schodkového rozpočtu a omezení veřejných investic. (Krebs, 2010)

Obrázek 2: Lafferova křivka

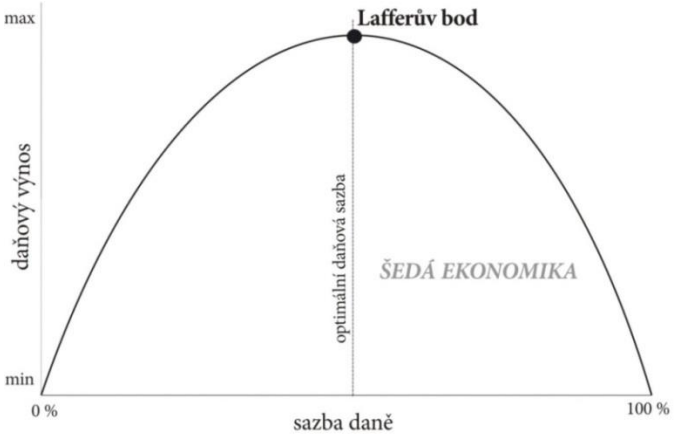

Zdroj: is.mendelu.cz, 2016

Lafferova křivka jasně ukazuje, že při 100% zdanění bude daňový výnos nulový. Lafferův bod odpovídá optimální daňové sazbě, tedy takové sazbě, při které bude daňový výnos maximální. Pokud daňová sazba překročí tento bod, daňový výnos bude klesat navzdory většímu zdanění. Přesun aktivit do oblasti tzv. šedé ekonomiky způsobí tento pokles. (is.mendelu.cz, 2016)

S mírou zdanění úzce souvisí míra přerozdělení, kterou daný stát praktikuje v rámci svého sociálního programu. Příliš vysoká míra přerozdělování (a tudíž i vysoká míra zdanění) oslabuje motivaci a podněty k podnikání a k práci samotné. Někteří jedinci se tak za podmínek progresivního či vysokého zdanění spoléhají na sociální transfery, které jsou pro ně v této situaci výhodnější než jejich vlastní práce. Naopak příliš nízká míra přerozdělování (tedy i nízká míra zdanění) může zapříčinit oslabení možností rozvoje a stability společnosti jako např. mobility na trhu práce, nedostatečně rozvinutý vzdělávací systém. (Francová, Novotný, 2008)

Na jedné straně občané žádají po státu co největší a co možná nejširší podporu, na straně druhé žádají co nejnižší daně a přerozdělení.

Zdroje financování

Sociální zabezpečení je financováno veřejnými rozpočty z daní nebo pojišťovacími fondy z pojistného založeného na principu vzájemné solidarity.

Fondový systém financování pojišťovacího systému je založen na soukromých pojišťovacích systémech, kdy občané odvádějí pojistné do fondu, z něhož jim jsou následně vypláceny dávky dle principu ekvivalence. Systém sociálního pojištění lze financovat i průběžně. Tento způsob financování bývá nazýván „PAYG“ („pay as you go“) a funguje na základě mezigenerační solidarity. Finanční prostředky vybrané od ekonomicky aktivních občanů jsou v tom samém období přerozděleny na výplatu důchodů ekonomicky neaktivních obyvatel. Z toho vyplývá silná závislost systému na demografickém vývoji obyvatelstva. Nejčastějším způsobem financování bývá kombinace předchozích způsobů. (Krebs, 2010; Večeřa, 2001)

Státní sociální podpora se financuje prostřednictvím daní, sociální pomoc prostřednictvím státního rozpočtu, obecního rozpočtu a nestátních subjektů. (Krebs, 2010)

3 Historie sociálního státu

Vznik sociálního státu je spojován s procesem industrializace a následnou urbanizací, neméně důležitou roli v jeho vzniku hrají také nárůst významu národních států a jejich demokratizace, měnící se struktura a nárůst obyvatelstva. Stát částečně zaujímá místo církví a rodin při pomoci jedincům neschopným obstát nebo se vůbec účastnit na trhu práce. (Francová, Novotný, 2008; Keller, 2005)

Vývoj dle Večeři (2001) charakterizuje těchto šest základních etap:

- období experimentálních počátků (80. léta 19. století-1930),
- období konsolidace (1930-1945),
- sociální přestavba (1945-1962),
- sociální expanze (1962-1973),
- stagnace (1973-1980),
- rekonceptualizace sociálního státu (1980-a dále). (Večeřa, 2001)

Období experimentálních počátků (80. léta 19. století-1930)

Počátky sociálního státu v jednotlivých zemích se datují rozdílně. Jeho vznik byl v liberálních zemích značně opožděn.

Jednotným znakem prvního vývojového období se stala snaha o vytvoření dobrovolných pojistných systémů. Za nejvýznamnější událost bývá považována soustava sociálního pojištění zavedená v 80. letech kancléřem Otto von Bismarckem. Tato soustava obsahovala pojištění nemocenské, úrazové, invalidní a starobní. Jednotlivá pojištění byla dále rozdělena podle kategorií zaměstnanců a dělníků. (Halásková, 2005; Potůček, 1995)

Období konsolidace (1930-1945)

Velká hospodářská krize, započatá roku 1929 krachem burzy v New Yorku, se postupně rozšířila do celého světa (až na Sovětský svaz). Došlo k poklesu průmyslové výroby, růstu nezaměstnanosti, krachu mnohých firem a bank. Reakcí na selhání trhu byly státní intervence, prováděné i v liberálních státech jako např. v USA či UK. Úloha sociálního

státu sílila. Významnou roli v těchto letech sehráli F. D. Roosevelt, J. M. Keynes, lord W. H. Beveridge a K. G. Myrdal. (Večeřa, 2001)

Vláda prezidenta USA F. D. Roosevelta realizovala od roku 1933 hospodářsko-politický program s názvem New Deal. Jedním z hlavních bodů tohoto programu se stalo řešení nezaměstnanosti, která zde v roce 1932 činila 25 %. Byl uveden v platnost zákon na odstranění nezaměstnanosti a zákon na podporu nezaměstnaných. (iDnes.cz, 2008)

J. M. Keynes, ministr financí UK, navrhoval v boji s nezaměstnaností intervenovat, kdy podle něho prostřednictvím sociálních dávek dojde ke zvýšení koupěschopné poptávky, což povede k navýšení počtu pracovních míst. Oponoval liberálům v jejich přístupu k nezaměstnanosti, na rozdíl od nich Keynes nepovažoval nezaměstnanost za neochotu pracovat v nepříznivých podmínkách. (Francová, Novotný, 2008; Library of economics and liberty, 2008)

Lord Beveridge pronáší roku 1942 svou legendární řeč o zprávě zvané „Sociální pojištění a navazující služby“, kde se zavazuje bojovat proti 5 zlům (mezi které patří nezaměstnanost a chudoba), poprvé se zde také objevuje termín welfare state. Ve své zprávě navrhl sjednocení různých typů pojištění, kdy přispívat budou povinně všichni zaměstnavatelé, pojištěnci i stát. Dávky budou mít jednotnou, pevně stanovenou výši (nezávislou na výši předchozích příjmů) a jejich vyplácení potrvá po celou dobu probíhající definované skutečnosti. (bbc.co.uk, 2014; Večeřa, 2001)

Krize se nevyhnula ani Švédsku, kde navíc v polovině 30. let byla hrozba výrazného úbytku obyvatel zapříčiněná nízkou mírou porodnosti. Karl Gunnar Myrdal spolunavrhl koncept opatření, který přinesl zavedení mateřských příspěvků, přídavků na děti, bezplatného vzdělávání, příspěvků na bydlení, obecně dostupnou zdravotní péči apod. Tento koncept byl přijat, a jak se později ukázalo, úspěšně dokázal vyřešit tehdejší populační problém. (Potůček, 1995)

Sociální přestavba (1945-1962)

Po ukončení druhé světové války roste potřeba poválečných reparací. Dochází k přesunu rolníků z primárního sektoru do sekundárního, neboť je v první řadě nutné obnovit válkou poškozenou či zničenou infrastrukturu, dále továrny a domy. Zaměstnanost (průměrný věk nástupu do práce činí 18 let) je na vysoké úrovni stejně

jako poptávka, kdy po válečném období (období obecného nedostatku) se vyrábí a produkuje ve velkém. Ženy většinou zůstávají v domácnosti, příjem otce – živitele vystačí pro celou rodinu. Rodí se populačně silné ročníky. (Keller, 2005; Večeřa, 2001)

V UK se praktikuje Beveridgeův systém inspirovaný Keynesem, který s sebou přináší zabezpečení existenčního minima, rozvoj školství, příspěvky na bydlení, politiku plné zaměstnanosti a vytvoření Národní zdravotní služby. (Francová, Novotný, 2008)

Vznikají moderní sociální státy, je zaváděna sociální legislativa, jsou vytvářeny nové instituty. (Večeřa, 2001)

Sociální expanze (1962-1973)

Hospodářský růst vede ke zvýšení životní úrovně, nezaměstnanost se pohybuje stále na nízkých číslech. Podíl sociálních výdajů na HDP je vysoký. Toto období bývá nazýváno „zlatým věkem“ sociálního státu. (Večeřa, 2001)

Počátek 70. let s sebou přináší výraznou změnu, a to masový nástup žen do práce. Příjem otce – živitele již není dostačující pro zajištění celé rodiny, proto se hledá nový zdroj příjmů. (Večeřa, 2001)

Stagnace (1973-1980)

Objevují se série ekonomických krizí – ropné krize v 70. letech a bankovní krize v UK. Zvyšuje se počet neplnohodnotných zaměstnání, nezaměstnanost roste. Hospodářské krize se projevují poklesem růstu ekonomiky, kdy podle OECD ekonomiky rostly v letech 1965-1973 ročně průměrně okolo 5 %, avšak v roce 1974 rostly kolem 2 %, v roce 1975 v některých ekonomikách růst dosahoval již záporných hodnot. Došlo také k urychlení inflace, sociální výdaje se podílely na celkových výdajích v roce 1960 47,5 %, v roce 1981 již 58,5 %. Sociální státy se ocitly v krizi, která přetrvává i na začátku třetího tisíciletí. (Francová, Novotný, 2008)

Rekonceptualizace sociálního státu (1980-a dále)

Od 80. let minulého století se projevují snahy o novelizaci sociálního státu, především co se týče snížení jeho nákladovosti. Sociální stát se stává terčem kritiky ze všech stran. Hledá se ideální míra účasti státu v sociální politice. Dochází k redukci sociálních programů. Po roce 2000 nezaměstnanost ve vyspělých zemích neklesá, produktivita práce a ekonomická výkonnost se zvyšuje. (Večeřa, 2001)

Evropská komise v roce 1999 představuje „Společnou strategii modernizace sociální ochrany“ se čtyřmi klíčovými body:

- „zajistit, aby se vyplatilo pracovat a poskytnout zaručený příjem,
- zajistit zaručené důchody a udržitelné důchodové systémy,
- podporovat sociální integraci,
- zajistit vysokou kvalitu a udržitelnost zdravotní péče.“ (Halásková, 2005, s. 85-87)

Keller (2005) shrnuje základní strategii modernizace do dvou bodů:

- snížení objemu nároků občanů,
- přesun povinnosti financovat zbylé nároky ze státu na samotné občany (zaměstnance). (Keller, 2005)

Snižování sociálních nároků má v zásadě tři možné varianty provedení, které mohou být libovolně kombinovány:

- zpřísnění podmínek pro přiznání nároků,
- snížení výše přiznaných dávek,
- zkracování podpůrčí doby. (Keller, 2005)

Vývoj v sociální politice, kdy z dříve garantované široké státní péče stát garantuje pouze základní sociální jistoty a podporuje samostatné (sociální) jednání a chování občanů, bývá označován jako posun k „**post-welfare state**“. Nedochází k oslabení, ale ke změně role státu v sociální politice. Posiluje se role v oblastech, kde je účelný, efektivní a nezastupitelný. Posiluje také jeho podpora soukromých aktivit. Zmenšuje se jeho role jakožto hlavního poskytovatele a zdroje financování sociální politiky, přesto zůstává primárním garantem péče o občany, kteří nemají nikoho, kdo by se o ně mohl postarat. (Francová, Novotný, 2008; Krebs, 2009)

4 Typologie sociálního státu

Sociální stát nelze dokonale typizovat, protože v jednotlivých zemích má rozdílné parametry. Je možno obecně říci, že existuje takové množství modifikací, kolik existuje sociálních států. (Keller, 2005)

T. H. Marshall vymezil základní otázky, na jejichž podkladě lze provést jednu z možných typologií:

- „Jsou sociální kompenzace nabízeny všem, anebo jsou zacíleny pouze na určitou skupinu populace?
- Mají tyto kompenzace podobu peněžních dávek, anebo se jedná o poskytované služby?
- Je výše minimálních dávek vysoká, anebo nízká z hlediska životního standardu ve společnosti?
- Jakým způsobem je sociální zabezpečení financováno?“ (Keller, 2005)

Typologie dle Esping-Andersena

Dánský sociolog a politolog Gøsta Esping-Andersen rozlišuje čtyři primární druhy sociálního státu, totiž liberální, konzervativní, sociálně-demokratický a nejnověji jihoevropský typ. Tyto modely se v realitě mísí, neexistují v čisté podobě. (Keller, 2005)

Liberální sociální stát (reziduální, anglosaský)

Svůj název tento model nese podle liberální politiky, z níž ideově vychází. Jedinec je odpovědný sám za sebe, převládá zde silná orientace na trh. Liberální model se zakládá na snaze ochránit všechny potřebné, ovšem jen v minimálním rozsahu (před největší bídou) a za předpokladu, že ostatní možnosti pomoci byly již vyčerpány, ale nestačilo to. Ze zákona občané odvádí stejnou „nízkou“ částku, v případě potřeby pak dostanou onu částku. Důraz je tedy kladen na soukromé pojištění. Sociální výdaje k HDP se pohybují na nízkých číslech. Povzbuzení k účasti na trhu práce souvisí nejen s případnými nízkými vyplácenými dávkami, ale i s důrazem na soukromé pojištění, kterého lze dosáhnout právě pomocí účasti na trhu práce. (Keller, 2005; Munková, 2004)

Problémem je zvyšující se počet „pracujících chudých“. Soukromé pojištění, jež je upřednostňováno, není finančně dostupné pro všechny. Dávka vyplácená v případě potřeby je nedostačující. (Keller, 2005; Munková, 2004)

Typickými zástupci lze označit UK, USA, Kanadu a Austrálii.

Obrázek 3: Podíl jednotlivých složek na celkových sociálních výdajích UK v roce 2013 (v %)

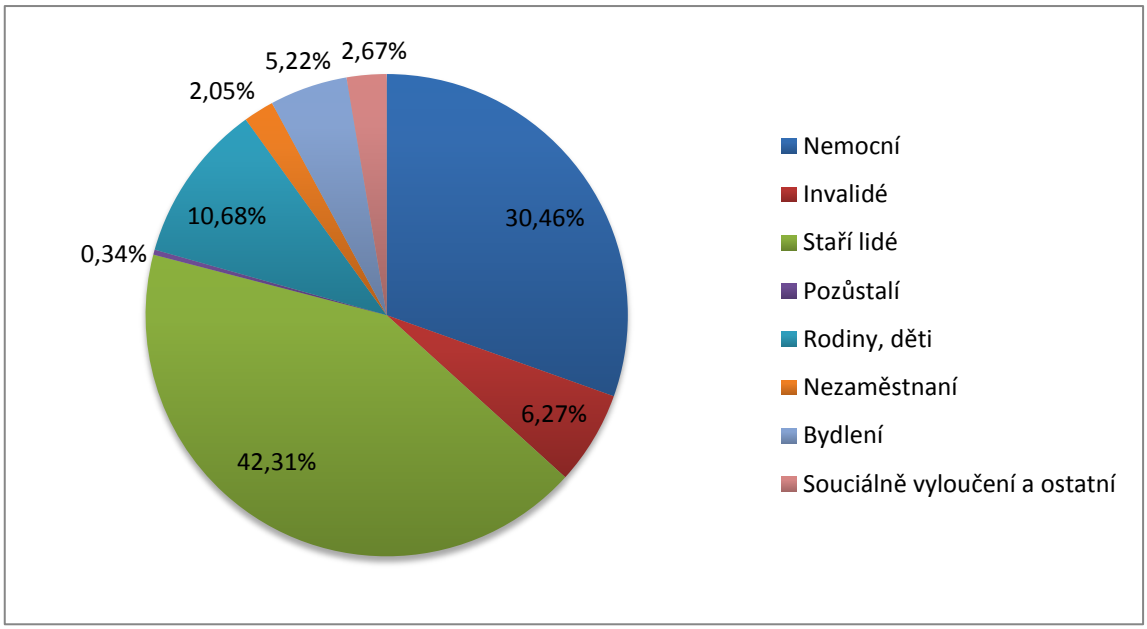

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostatu (2015a), 2015

Z obrázku č. 3 je patrná struktura sociálních výdajů UK v roce 2013. Starým lidem náležela téměř polovina veškerých sociálních výdajů, nemocní obdrželi přes 30 %. Podpora nezaměstnaných byla v poměru k celkovým výdajům minimální, na bydlení připadl dvojnásobek co nezaměstnaným. Pozůstalí tvořili nejméně finančně náročnou skupinu. (Eurostat, 2015a)

Konzervativní sociální stát (kontinentální, korporativistický)

Konzervativní model se považuje za nejstarší typ sociálního státu. Usiluje o ochranu jen určité sociální skupiny – pracujících z tradičních rodin. Pracující jsou povinni se účastnit systému sociálního pojištění rozděleného dle profesí, které vykonávají. Systém je založen na principu ekvivalence, takže se výše případných vyplacených dávek odvíjí od výše zaplaceného pojistného. Muž - hlava rodiny má za úkol zajistit zbývající členy rodiny. Netradiční rodiny jako např. matky samoživitelky tak dostávají menší podporu než členové tradičních rodin, což souvisí s vazbou na církev. (Keller, 2005; Munková, 2004)

O slabinách tohoto modelu se hovoří v souvislosti s principem ekvivalence, totiž že největší podporu získají ti, co nejvíce odvádějí, tedy ti, kteří mají plnohodnotné zaměstnání. (Keller, 2005; Munková, 2004; Francová, Novotný, 2008)

Financování systému z daní a pojistného odvedeného z mezd také není vhodné v době, kdy roste míra neplnohodnotných forem zaměstnání, a navíc se objevují globalizační tlaky na snižování mezd.

Typickými zástupci jsou Francie, Belgie, Rakousko a Spolková republika Německo.

Obrázek 4: Podíl jednotlivých složek na celkových sociálních výdajích Francie v roce 2013 (v %)

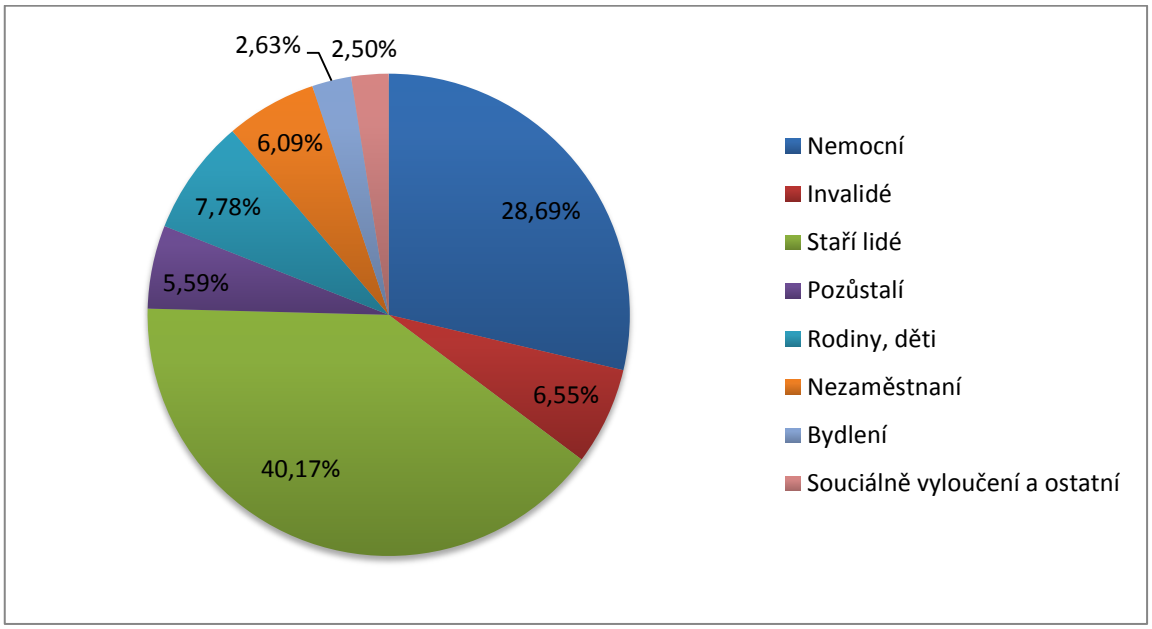

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostatu (2015a), 2015

Na obrázku č. 4 je uveden příklad struktury sociálních výdajů Francie z roku 2013. Přes 40 % výdajů sociálního státu plynulo starým lidem. Nemocní tvořili druhou finančně nejnáročnější skupinu. Rodiny s dětmi byly podporovány téměř 8 % výdajů. Kolem 6 % obdrželi nezaměstnaní, invalidé a pozůstalí. Na bydlení a sociálně vyloučeným připadlo shodně okolo 2,5 %. (Eurostat, 2015a)

Sociálně-demokratický sociální stát (severský, skandinávský)

Sociálně-demokratický model přináší nejvyšší míru zaopatření ze všech modelů. Je zaměřen univerzálně, tedy na všechny bez ohledu na jejich výdělečnou činnost. Sociální práva jsou rozvinuta maximálně, sociální stát totiž zodpovídá za blaho všech občanů. Stát dominuje v poskytování a financování sociální péče, soukromé společnosti se podílejí minimálně. Vysoká nákladovost s sebou přináší silnou závislost na trhu práce.

Je potřeba maximalizovat efektivitu a snížit množství sociálních problémů, aby bylo možné tento systém ufinancovat. (Francová, Novotný, 2008; Keller, 2005; Munková, 2004)

Problémem se stalo jeho financování založené především na daních. Přilákání zahraničních investorů a současně udržení domácích firem ve státě je z hlediska globalizace pro státy s vysokým daňovým zatížením téměř nemožné. Rostou proto snahy o financování z pojištění.

Za hlavní zástupce tohoto modelu lze považovat Švédsko a ostatní severské státy.

Obrázek 5: Podíl jednotlivých složek na celkových sociálních výdajích Švédska v roce 2013 (v %)

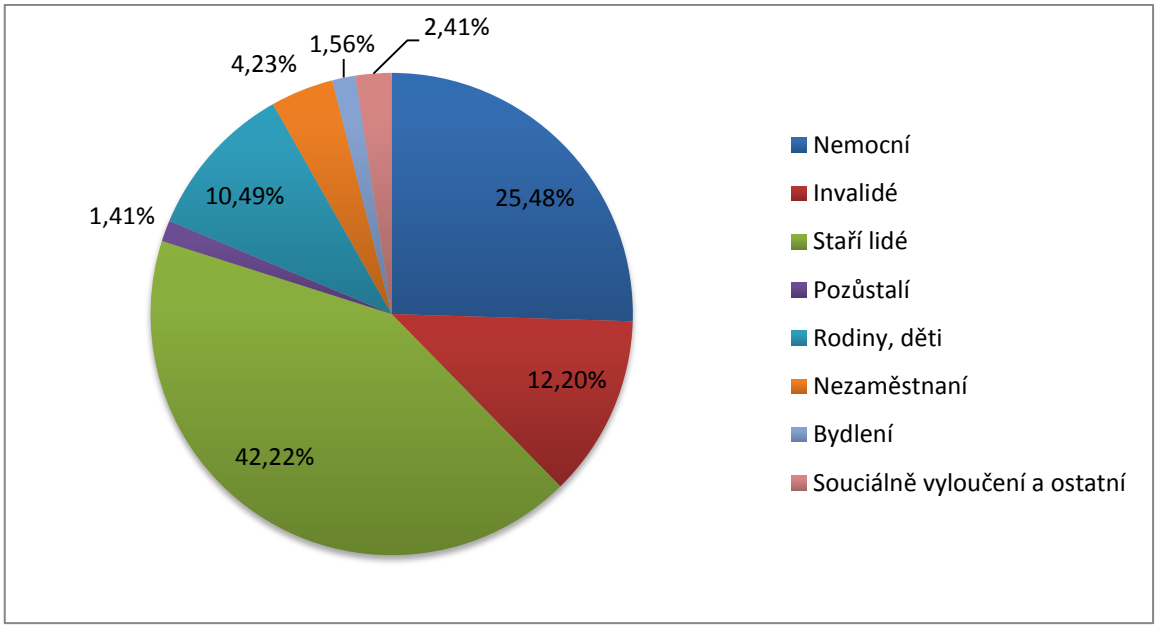

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostatu (2015a), 2015

Obrázek č. 5 se týká struktury sociálních výdajů Švédska v roce 2013. Starým lidem náleželo přes 40 % celkových výdajů Švédska. Nemocným bylo vyplaceno přes čtvrtinu, invalidům 12 %. Rodiny s dětmi byly podporovány 10 % výdajů, nezaměstnaným připadla polovina toho, co rodinám s dětmi. Sociálně vyloučení obdrží téměř 2,5 %, na bydlení a podporu pozůstalým bylo vyplaceno shodně po 1,5 %. (Eurostat, 2015a)

Jihoevropský sociální stát (jižní, latinský, rudimentární)

Jihoevropský model, nejmladší typ sociálního státu, spoléhá na roli rodiny. Bývá označován také jako duální stát, neboť obsahuje prvky konzervativního a sociálně-demokratického sociálního státu. Typické jsou zde silné vazby mezi jednotlivými členy

rodiny, kdy několik generací žije pospolu pod jednou střechou. Matka není zaměstnána, zůstává v domácnosti, zatímco otec - živitel zabezpečuje rodinu. Zdravotní služby a vzdělávání jsou financovány z daní, kdežto důchodové pojištění a pojištění v nezaměstnanosti je financováno z pojištění z příjmů. (Francová, Novotný, 2008; Keller, 2005; Munková, 2004)

Problémem tohoto modelu zůstává vysoká míra nezaměstnanosti.

Jihoevropský model, jak název napovídá, je reprezentován Španělskem, Portugalskem, Itálií a Řeckem.

Obrázek 6: Podíl jednotlivých složek na celkových sociálních výdajích Španělska v roce 2013 (v %)

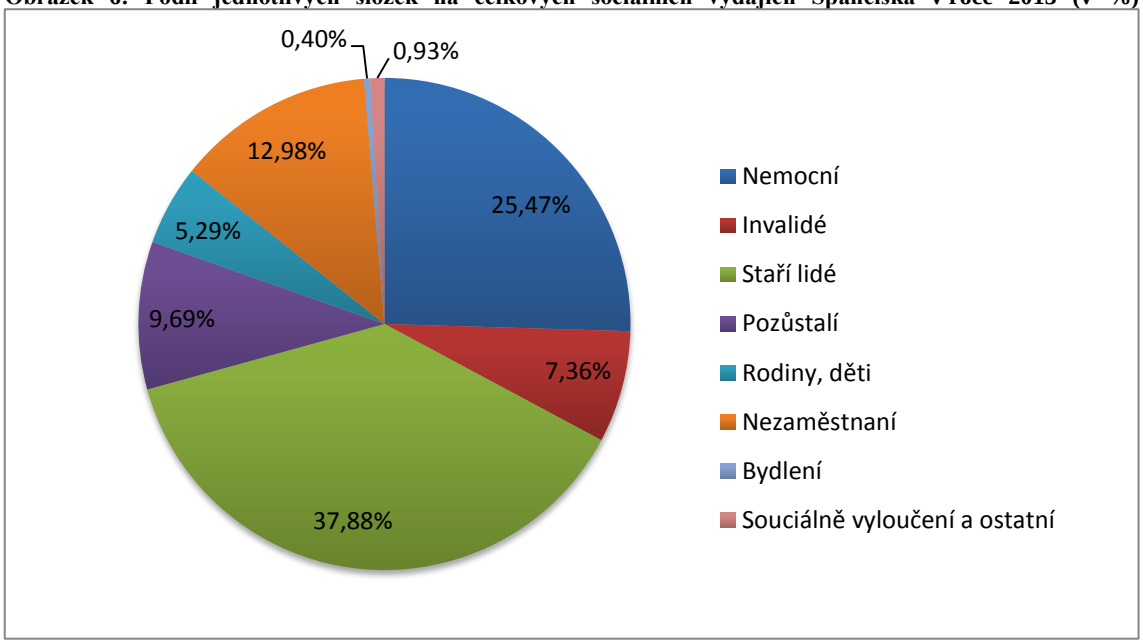

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostatu (2015a), 2015

Struktura sociálních výdajů Španělska z roku 2013 je zobrazena na obrázku č. 6. Největší složku (necelých 38 %) tvořily výdaje určené starým lidem. Nemocným bylo určeno lehce přes čtvrtinu výdajů. Nezaměstnaní obdrželi necelých 13 %, přestože míra nezaměstnanosti činila přes 20 %. Invalidům náleželo okolo 7 %, rodinám a dětem lehce nad 5 %. Podpora určená na bydlení a sociálně vyloučeným byla vůči celku téměř zanedbatelná (ani ne 1%). (Eurostat, 2015a)

5 Krize sociálního státu

Sociální stát ve své moderní podobě vznikl již v minulém století. Základními předpoklady jeho stability zůstávají:

- fungující trh práce (založený na plné mužské zaměstnanosti a plnohodnotných formách zaměstnání),
- soudržná rodina.

Nejen porušení těchto podmínek, ale i množství dalších faktorů zapříčinilo rozsáhlou krizi, jejíž řešení je v nedohlednu. (Pierson, 2001)

5.1 Druhy krize

Rozlišují se tři základní druhy krize:

- krize nákladů,
- krize legitimity,
- krize efektivity.

Krize nákladů

Sociální stát čelí kritice kvůli dlouhodobé tendenci zvyšování své nákladovosti. Sociální výdaje rostou rychleji než HDP, jejich podíl na HDP se proto zvyšuje. Obrázek č. 7 se týká vývoje velikosti veřejných sociálních výdajů. V roce 1986 průměr zemí OECD týkající se podílu sociálních veřejných výdajů na HDP činil 17 %, v roce 2002 19,4 % a na konci roku 2014 již 21,6 %. Švédsko se vždy drželo nad úrovní průměru OECD, stejně jako Francie a Španělsko. UK se pohybovalo okolo průměru, avšak ČR byla lehce pod průměrem. (OECD, 2015a; Keller, 2005; Francová, Novotný, 2008)

Obrázek 7: Velikost veřejných sociálních výdajů na HDP (v % HDP)

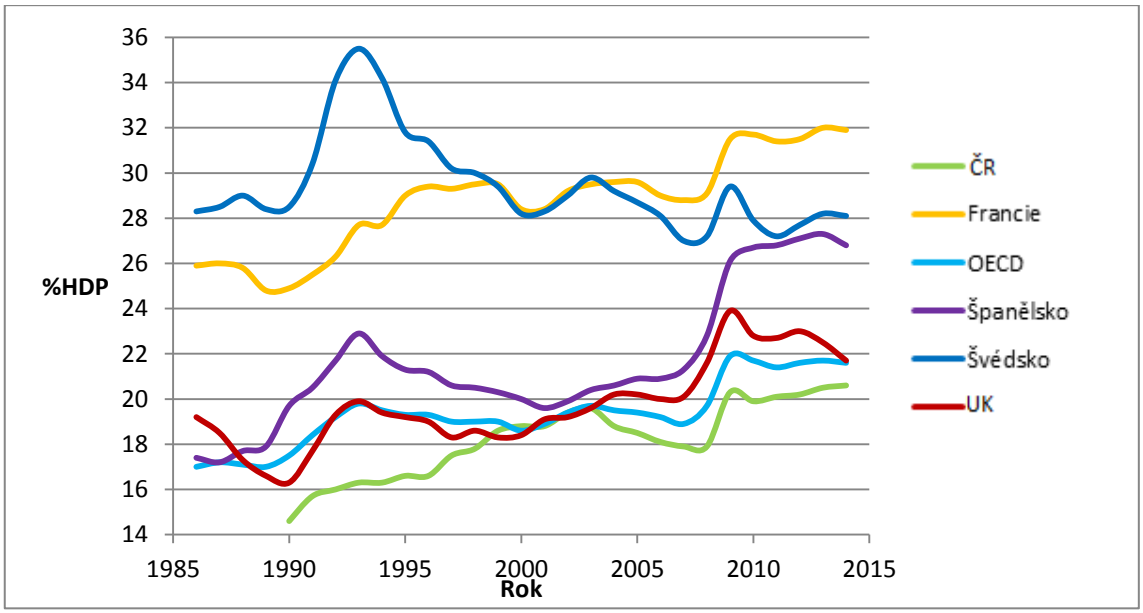

Zdroj: vlastní zpracování dat z OECD (2015a), 2015

Termín „holandská nemoc“ se používá v souvislosti s neudržitelným růstem nákladů na sociální systém, kdy nejvyspělejší demokratické země musí omezit své investice tak, aby byly schopny svůj sociální systém ufinancovat. Omezení investic ovšem přináší nižší ekonomický růst, než kterého by bývalo bylo jinak dosaženo. (Keller, 2005)

Krize legitimity

Krize legitimity je spojována se sociální spravedlností a solidaritou. Občané, kteří přispívají do systému značnou částí svého příjmu, z něj velmi často nikdy nečerpají nebo čerpají jen minimálně, takže odvedou mnohem více, než kdy dostanou zpět. Ovšem ti, co odvádějí méně nebo téměř nic, čerpají velké množství prostředků, dostanou tak mnohem více, než do systému vloží. Z toho vyplývá, že určité skupiny (hlavně ty nízkopříjmové) jsou zvýhodněny oproti ostatním. Testované dávky nejsou dostupné pro všechny bez ohledu na předchozí příjem, což nekoresponduje se sociální spravedlností. (Keller, 2005; Pierson, 2001)

Roste napětí mezi jednotlivými skupinami obyvatel. Ekonomicky aktivní odmítají přispívat na stále zvětšující se skupinu ekonomicky neaktivních, zdraví na chudé, … Dochází také k posunům týkající se podpory sociálních programů, kdy občané jsou ochotni akceptovat především ty sociální programy, které jim přinesou profit. (Francová, Novotný, 2008; Keller, 2005)

Krize efektivity

Úřednický aparát je nákladný (větší množství úředníků, vyšší mzdy, technický a technologický pokrok). Z prostředků, které systém získá, skončí velké množství právě v úřednickém aparátu, potřebným se tak zdaleka nedostane to, co by mělo. Baumolův zákon říká, že se ve veřejném sektoru náklady na jednotku výkonu zvyšují, což je zapříčiněno růstem mezd. Růst mezd v soukromém sektoru se váže na růst produktivity práce. Zaměstnanci veřejného sektoru ovšem požadují stejné mzdy, jako má soukromý sektor, i když tomu neodpovídá růst produktivity jejich práce. Mzdy jim jsou navýšeny, aby nedošlo k přesunu pracovních sil z veřejného sektoru do soukromého. (Pierson, 2001)

V ČR náklady na administrativu v roce 2012 činily přibližně 3 % z celkových sociálních výdajů, ve Francii 4,17 %, ve Španělsku 1,86 %, ve Švédsku necelá 2 % a v UK 1,26 %. Průměr EU se pohybuje okolo 3 %. (Eurostat, 2015b)

Systém je velmi často označován za těžkopádný, protože trvá značnou dobu, než se některé dávky legislativně vyřeší. Zůstává zde také velké množství těch, jejichž poptávka po sociálních službách nebyla uspokojena. (Keller, 2005)

5.2 Příčiny krize

Za příčiny krize jsou považovány:

- růst nezaměstnanosti,
- rozpad tradičních rodin,
- změna ve struktuře sektorů národního hospodářství – postindustriální společnost,
- neplnohodnotná zaměstnání a feminizace práce,
- globalizace, nadnárodní organizace,
- větší důraz na zvyšování kvality lidského potenciálu,
- stárnutí populace a pokles mortality,
- předčasný odchod do důchodu,
- pokles natality,

- ekonomické krize,
- nákladné zdravotnictví,
- bytová otázka,
- chudoba.

Růst nezaměstnanosti

Z hlediska ekonomické teorie znamená nezaměstnanost problém v tom, že není využita veškerá pracovní síla a ekonomika tak nevyrábí tolik produkce, kolik by byla schopna vyrábět. HDP je pod úrovní svého potenciálu – pod hranicí svých produkčních možností. Nižší HDP má vliv na možnosti sociální transferů a samozřejmě na rozvoj ekonomiky jako celku. Nezaměstnaní znamenají pro sociální stát zátěž, často čerpají nejen podporu v nezaměstnanosti, ale i další dávky sociálního charakteru jako např. příspěvky na bydlení, na rekvalifikaci. Omezení spotřeby nezaměstnaným jedincem a často i celou jeho rodinou znamená pokles poptávky a odbytu jistých výrobků. Snížení příjmů domácnosti způsobuje v četných případech odložení uzavření případného manželství a pořízení si dětí, tudíž může negativně ovlivnit i porodnost. Trvá-li nezaměstnanost dlouhodobě, může vést až k chudobě a sociálnímu vyloučení. (Kahoun, 2013)

Zatímco v 60. letech minulého století se ve vyspělých zemích míra nezaměstnanosti pohybovala okolo 2,5 %, o 50 let později byla již na úrovni téměř 10 %, v některých zemích dokonce vyšší (Španělsko, Řecko). (OECD, 2015b)

V roce 2014 činila nezaměstnanost v ČR 6,11 %, ve Francii 10,29 %, ve Španělsku 24,44 %, ve Švédsku 7,96 % a v UK 6,11 %. Průměr nezaměstnanosti v EU byl 10,21 %. (OECD, 2015b)

Rozpad tradičních rodin

Tradičních rodin (manželé se svými dětmi) v poměru k těm netradičním (matka samoživitelka apod.) ubývá. Rodina by se v ideálním případě měla postarat o svého člena, který se ocitl v tíživé situaci, takže by měla zastat roli sociálního státu. Tradiční rodiny se rozpadají, členové se nestarají o zbylé členy tak, jak bylo zvykem. Manželství již nemá takovou váhu jako dříve, kdy byl rozvod z etických i finančních důvodů téměř nemožný. Ulrich Beck tvrdí, že sociální stát nese část viny na zvýšeném rozpadu

tradičních rodin a rozvodovosti, neboť lidé nemají takové potřeby zůstávat v manželství či v rodině, pokud ví, že když ji opustí, tak by měli nárok na nějakou dávku, kdy bez této pomoci by si odejít dovolit nemohli, alespoň tedy ne z finančního hlediska. (Keller, 2005, 2011)

Obrázek 8: Hrubá míra sňatkovosti a rozvodovosti v současných zemích EU v letech 1970-2011 (počet na 1 000 obyvatel)

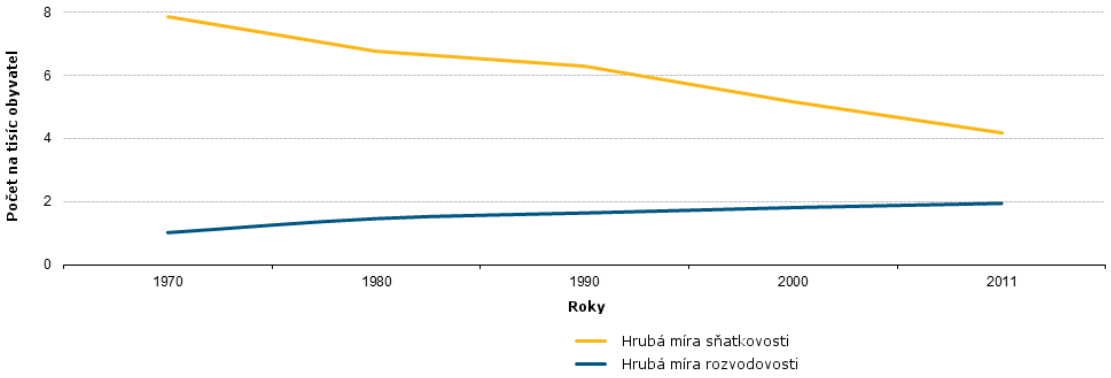

Zdroj: přeloženo z Eurostatu (2015c), 2015

Obrázek č. 8 se týká hrubé míry sňatkovosti a rozvodovosti v zemích EU. Hrubá míra sňatkovosti (tedy počet sňatků uzavřených na 1 000 obyvatel) mezi lety 1970 a 2011 klesla téměř o 50 % ze 7,8 svateb na 4,2. Hrubá míra rozvodovosti (tedy počet uskutečněných rozvodů na 1 000 obyvatel) naopak vzrostla z 0,8 rozvodů v roce 1970 na 2 rozvody v roce 2011. V EU v roce 2011 proběhlo 2,1 milionu svateb a 986 000 rozvodů. (Eurostat, 2015c)

Změna ve struktuře sektorů národního hospodářství – postindustriální společnost

Postindustriální společnost je typická vysokou zaměstnaností žen a přesunem pracovní síly ze sekundárního do terciárního sektoru. Velký problém v oblasti zaměstnání znamenal hromadný nástup žen do práce, kdy předtím většina „pracovala“ ve svých domácnostech. Zaměstnanci ve službách požadují stejný plat jako v sektoru průmyslu, ovšem růst produktivity jejich práce není zdaleka takový. S příchodem postindustriální společnosti se zde masově objevují tzv. nová sociální rizika. (Keller, 2005)

Neplnohodnotná zaměstnání a feminizace práce

Financování sociálního státu je založeno především na pojistných systémech a daních. Neplnohodnotná zaměstnání jako např. v ČR na Dohodu o pracovní činnosti (dále DPČ)

a Dohodu o provedení práce (dále DPP), která ve velké míře nahrazují plnohodnotná zaměstnání na Hlavní pracovní poměr, znamenají pro příjem sociálního státu problém. Z DPČ a DPP jsou odváděny mnohem menší sociální, zdravotní pojištění a daně. Občané pracující na základě některé neplnohodnotné formy zaměstnání (na zkrácený úvazek či omezenou dobu) mají často nízký příjem, proto jsou obvyklými žadateli o dávky. Odvádějí malé daně a pojištění, takže ze systému více čerpají, než do něj přispívají. Práce na základě neplnohodnotných zaměstnání, z nichž odvod pojistného není pro zajištění starobního důchodu dostačující, přináší další starosti takovýchto zaměstnanců ohledně zabezpečení příjmů ve stáří. Při nízkých příjmech se není možné zabezpečit soukromě proti sociálním rizikům, natož si opatřit slušné bydlení. (Keller, 2005)

Podniky na druhé straně snižují tímto způsobem své výdaje za zaměstnance, na které zároveň přenášejí většinu rizik. (Keller, 2011)

Práce na zkrácený úvazek či omezenou dobu se projevují na počtu odpracovaných hodin na jednoho pracovníka, které mají tendenci klesat. (OECD, 2015d)

Feminizace práce, tedy masový nástup žen do zaměstnání, podpořila nabídku neplnohodnotných forem. Pro ženy, obzvláště pak ty, které vychovávají děti nebo pečují o starší či nemocné členy rodiny, není jednoduché skloubit osobní život s pracovním. Není tedy divu, že časově omezené pracovní závazky jsou pro ně jediným možným řešením. (Keller, 2005)

Pojem „pracující chudý“ označuje ekonomicky aktivního člověka s tak nízkými výdělky, že žije na hranici chudoby, přestože je zaměstnán. (Keller, 2011)

Globalizace, nadnárodní organizace

Konkurenceschopnost jednotlivých států v celosvětovém měřítku úzce souvisí s nastavením podmínek pro nadnárodní organizace tak, aby nadnárodním organizacím umožnily snižování nákladů. Státy se snaží na své území nalákat investory (hlavně přímé zahraniční investice), k čemuž v naprosté většině případů používají investiční pobídky jako např. daňové prázdniny či úlevy. Daňové úlevy podniků musí být samozřejmě nějak vykompenzovány, nejčastěji větším výběrem daní a pojistného od pracujících osob. Dochází tedy ke zvyšování nákladů na pracovní sílu – pojistných odvodů, které je nutno vyrovnat navýšením mzdy. Podniky buď propouští své

zaměstnance, nebo je „nutí“ pracovat na základě neplnohodnotných forem zaměstnání, aby neměly větší mzdové náklady. Zvyšování mezd zvyšuje nezaměstnanost a snižuje konkurenceschopnost států. (Keller, 2005)

Nadnárodní organizace zpravidla vyrábějí tam, kde je nejlevnější práce, prodávají tam, kde je odbyt (vysoká kupní síla) a daně platí tam, kde to vyjde nejlevněji. Z toho vyplývá, že tlak na snižování mezd roste ve všech zemích, které se snaží investory přilákat. (Kunešová, Cihelková, 2006)

Do zemí s nejlevnější pracovní silou se alokuje především méně kvalifikovaná práce. Narůstají ovšem i snahy o přesunutí práce více kvalifikované. Méně kvalifikovaní tak přicházejí o práci ve velkém. Jedná se zpravidla o dlouhodobou nezaměstnanost, neboť poptáváni jsou pracovníci kvalifikovaní. S poptávkou po vysoce kvalifikovaných pracovnících úzce souvisí kladení důrazu na rozvoj kvality lidského potenciálu. (Kunešová, Cihelková, 2006)

Větší důraz na zvyšování kvality lidského potenciálu

Francová s Novotným (2008) ve své knize uvádí: „Talent, vzdělanost a motivace lidí k činům prospěšným jim, jejich rodinám i celé společnosti jsou základním bohatstvím země a zdrojem její budoucí prosperity.“ Z porovnání vzdělání dosaženého ve společnosti jednotlivými generacemi je patrné, že tento citát vystihuje moderní trendy, které se týkají požadavků na růst kvality lidského potenciálu. (Francová, Novotný, 2008, s. 39)

Méně kvalifikované práce se přesouvají do zemí s nižší cenou práce, proto je kladen důraz na kvalifikaci – vzdělání. Náklady na vzdělávání se zvyšují. Stále více obyvatel studuje, co to jde, aby získalo pokud možno co nejvyšší titul. Z tohoto důvodu je opožděn jejich nástup na trh práce, kdy již mohli odvádět daně a pojistné ze svých příjmů, místo toho však čerpají veřejné prostředky na své vzdělávání. Počet ekonomicky neaktivních lidí stoupá, kdežto počet ekonomicky aktivních, kteří „dotují“ jejich vzdělání apod. klesá. (Keller, 2005, 2011)

Již v roce 2010 byl znatelný mezigenerační rozdíl v dosaženém stupni vzdělání. Tomuto tématu se věnuje tabulka č. 1. Např. v ČR 22,6 % lidí ve věku 25-34 let dosáhlo vysokoškolského vzdělání, z generace ve věku 55-64 let jej dosáhlo 11,5 %, což je

téměř o polovinu méně než u mladší generace. Ve Francii byl tento rozdíl mnohem znatelnější - 42,9 % z mladší generace oproti 18,3 % z generace starší. (OECD, 2015e)

Tabulka 1: Počet lidí s vysokoškolským vzdělám v dané věkové skupině v roce 2010 (v %)

	25-34 let	55-64 let
OECD průměr	37,8 %	22,9 %
ČR	22,6 %	11,5 %
Francie	42,9 %	18,3 %
Španělsko	40,3 %	17,8 %
Švédsko	42,2 %	27,5 %
UK	46,0 %	30,0 %

Zdroj: vlastní zpracování dat z OECD (2015e), 2015

Průměrný věk vstupu na trh práce je ve Francii a ve Švédsku 24 let, ve Španělsku a UK 22 let. Průměrný věk při získání trvalého zaměstnání činí ve Francii 26 let, ve Španělsku 29 let, ve Švédsku 27 let a v UK 23 let. (Anxo, Bosch, Rubery, 2011)

Stárnutí populace a pokles mortality

Celosvětovým problémem vyspělých zemí, který nelze v nejbližší době úspěšně vyřešit, je stárnutí populace. Zvyšuje se počet ekonomicky neaktivních obyvatel, zatímco počet ekonomicky aktivních ubývá, což znamená, že náklady na zdravotnictví a sociální systém rostou, kdežto příjmy na ně klesají. Zároveň klesá mortalita a prodlužuje se tak průměrný věk obyvatelstva. Očekávaný věk dožití narůstá díky pokrokům ve vědě a ve zdravotnictví. (Keller, 2011)

Tabulka 2: Očekávaná délka života při narození v letech 1980-2013 (v letech)

	Ženy							Muži						
	1980	1990	2000	2010	2011	2012	2013	1980	1990	2000	2010	2011	2012	2013
ČR	74,0	75,5	78,5	80,9	81,1	81,2	81,3	66,9	67,6	71,6	74,5	74,8	75,1	75,2
Francie	78,4	80,9	83,0	85,3	85,7	85,4	85,6	70,2	72,8	75,3	78,2	78,7	78,7	79,0
Španělsko	78,4	80,6	82,9	85,5	85,6	85,5	86,1	72,3	73,4	75,8	79,2	79,5	79,5	80,2
Švédsko	79,0	80,5	82,0	83,6	83,8	83,6	83,8	72,8	74,8	77,4	79,6	79,9	79,9	80,2
UK	76,2	78,5	80,5	82,6	83,0	82,8	82,9	70,2	72,9	75,5	78,6	79,0	79,1	79,2

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostatu (2015f), 2015

Očekávaná délka života se prodlužuje každým rokem. Jak je patrné z tabulky č. 2, ženy se obecně dožívají více let než mužská část populace. V ČR se mezi lety 1980 a 2013 prodloužila očekávaná délka u narozených žen o 7,3 let na 81,3 roku a u mužů o 8,3 let na 75,2 roku. Ženy z Francie a Španělska narozené roku 1980 měly stejnou očekávanou délku života 78,4 let. U žen narozených v těchto zemích o 33 let později se očekávaná

délka života liší o půl roku s tím, že ve Španělsku činí 86,1 let a ve Francii 85,6 let. (OECD, 2015f)

Dalším problémem souvisejícím se stárnutím populace je výplata starobních důchodů založená na základě průběžného systému zvaného PAYG. Tento systém není dlouhodobě udržitelný, potřeba financovat důchody z vlastních zdrojů je nevyhnutelná. Ti, kdo si budou muset spořit na důchod, budou muset omezit svou spotřebu, porodnost bude nadále klesat, firmy budou s menším odbytem své produkce nuceny dále propouštět … (Keller, 2005)

Obrázek 9: Věková struktura obyvatel EU-28 v letech 1994 a 2014 (v % celkové populace EU)

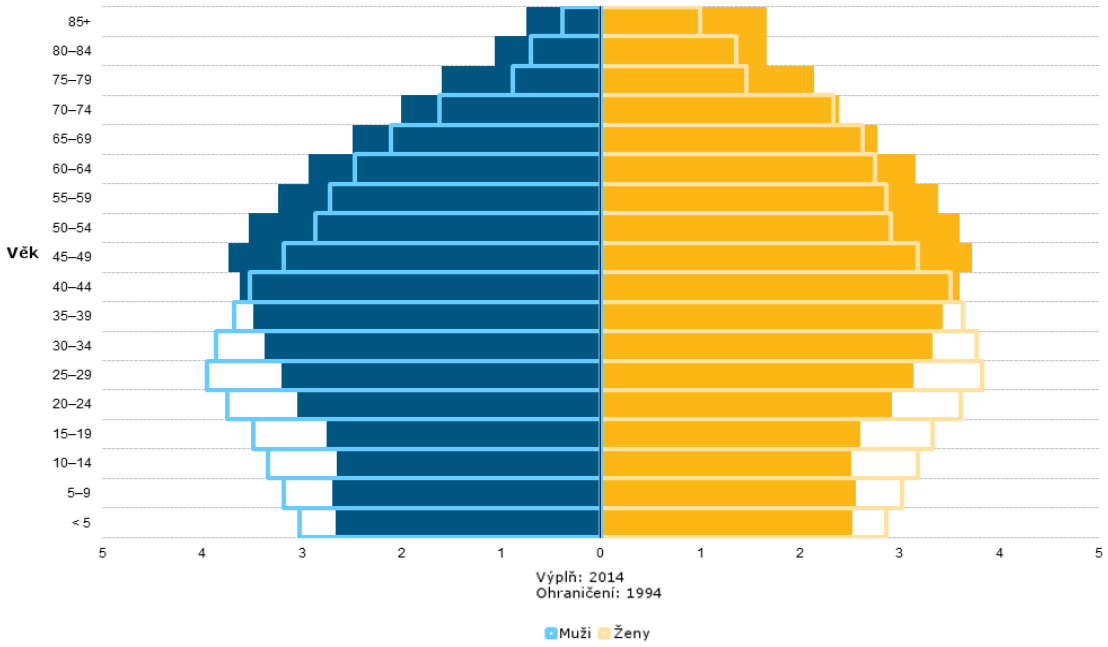

Zdroj: přeloženo z Eurostatu (2015g), 2015

Z věkové pyramidy EU na obrázku č. 9 jasně vyplývá, že obyvatelstvo stárne. V roce 2014 lidé od 0–14 let tvořili 15,6 %, lidé v aktivním věku (15–64 let) 65,8 % a starší lidé (65+) 18,5 %. (Eurostat, 2015g)

Přírůstek starších lidí oproti minulému roku tvořil 0,3 %. Průměrný věk obyvatel EU k 1. 1. 2014 činil 42,2 let. Průměrný věk obyvatel se zvyšuje v posledních deseti letech v průměru o 0,3 roku ročně. (Eurostat, 2015g)

Předčasný odchod do důchodu

Nízká míra zaměstnanosti osob ve věku blížícím se důchodovému, má za následek jejich předčasný odchod do důchodu. Předčasný odchod do důchodu představuje dvojnásobnou zátěž pro sociální systém. Občané, kteří by mohli pracovat a odvádět tak ze své mzdy pojistné a daně nejen, že neodvádějí nic, ba naopak ze systému čerpají. Snahy o vyšší zaměstnanost 55–64 letých lze spatřovat ve vyspělých státech prostřednictvím růstu zaměstnanosti této věkové kategorie. (Anxo, Bosch, Rubery, 2011; Keller, 2011)

Tabulka 3: Míra zaměstnanosti 55-64 letých ve vybraných zemích v letech 2005, 2010 a 2014 (v %)

	2005	2010	2014
OECD průměr	51,68 %	54,02 %	57,31 %
ČR	44,48 %	46,50 %	54,00 %
Francie	38,55 %	39,73 %	46,92 %
Španělsko	43,08 %	43,55 %	44,30 %
Švédsko	69,53 %	70,47 %	73,97 %
UK	56,83 %	57,15 %	61,00 %

Zdroj: vlastní zpracování dat z OECD (2015f), 2015

Tabulka č. 3 popisuje míru zaměstnanosti osob předdůchodového věku. Průměrná míra zaměstnanosti těchto osob v zemích OECD činila v roce 2014 57,31 %, což je nárůst o více než 5 % oproti roku 2005. Nejvíce zaměstnaných 55-64 letých osob z uvedených zemí bylo v roce 2014 ve Švédsku, kde pracovalo téměř 74 % osob předdůchodového věku. Nejnižší zaměstnanost 55-64 letých byla v roce 2014 ve Španělsku, kde pracovalo něco málo přes 44 %. (OECD, 2015f)

Pokles natality

Pokles natality je spojen nejen s důrazem na zvyšování kvality lidského potenciálu, kariérismem žen, ale také s nákladností pořízení si dětí. (Keller, 2005)

Tabulka 4: Míra porodnosti ve vybraných zemích (počet dětí na 1 ženu)

	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
ČR	1,91	2,40	2,10	1,96	1,89	1,28	1,14	1,28	1,49
Francie	2,48	1,93	1,95	1,81	1,78	1,71	1,87	1,92	2,02
Španělsko	2,90	2,80	2,22	1,64	1,36	1,17	1,23	1,33	1,37
Švédsko	1,94	1,77	1,68	1,73	2,14	1,74	1,55	1,77	1,98
UK	2,48	1,81	1,90	1,79	1,83	1,71	1,64	1,76	1,92

Zdroj: vlastní zpracování dat z OECD (2015g), 2015

Z tabulky č. 4 lze vypozorovat, že míra porodnosti se oproti 70. létům minulého století zmenšila. Od roku 2000 však dochází opět k nepatrnému růstu ve většině vyspělých zemí, který je zapříčiněn především vysokou mírou porodnosti příchozích migrantů. (OECD, 2015g)

Ekonomické krize

Během stagnace či dokonce recese ekonomiky (způsobené například ekonomickou krizí) se náklady na sociální systém nezmenšují tak jako HDP, jejich podíl na HDP tedy roste. Večeřa (2001) odhaduje růst sociálních nákladů na cca 5 % ročně. Rostoucí tendence národního zadlužení souvisí právě s touto problematikou. (Večeřa, 2001)

Obrázek 10: Národní zadlužení vybraných zemí v letech 1999-2014 (v % HDP)

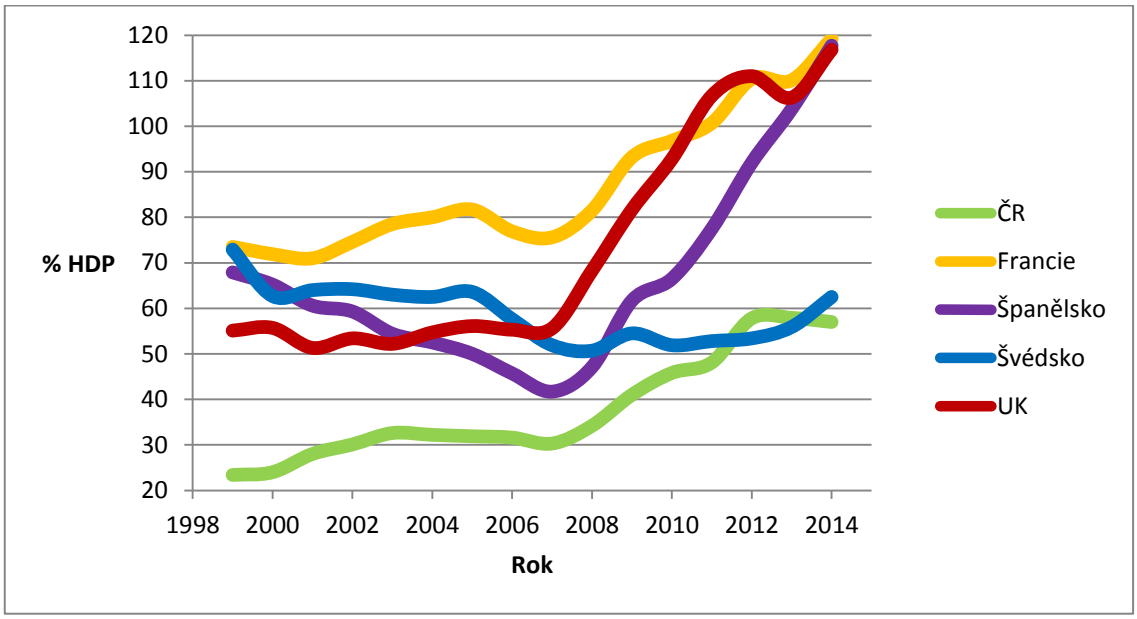

Zdroj: Vlastní zpracování dat z OECD (2015h), 2015

Obrázek č. 10 ukazuje změny v národním zadlužení vybraných zemí v letech 1999-2014. Národní zadlužení UK se v daném období zvýšilo z 58,9 % HDP na 117,1 % HDP. Národní zadlužení Francie (75,2 % HDP v roce 1999) se v roce 2014

vyšplhalo na nejvyšší zadlužení (119,2 % HDP) z uvedených zemí. Španělské národní zadlužení mezi lety 1999-2007 kleslo ze 73 % HDP na 41,7 % HDP, avšak po roce 2007 došlo k opětovnému nárůstu až na 117,8 % HDP. Švédské národní zadlužení kleslo z 82,1 % HDP v roce 1997 na 62,5 % HDP v roce 2014. Nejnižší národní zadlužení v letech 1999 (16,6 % HDP) a 2014 (57 % HDP) měla ČR. Švédsko je tedy jediným státem, který dokázal ve sledovaném období snížit své národní zadlužení. (OECD, 2015h)

Nákladné zdravotnictví

Velké výdaje na zdravotnictví jsou spojeny nejen s nákladnými výzkumy, díky kterým se věk dožití stále prodlužuje, ale také s léčbou starších obyvatel, kteří ve velké míře trpí nemocemi. Technický a technologický pokrok zapříčinil také nárůst těchto výdajů. (Keller, 2005)

Obrázek č. 11 se týká průměrného ročního růstu výdajů na zdravotnictví v zemích OECD v letech 2005-2013.

Obrázek 11: Průměrný roční růst výdajů na zdravotnictví v zemích OECD dle způsobu financování v letech 2005-2013 (v % na osobu)

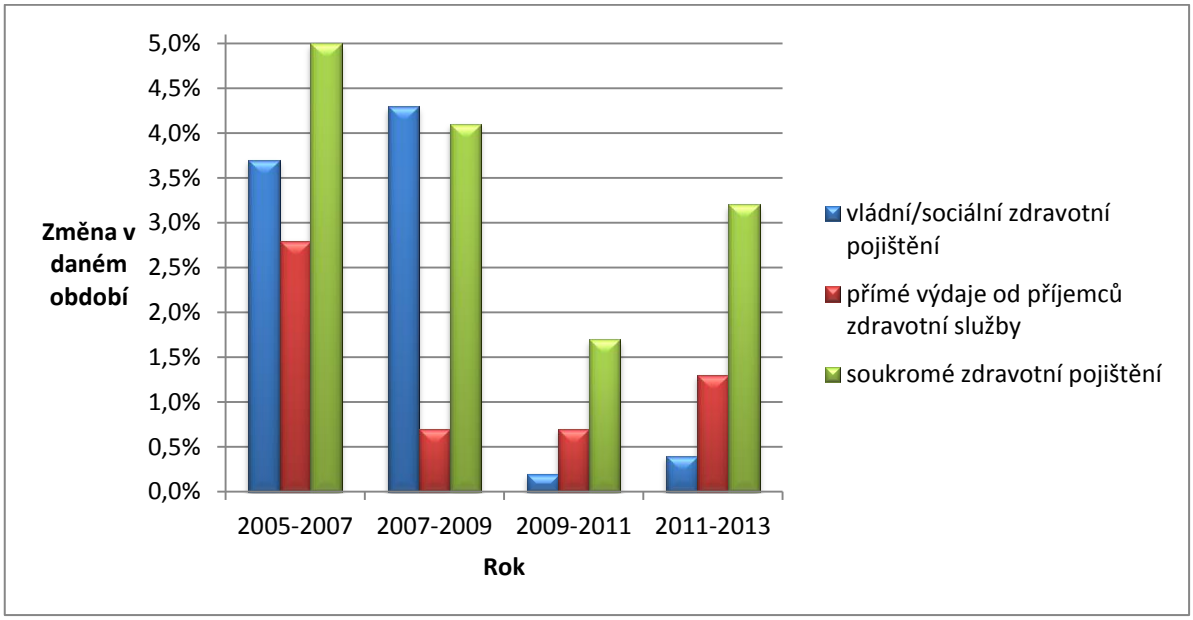

Zdroj: vlastní zpracování dle OECD (2015i), 2015

Největší průměrný roční nárůst výdajů na zdravotnictví na osobu (o 5 % ročně) proběhl v letech 2005-2007 v soukromém zdravotním pojištění. Naopak nejnižší průměrný roční nárůst na osobu (o 0,2 % ročně) byl zaznamenán mezi roky 2009-2011 u vládního/sociálního zdravotního pojištění. V celém sledovaném období docházelo

k průměrnému ročnímu nárůstu výdajů na zdravotnictví na osobu u vládního/sociálního zdravotního pojištění o 2,2 %, u soukromého zdravotního pojištění o 3,5 % a u financování přímými výdaji od příjemců zdravotní služby 1,4 %. (OECD, 2015i)

Bytová otázka

Ceny nemovitostí za posledních dvacet let výrazně narůstají. Výdaje na bydlení tak tvoří jednu z významných položek rozpočtu domácnosti. Nízké výdělky z neplnohodnotných forem zaměstnání nedostačují mnohdykrát na udržení si stávajícího bydlení, natož pak na pořízení si nového. Téměř jediným možným řešením zůstává hypotéka, která je v takto nejisté době značně riskantní. (ČSÚ, 2016a; Keller, 2011)

Ze statistik prováděných ČSÚ v ČR v roce 2014 vyplývá, že náklady na bydlení tvořily 32,4 % z celkových čistých příjmů domácnosti osob, které patřily mezi 10 % obyvatel s nejnižším čistým příjmem na osobu v ČR. Pro domácnosti tvořené osobami z 10 % obyvatel s nejvyšším čistým příjmem na osobu představovaly náklady na bydlení 10,8 % čistých příjmů domácnosti. V průměru česká domácnost vydávala 18,3 % svých čistých peněžních příjmů na bydlení. (ČSÚ, 2016a,2016b)

Hovoří se o nedostupnosti bydlení a to jak kvalitativním, tak kvantitativním. Nejen, že poptávka převyšuje nabídku, ale také nabídka se značně neshoduje s poptávkou, co se velikosti, ceny a lokality týče. Veřejná nabídka bytů je menší než soukromá, která je dražší. (Keller, 2011)

V návaznosti na již zmíněnou křehkost rodiny a zvýšenou rozvodovost se objevují případy, kdy ten, kdo opustil společnou domácnost má problémy najít nové bydlení a zároveň ten, kdo v domácnosti zůstal, ji má problém ze svých zdrojů ufinancovat. (Keller, 2011)

Problém chudoby

Chudoba je dá se říci další příčinou (efektivní) krize sociálního státu. Neexistuje jednotná definice chudoby, její výpočet lze odvodit několika způsoby např. pomocí životního nebo existenčního minima. Podstatné ovšem je, že i přes snahy sociálního státu tento problém vyřešit pomocí různých služeb a dávek, je zde stále velké množství obyvatel, kteří trpí chudobou, ať už se jedná o chudobu viditelnou nebo skrytou. (Keller, 2005)

6 Sociální stát ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska

Dle Esping-Andersonova členění je UK považováno za liberální typ sociálního státu. Snaha o kompenzaci nastalých sociálních událostí zde převažuje nad prevencí sociálních událostí. Charakteristický je důraz kladený na účast jednotlivce na trhu práce. Více specifik viz kapitola č. 4. (Munková, 2004)

Sociální politikou se v UK rozumí 5 oblastí: důchodové zajištění (income maintenance), zdravotní péče (health care), sociální pomoc (personal social services), školství (education) a bytová politika (housing). (Munková, 2004)

Vývoj veřejných sociálních výdajů v letech 1990-2014 zobrazuje následující obrázek č. 12. Veřejné výdaje překročily 20% hranici HDP již v roce 2005, v roce 2014 činily 21,7 % HDP. Ve sledovaném období docházelo k opakovanému nárůstu a následnému poklesu těchto výdajů. K největšímu meziročnímu výkyvu došlo v roce 2009, kdy veřejné sociální výdaje dosáhly hodnoty 23,9 % HDP. Tento výkyv mohl být zapříčiněn recesí probíhající v daném období. (OECD, 2015a; theguardian.com, 2009)

Obrázek 12: Veřejné sociální výdaje v UK v letech 1990-2014 (v % HDP)

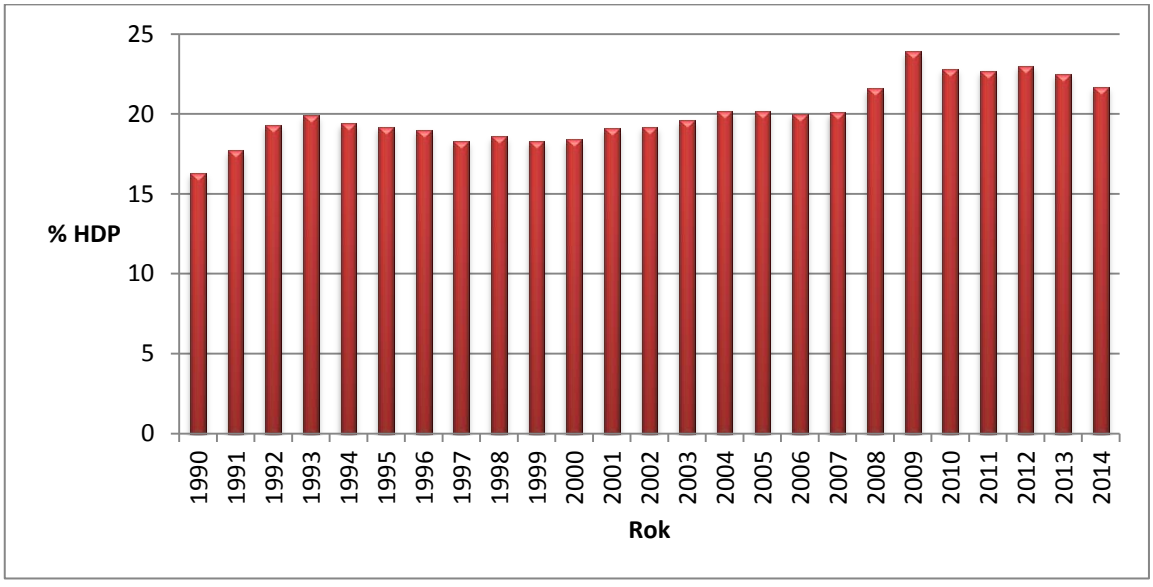

Zdroj: vlastní zpracování dle OECD (2015a), 2015

V roce 2014 z celkových 21,7 % HDP vynaložených na sociální účely bylo 16.1 % využito na sociální služby a 10,1 % použito na výplatu peněžních sociálních dávek. (OECD, 2015j)

Výdaje na sociální ochranu byly v daňovém roce 2015/2016 oceněny na 231 miliard £, což odpovídalo 35 % veškerých veřejných výdajů. Do těchto výdajů se řadily vyplácené dávky, daňové úlevy, sociální pomoc (jako například ochrana dětí) a penze bývalých zaměstnanců veřejného sektoru. (Full Fact, 2015)

Velikost benefitů vyplácených Ministerstvem práce a důchodu (Department for Work and Pension) byla v daňovém roce 2015/2016 odhadována na 171 miliard £, z čehož na výplatu důchodů mělo být určeno 90 miliard £. Byly očekávány celkové výdaje na dávky, přídavky, příspěvky a daňové úlevy sociálního charakteru v hodnotě 217 miliard £, což odpovídá přibližně 11,7 % HDP a 29,2 % celkových veřejných výdajů. Struktura celkových výdajů v daném daňovém roce je uvedena na obrázku č. 13. (Full Fact, 2015)

Obrázek 13: Sociální přídavky, příspěvky, dávky a daňové úlevy v UK v daňovém roce 2015/2016 (v mld. £)

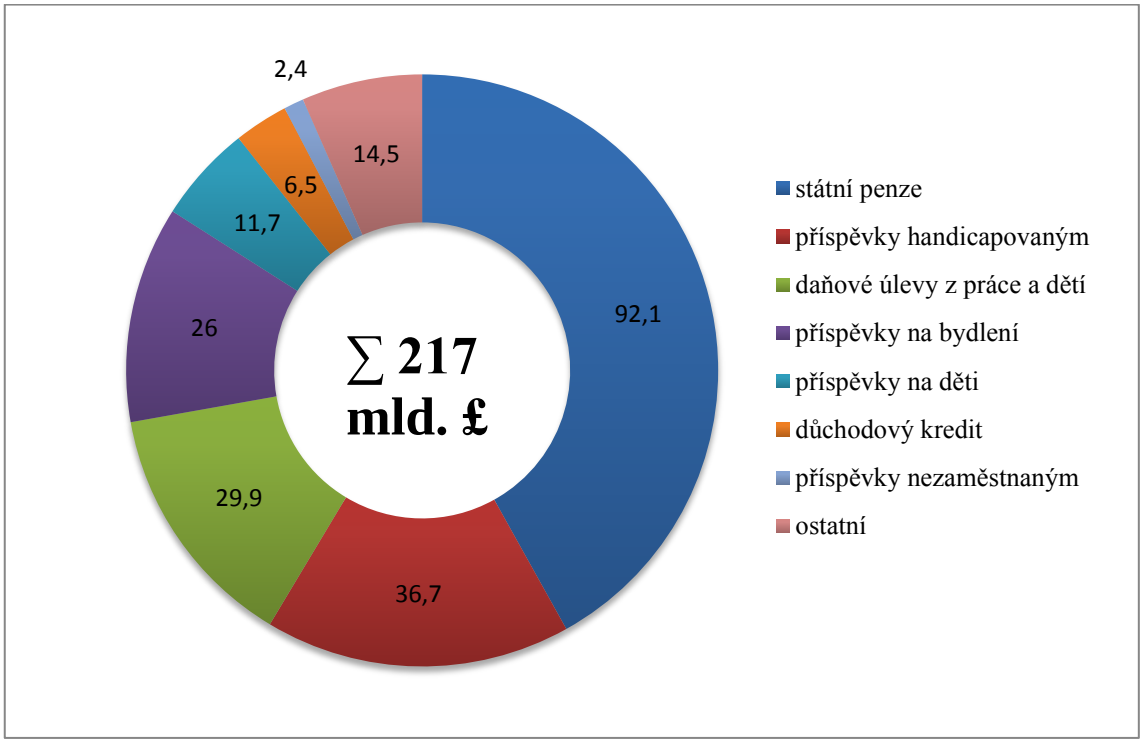

Zdroj: vlastní zpracování dle Full Fact (2015), 2016

Na penze bylo vyplaceno 45 % prostředků, ze kterých 42 % tvořila státní penze a 3 % důchodový kredit. Druhou nejpočetnější položkou se 17% podílem byly příspěvky, přídavky a dávky vyplácené handicapovaným osobám. Daňové úlevy plynoucí z práce či dětí dosáhly 14% podílu. Více než dvojnásobek finančních prostředků (12 %) oproti příspěvkům a přídavkům na děti (5 %) šlo na příspěvky na bydlení. Na příspěvky nezaměstnaným bylo vyplaceno 1 % z celkových 217 mld. £. (Full Fact, 2015)

V roce 2014 příspěvky na sociální ochranu činily 6 % HDP, z celkového zdanění tvořily 18, 67 %. (OECD, 2015j)

Tabulka 5: Velikost příspěvků na sociální ochranu dle původu v UK v letech 2002-2013 (v % HDP)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
zaměstnanci a OSVČ	3,7	4,2	4,0	3,5	2,2	2,2	3,6	3,6	3,4	3,5	3,7	3,6
zaměstnavatel	8,2	7,9	7,7	8,6	8,3	6,7	7,6	8,5	8,3	8,5	8,2	8,2
vláda	12,8	12,3	12,5	12,3	12,3	13,8	14,1	15,9	13,6	15	15,3	14,5
ostatní	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,2	2,2	2,1	2,1	2,1	1,9	2,1

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2015h), 2016

Z tabulky č. 5 je patrné, že největším přispěvatelem na sociální ochranu byla vláda. Mezi lety 2002 a 2013 vládní příspěvky vždy převyšovaly 12 % HDP, v roce 2009 dosáhly svého maxima ve sledovaném období. Druhým nejpodstatnějším zdrojem byli zaměstnavatelé, jejichž příspěvky se pohybovaly v průměru na 8 % HDP. Od zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných plynuly příspěvky o průměrné hodnotě 3,5 % HDP. Ostatní zdroje v roce 2013 více než zpětinásobily svůj objem oproti roku 2002. (Eurostat, 2015h)

6.1 Analýza vybraných ukazatelů a demografických aspektů ve vazbě na britský starobní penzijní systém

UK bylo k roku 2014 domovem přibližně 64,6 milionů obyvatel, z nichž nejpočetnější skupinu (64,8 %) tvořili lidé ve věku 16–64 let. Podíl lidí starších 65 let meziročně narůstal. Zatímco v roce 2013 byl jejich počet 11,1 milionu (tedy 17,4 % celkové populace UK), o rok později 11,4 milionu (tedy 17,5 % celkové populace UK). V roce 2014 bylo dokonce 4,7 % obyvatel starších 80 let. V souladu se všeobecným stárnutím populace vyspělých zemí, by mělo docházet k nárůstu podílu osob starších 65 let i nadále. Předpokládá se, že v roce 2044 by měli lidé starší 65 let tvořit čtvrtinu obyvatel této země. (Eurostat, 2015i; Office for National Statistics, 2015a)

V lednu 2014 byla míra závislosti mladých osob na ekonomicky aktivních 27,2 %, míra závislosti starších osob na ekonomicky aktivních 27 %. Téměř stejná míra závislosti mladých a osob starších 65 let souvisela s poměrně vyrovnaným podílem těchto věkových skupin na celkovém počtu obyvatel. Celková míra závislosti ekonomicky neaktivních osob na osobách ekonomicky aktivních tedy činila 54,2 %. Vzhledem k dosavadnímu vývoji struktury obyvatelstva se předpokládá, že se míra závislosti

ekonomicky neaktivních osob na ekonomicky aktivních bude zvyšovat. Dle statistik OECD by měla závislost osob starších 65 let na ekonomicky aktivních vzrůst v roce 2050 na více než 45 %. (Eurostat, 2015e; OECD, 2014)

Rostoucí tendence mediánu věku obyvatel UK také úzce souvisí s již zmíněnou problematikou stárnutí. V roce 1974 byl medián 33,9 let, o 10 roků později 35,3 let. V roce 1994 činil 36,3 roku, v roce 2004 38,6 roku a v roce 2014 40 let. V 21. století medián roste v průměru o 0,2 roku ročně. (Office for National Statistics, 2015b)

Nejen díky pokroku ve zdravotnictví se každoročně prodlužují naděje na dožití obyvatel, které jsou uvedeny v tabulce č. 6. Očekávaná délka života žen je, jak již bylo zmíněno, obecně vyšší než očekávaná délka života mužů. Mezi lety 1980 a 2013 došlo k prodloužení očekávané délky života narozených žen o 16,7 roku a 65 letých žen o 4,3 roku. Očekává se, že ženy narozené v roce 1980 by se měly dožít 76,2 let, ty, které se narodily o 10 let později, by se měly dožít o 2,3 roku déle. Očekávaná délka života u žen narozených v roce 2013 je 82,9 let. Ženy, které dosáhly 65 let věku v roce 1980, měly naději na dožití dalších 16,6 let, ty, které dovršily 65 let o 10 let později, měly naději na dožití prodlouženou o 1,3 roku. Ženy, které oslavily své 65. narozeniny v roce 2013, by se měly dožít dalších 20,9 let. (OECD, 2015l, 2015m)

Tabulka 6: Očekávaná doba dožití v UK v letech 1980-2013 pro narozené a 65leté (v letech)

	1980	1985	1990	1995	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2013
narozené ženy	76,2	77,6	78,5	79,3	80,3	80,6	81,1	81,6	81,8	82,6	82,8	82,9
ženy ve věku 65 let	16,6	17,3	17,9	18,2	19,0	19,1	19,6	20,1	20,2	20,8	20,9	20,9
narození muži	70,2	71,7	72,9	74,0	75,5	76,0	76,8	77,3	77,6	78,6	79,1	79,2
muži ve věku 65 let	12,6	13,3	14,0	14,6	15,8	16,2	16,7	17,3	17,6	18,2	18,5	18,6

Zdroj: vlastní zpracování dle OECD (2015l, 2015m), 2016

Očekávaná délka na dožití u mužů narozených v letech 1980-2013 se liší o 6,7 roku, u 65 letých mužů o 9 roků. Zatímco u mužů narozených v roce 1980 se očekávala délka jejich života 70,2 let, u mužů narozených o 10 let později byla očekávána o 2,7 roku vyšší. Muži, kterým bylo 65 let v roce 1980, měli očekávanou délku života ještě dalších 12,6 roku, kdežto muži, kteří dosáhli daného věku o 10 let později, se měli dožít o1,4 roku déle. (OECD, 2015l, 2015m)

Stárnutí populace má jistý vliv na počet beneficientů pobírajících starobní důchod (viz obrázek č. 14). Mezi lety 2007 a 2013 došlo k nárůstu počtu těchto osob téměř o 1 milion. (Eurostat, 2015h)

Obrázek 14: Počet osob pobírajících starobní důchod v UK v letech 2007-2013 (v osobách)

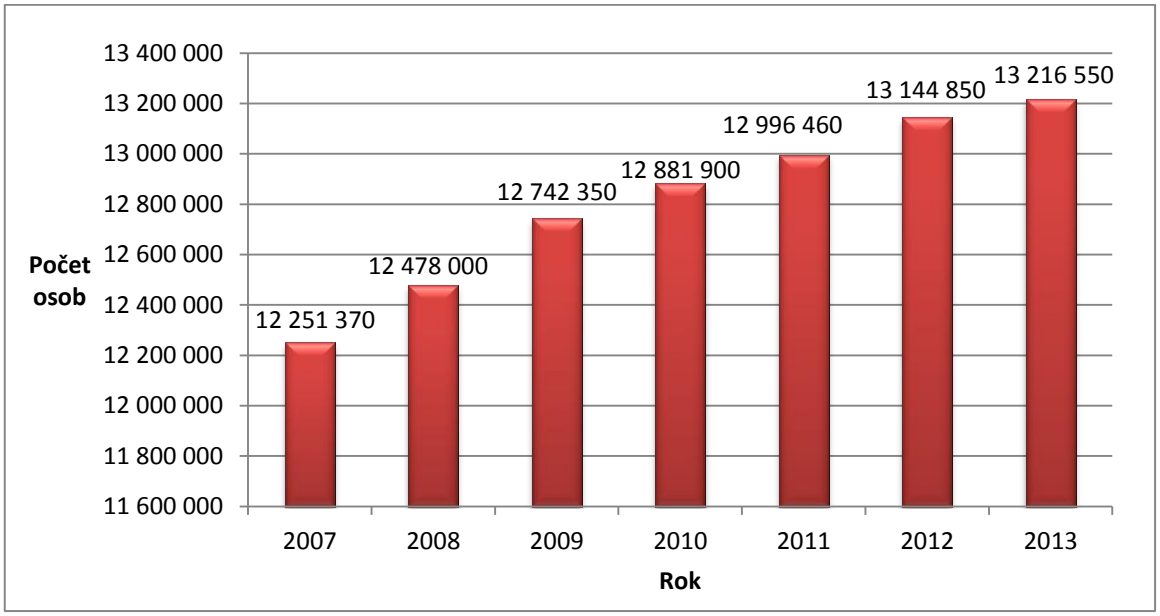

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2015h), 2016

Ve sledovaném období došlo k meziročnímu přírůstku osob pobírajících starobní důchod o 160 863 v průměru. Největší změna proběhla v roce 2009, kdy oproti předchozímu roku se počet beneficientů navýšil o 264 350 osob. (Eurostat, 2015h)

Obrázek č. 15 se týká výdajů na starobní důchody v letech 2004-2013. Ve sledovaném období došlo k nárůstu těchto výdajů o 72 355 milionů £. (Eurostat, 2015h)

Obrázek 15: Výdaje na starobní důchody v UK v letech 2004-2013 (v milionech £)

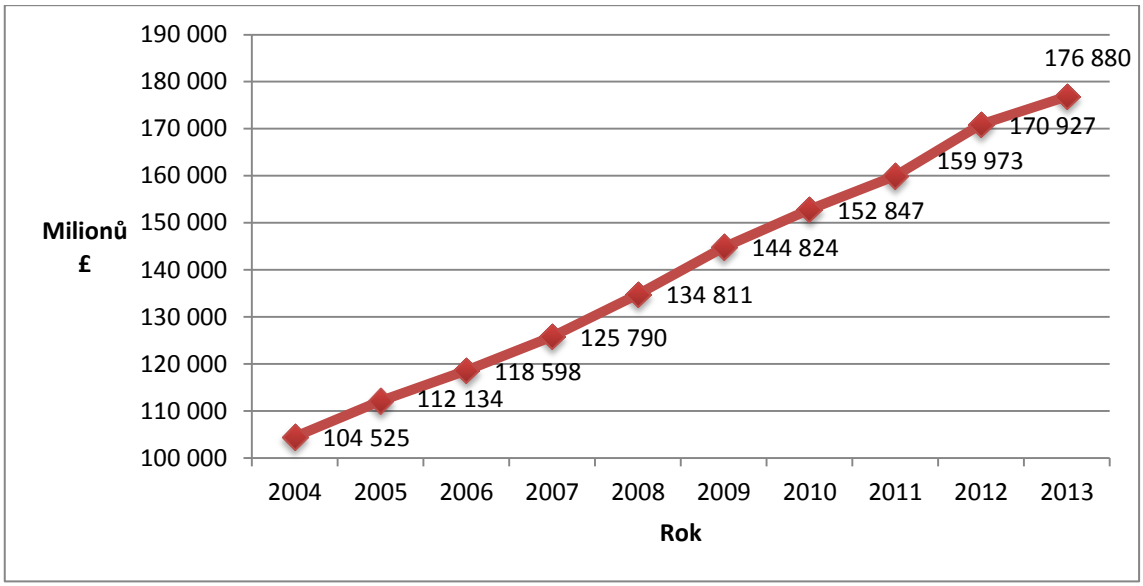

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2015h), 2015

Meziroční změna ve sledovaném období činila v průměru 8 039 milionů £. K nejvýraznější změně došlo v roce 2012, kdy oproti předchozímu roku výdaje na starobní důchody vzrostly o 10 954 milionů £. (Eurostat, 2015h)

Ze statistických údajů OECD vyplývá, že v roce 2014 činila hrubá míra náhrady příjmu důchodem (Gross pension replacement rate) u mužů i žen 29,7 % předdůchodových příjmů. To znamená, že se starobní penze v hrubé míře rovnala průměrně 29,7 % příjmu dosahovaného před důchodem. (OECD, 2015n)

6.2 Starobní penzijní systém

Penzijní systém UK prošel reformou, což přineslo velké změny platné od 06.04.2016. Rozlišuje se státní penze (State Pension), jenž je určena pro ženy narozené do 06.04.1953 a pro muže narozené do 06.04.1951 a tzv. nová státní penze (the new State Pension) určená pro ženy narozené od 06.04.1953 včetně a muže narozené od 06.04.1951 včetně. Státní penze je tedy určena těm, kdo dosáhnou svého důchodového věku do data platnosti reformy (06.04.2016) a nová státní penze se týká osob, jejichž nárok na státní penzi vznikne 06.04.2016 a déle. Jedinců, kteří již pobírají státní penzi, se reforma nijak nedotkne. (gov.uk, 2015a, 2016a)

6.2.1 Státní penze

Státní penze je tvořena čtyřmi základními složkami, kterými jsou:

- základní úroveň penzijního zabezpečení,
- dodatečný státní důchod,
- soukromé penzijní zabezpečení,
- veřejno-soukromé partnerství v rámci individualizovaného penzijního zabezpečení.

První dvě zmíněné složky jsou poskytovány státem, tvoří tak první pilíř sytému. Zaměstnanecké penzijní zabezpečení, které je zmíněno v rámci soukromého penzijního zabezpečení, je druhým pilířem. Zbylá část soukromého penzijního zabezpečení je součástí třetího pilíře. Veřejno-soukromé partnerství je zvláštním typem a nelze ho jednoznačně zařadit. (VÚPSV, 2013)

6.2.1.1 Státem poskytovaná první složka

První složka se skládá ze základní státní penze (Basic State Pension) a důchodového kreditu (Pension Credit). Vzhledem k tomu, že se jedná o základní úroveň penzijního zabezpečení, lze sem zařadit i obecní daňovou výhodu (Council Tax Benefit) a jiné poskytované dávky jako např. dávku na bydlení (Housing Benefit). (VÚPSV, 2013)

Účast v první složce je povinná pro většinu pracovníků. Tato složka funguje na základě průběžného systému financování PAYG. Základní státní penze je financována příspěvky z Národního pojištění (National Insurance, dále NI), které plynou z příjmů pracovníků. Všeobecné daně pak slouží k financování důchodového kreditu a dalších dávek. (VÚPSV, 2013)

Základní státní penze

Základní státní penze je pravidelná paušální platba vyplácená vládou, kterou obdrží ten, kdo splní stanovené podmínky. (gov.uk, 2015a)

Podmínkou pro obdržení základní státní penze je, že daná osoba dosáhla státního důchodového věku a musela platit nebo za ni byly placeny po určitou dobu příspěvky do systému NI. Od počtu příspěvků se pak odvíjí výše, která je beneficientům vyplácena. Na velikosti odváděných příspěvků nezáleží. (gov.uk, 2015b)

Státní důchodový věk se určuje na základě data narození beneficienta. Ženy a muži mají rozdílně stanovený důchodový věk. Již v roce 2011 bylo uzákoněno budoucí sjednocení státního důchodového věku pro muže a ženy. V roce 2020 by měl být jednotný státní důchodový věk stanoven na 66 let, avšak o několik let později by mělo dojít k jeho postupnému navyšování. (This is MONEY, 2015)

Za plný záznam příspěvků podmiňující plnou výši základní státní penze se pro daňový rok 2015/2016 považuje 30 kvalifikačních let. To znamená v součtu 30 daňových let (06.04.X-05.04.X+1), kdy jedinec pracoval a platil do systému NI, kdy jedinec dostával příspěvky ze systému NI pro nezaměstnanost, nemoc, rodičovskou dovolenou či péči o nemohoucí osobu a kdy dobrovolně platil příspěvky do NI. Pokud jedinec nesplnil celých 30 kvalifikačních let, jeho základní státní penze bude nižší, než je její plná výše. (gov.uk, 2015b, 2015m)

U mužů narozených před 06.04.1945 a žen narozených před 06.04.1950 se roky přispívání do NI pro plnou výši a celkový nárok na jakoukoli státní penzi liší. Uvedení muži potřebují splnit 44 let, uvedené ženy 39 let přispívání pro získání plné výše základní státní penze a pro získání nároku na jakoukoli státní penzi potřebují tito muži minimálně 11 let přispívání a tyto ženy minimálně 10 let. (gov.uk, 2015b)

Příspěvky do NI se odvádějí za zaměstnance, pokud jeho týdenní příjem přesáhne 155 £ (pro daňový rok 2015/2016), při týdenním příjmu od jednoho zaměstnavatele ve výši 112–155 £ (pro daňový rok 2015/2016) je také možné platit příspěvky do NI, při příjmu nižším lze využít dobrovolného přispívání. (gov.uk, 2015b)

Osoby samostatně výdělečně činné jsou povinné odvádět příspěvky do NI, pokud jejich roční příjem překročí hranici 5 965 £ (pro daňový rok 2015/2016). (gov.uk, 2015r)

Plná základní státní penze činí 115,95 £ týdně (pro daňový rok 2015/2016). Základní státní penze bývá každoročně valorizována způsobem zvaným „trojí zámek“ („triple clock“), kdy se výše valorizace volí na základě nejvyšší ze tří možných variant, kterými jsou průměrné procento nárůstu mezd v UK, 2,5 % a pomocí CPI měřené procento nárůstu cen v UK. Základní penze je tedy navyšována minimálně o 2,5 % ročně. (gov.uk, 2015a)

Mohou nastat i situace, kdy jedinec na základní státní penzi nemá vůbec nárok, neboť nesplnil minimální limit stanovený pro příspěvky do systému NI. Za jistých podmínek

lze zdědit, odvodit důchod manžela ve prospěch svého důchodu a získat tak nárok na základní státní penzi nebo si navýšit její neúplnou část. (VÚPSV, 2013)

Základní státní penze může za určitých podmínek podléhat zdanění, například pokud zdanitelný příjem (včetně státní penze) překročí standardní hodnotu stanovenou pro osobní odčitatelné položky. Samozřejmě je zde možnost využít nabízených daňových úlev. (gov.uk, 2015l)

O výplatu základní státní penze si musí jedinec zažádat. Jsou celkem 4 možnosti, jak to učinit. Penzi lze nárokovat online, telefonicky, prostřednictvím poslané přihlášky nebo ze zahraničí. (gov.uk, 2015c)

Nabízí se možnost odložit uplatnění nároku na výplatu této penze. Za odložení uplatnění nároku dojde u daných beneficientů ke zvýšení vyplácené úrovně plateb, které se odvíjí od délky odložení. Za každých 5 týdnů odložení uplatnění nároku je penze navýšena o 1 %, za celý jeden rok pak o 10,4 %. (gov.uk, 2015d)

Osobám, které dosáhnou 80 let věku, se státní penze automaticky navyšuje o 25 pencí týdně. (The PENSIONS Advisory Service, 2016)

Důchodový kredit

Důchodový kredit se dále dělí na garantovaný kredit (Guarantee Credit) a kredit spoření (Savings Credit). Nepodléhá zdanění. (gov.uk, 2015e)

Garantovaný kredit je testovanou dávkou. Jedná se o redistribuční dávku, která je financována z daní. Vyplácí se v případě, že týdenní příjem nedosahuje stanovené úrovně. Podmínkou je, že daný jedinec musí žít v UK a dosáhnout určitého věku nebo jeho manžel musí dosáhnout daného věku. Stanovený věk pro nárok na garantovaný kredit se pozvolna přibližuje k 66 rokům jak pro muže, tak pro ženy. Úroveň příjmu, ze které vyplývá nárok na garantovaný kredit, je stanoven na 151,20 £ pro jednotlivce a 230,85 £ pro pár (v daňovém roce 2015/2016). Tato dávka může být vyplácena jednotlivci či manželskému páru, kdy navýší týdenní příjem na stanovenou hranici, tedy na 151,20 £ pro jednotlivce nebo na 230,85 £ pro pár. (Which?, 2016; gov.uk, 2015e, 2015f, 2015g)

Kredit spoření vyplácí dodatečnou dávku, jejíž výše závisí na výši peněz vložených do soukromého spoření. Nárok na kredit spoření mají osoby žijící v UK, které dosáhly

věku 65 let nebo jejich partner je starší 65 let a mají nějaké soukromé zabezpečení na penzi. Minimální příjem jednotlivce pro dosažení kreditu spoření je 126,5 £, pro pár 201,8 £ (v daňovém roce 2015/2016). Za každou 1 £ překračující stanovenou hranici je penze navýšena o 60 pencí. Nejvíce jde penzi navýšit jednotlivci o 14,82 £ týdně a páru o 17,43 £ týdně. (Which?, 2016; gov.uk, 2015f, 2015g)

6.2.1.2 Státem poskytovaná druhá složka

Zabezpečení patřící do druhé složky označované jako dodatečný státní důchod (Additional State Pension) má různé podoby v závislosti na datu uplatnění nároku na důchod. Rozlišuje se odstupňovaná důchodová dávka (Graduated Retirement Benefit) z let 1961–1975, program státního důchodu odvozeného od výdělků (State Earnings Related Pension Scheme) z let 1978–2002 a státní druhý důchod (State Second Pension) od dubna roku 2002. (gov.uk, 2016c; Munková, 2004)

Druhá složka funguje opět na průběžném systému financování, kdy zdrojem pro výplatu jsou příspěvky ze systému NI. Příspěvky odváděné do systému NI jsou v rámci této složky závislé na výši výdělků, ale jsou zde stanoveny minimální a maximální hranice pro jejich odvod. Dodatečný státní důchod je vyplácen automaticky společně se základní státní penzí. Vyplácené dávky se pak odvíjí od výše zaplacených příspěvků. Osoby samostatně výdělečně činné se nemohou účastnit této složky, je určena pouze pro zaměstnance. (gov.uk, 2016a, 2016b)

Maximální výše týdenního dodatečného důchodu činí 160 £ v daňovém roce 2015/2016. (DFWAP, 2015a)

Za jistých podmínek (např. výdělek za daňový rok 2015/2016 vyšší než 5 824 £) se nabízí možnost odstoupení od dávkově definovaných programů a jejich nahrazení soukromým penzijním zabezpečením. Příspěvky do systému NI se pak zaměstnancům i jejich zaměstnavatelům sníží a rozdíl bude ukládán do soukromého penzijního zabezpečení. „Sleva za odstoupení“ je termín, kterým se označuje takovéto snížení příspěvků do systému Národního pojištění. Výše slevy se aktualizuje každých pět let. (gov.uk, 2015d)

6.2.1.3 Soukromé penzijní zabezpečení

Soukromé penzijní zabezpečení obsahuje všechna dobrovolná penzijní opatření. Není financováno státem. Příspěvky mohou plynout jak od zaměstnance, tak od zaměstnavatele. O nepříspěvkovém programu se hovoří v případě, že do penzijního zabezpečení přispívá pouze zaměstnavatel. Pokud přispívá i zaměstnanec, jedná se o příspěvkové programy. (VÚPSV, 2013)

Roku 2012 byla zavedena automatická registrace do soukromého penzijního zabezpečení. Zaměstnanci od 22 let věku do státního důchodového věku při výdělku nad 10 000 £ ročně mají nárok na automatickou registraci do zaměstnavatelem zvoleného programu. (gov.uk, 2015o)

Existuje velké množství penzijních programů. Některé mohou být vedeny zaměstnavatelem (Workplace Pension), některé pak mohou fungovat v rámci odvětví. Jedinec si svůj penzijní program může vytvořit sám prostřednictvím osobních penzí (Personal Pension), kdy jsou peníze investovány do určitého fondu. Jedinec se může účastnit libovolného množství soukromých penzijních programů. (gov.uk, 2015k; VÚPSV, 2013)

Prostředky ze soukromého zabezpečení mohou být vybírány od důchodového věku, který bývá pevně stanoven (obvykle na 60, 65 let), nejméně na 55 let. Volba předčasného odchodu do důchodu vede ke snížení vyplácené dávky. (gov.uk, 2015h)

Výplata prostředků ze soukromého penzijního zabezpečení bývá předmětem daně. Životní příspěvek (Lifetime Allowance) se používá v případě, kdy jedinec již pobírá dávky ze soukromého zabezpečení. Pokud akumulovaná hodnota všech soukromých penzijních zabezpečení přesahuje 1,25 milionu £ (což je výše životního příspěvku pro daňový rok 2015/2016), je uplatněn dodatečný daňový poplatek. Výše ročního příspěvku (Annual Allowance) se aplikuje, pokud jedinec přispívá do penzijních programů. Lze získat daňovou úlevu za naspořené prostředky, maximálně však ve výši ročního příspěvku. Příspěvky nad 10 000 £ jsou v daňovém roce 2015/2016 zdaněny. (gov.uk, 2015h, 2015i)

Hodnota majetku uloženého v soukromých penzijních plánech v roce 2014 činila přibližně 2 684 614 milionů USD. (OECD, 2015o)

Dávkově definované penzijní plány (Defined benefit pension schemes) mají pevně stanovenou výši dávek, která by měla být v důchodu vyplácena. Výše dávek většinou souvisí s platem jedince. Výše příspěvků do penzijního plánu se mění v závislosti na míře dosahování stanovené úrovně. Prostředky mohou být čerpány až po dosažení důchodového věku uvedeného pro daný penzijní plán. (VÚPSV, 2013)

Od roku 2005 funguje Penzijní ochranný fond (Pension Protecting Fund), který vyplácí obvykle 100% náhradu, pokud jedinec dosáhl důchodového věku daného plánu, či 90% náhradu, pokud jedinec nedosáhl důchodového věku daného penzijního plánu, a to v případě platební neschopnosti poskytovatele penzijního plánu. (gov.uk, 2015k, 2015p)

Příspěvkově definované penzijní plány (Defined contribution pension schemes) na rozdíl od dávkově definovaných plánů negarantují úroveň dávky. Příspěvky jsou stanoveny pevnou sazbou, obvykle jako určité % z příjmu. Prostředky mohou být čerpány po dosažení určitého věku (minimálně však 55 let), dřívější čerpání je možné za penalizace. Existuje několik možností čerpání jako jednorázový výběr, vyplácení anuity až do úmrtí, neomezené čerpání v libovolné výši apod. (gov.uk, 2015k; VÚPSV, 2013)

Pokud byl poskytovatel penzijního programu oprávněn Financial Conduct Authority a není schopen své klienty vyplatit, Financial Services Compensation Scheme je povinen provést kompenzaci. (gov.uk, 2015p)

Zaměstnanecké penzijní programy

Příspěvky zaměstnavatele zaměstnancům do penzijního fondu jsou daňově uznatelnou položkou, proto jsou hojně využívány. (gov.uk, 2015o)

Pokud zaměstnanec mění svého zaměstnavatele, může se stále účastnit daného penzijního programu až do své penze nebo si může převést stávající nárok do nového programu. (gov.uk, 2015j, 2015q)

Osobní a podílnické penze

Osobní penze (Personal Pensions) byly do roku 2001 určeny pouze osobám samostatně výdělečně činným a těm, kdo se neúčastnili zaměstnaneckého penzijního plánu. (VÚPSV, 2013)

Podílnické penze (Stakeholder Pensions) byly zavedeny roku 2006. Od osobních penzí se liší tím, že je zde stanovena maximální výše správních poplatků a výstupní sankce

nejsou povoleny. Minimální vklad je 20 £ měsíčně pro daňový rok 2015/2016. (gov.uk, 2015j)

6.2.1.4 Veřejno-soukromé partnerství

Tato složka je povinná pro zaměstnavatele za předpokladu, že se zaměstnanec neodhlásí. Spočívá v nároku zaměstnance na automatickou registraci do Národního fondu zaměstnaneckých úspor (National Employment Savings Trust - NEST) nebo jiného soukromého penzijního programu. (VÚPSV, 2013)

Zaměstnanci, jejichž zaměstnavatelé neposkytují zaměstnanecké, podílnické či jiné penzijní programy, mají právo na automatickou registraci do NEST, pokud překročí jistou hranici příjmu. (gov.uk, 2015o)

6.2.2 Nová státní penze

Nová státní penze by měla být jednodušší a přehlednější než stará státní penze, alespoň co se týká dosažené výše prostředků budoucího důchodu. Základní změnou oproti staré státní penzi je nahrazení základní státní penze a dodatečného státního důchodu jednotnou státní penzí. V soukromých penzijních plánech došlo pouze k několika změnám, proto již nebudou znovu rozebírány. (VÚPSV, 2013)

Nová státní penze je pravidelná platba, na kterou má nárok osoba, která dosáhne státního důchodového věku 06.04.2016 a déle. Plná výše je stanovena na 155,65 £ týdně (v daňovém roce 2016/2017). Podmínkou pro její nárok je stejně jako u státní penze kvalifikovaný počet let příspěvků do NI. Výši, na kterou má jedinec nárok, lze vypočítat na základě záznamu daného jedince u NI. Obvykle stačí 10 kvalifikačních let pro získání nějaké nové státní penze. Pro dosažení plné státní penze je potřeba 35 kvalifikačních let příspěvků do NI pro ty, kdo nemají žádný záznam u NI před 06.04.2016. Kvalifikační léta nemusí být vcelku, bere se jejich součet po celou dobu jedincovy pracovní kariéry. Každý kvalifikační rok má cenu 1/35 plné výše jednotné penze. (gov.uk, 2016a, 2016b; The PENSIONS Advisory service, 2016)

Valorizace prostřednictvím „trojího zámku“ zůstává. Současný stav penze jednotlivce lze zjistit pomocí Prohlášení o státní penzi (State Pension statement). (gov.uk, 2015n)

Záznam o příspěvcích do NI, které proběhly před 06.04.2016 jsou přepočítány na „základní částku“ („foundation amount“), která tvoří část nové státní penze. Základní

částka je stanovena na základě vyšší hodnoty buď jako částka, kterou by jedinec získal dle staré státní penze nebo jako částka, které by jedinec dosáhl na základě nové státní penze, kdyby byla zavedena na počátku jeho pracovního života. Případné odstoupení od dodatečného státního důchodu v minulosti vede ke snížení základní částky, což platí pro každého, kdo se zúčastnil některého soukromého penzijního plánu, a tudíž platil nižší příspěvky do NI. K základní částce, která je nižší než plná výše nové státní penze, se dále připočítávají prostředky za další splněné kvalifikační roky příspěvků do NI. Za každý kvalifikační rok příspěvků do NI dojde k navýšení penze o 4,44 £ týdně. Pokud základní částka již převyšuje plnou výši nové státní penze, hovoří se o tzv. „chráněné platbě“ („protected payment“). Tato situace nastává v případě, kdy jedinec dosáhl určité výše v dodatečném státním důchodu. Chráněnou platbou se rozumí částka, o kterou je startovací (základní) částka vyšší než plná výše nového státního důchodu. Tato platba se vyplácí navíc společně s dávkou státní penze a je každoročně valorizována v souladu s inflací. (DFWAP, 2015b; gov.uk, 2016c)

Zaměstnanec platí příspěvky do NI, pokud přesáhne daný týdenní příjem. Příspěvky za zaměstnance v podobě určitého procenta výdělku odvádí zaměstnavatel na účet HM Revenue & Customs. Osoba samostatně výdělečně činná je odpovědná za placení příspěvků do NI, které odvádí také do HM Revenue & Customs. Pro OSVČ platí stejná pravidla jako pro zaměstnance. Za osoby nezaměstnané a osoby pečující o jiné osoby jsou příspěvky do NI uznávány, jako by byly placeny. Je zde možnost dobrovolného placení příspěvků do NI. (DFWAP, 2015b; gov.uk, 2016e)

Výplata nové státní penze je založena pouze na záznamu daného jednotlivce o příspěvcích do NI. Není zde možnost navýšení vlastního důchodu prostřednictvím zdědění či odvození od důchodu manžela či partnera jako u staré státní penze, je možné pouze navýšení penze u ovdovělých za určitých podmínek. (gov.uk, 2016f)

Pokud jedinec nemá nárok na žádnou státní penzi nebo jen na malou výši, může mít nárok na důchodový kredit, který je testovaný příjmem. Jelikož základní úroveň prostředky testované podpory je nižší, než činí jednosložkový důchod, kredit spoření se nadále nepoužívá. (DFWAP, 2015b)

Po dosažení státního důchodového věku může jedinec dále pracovat, ale není již povinen platit příspěvky do NI. (gov.uk, 2016a)

Je zde možnost odložit uplatnění nároku na výplatu nové státní penze. Za každých 9 týdnů odložení je velikost vyplácené státní penze navýšena o 1 %. Za každý celý rok odložení pak navýšení dosáhne 5,8 %. (gov.uk, 2016b)

Odstoupení od dodatečného státního důchodu ve prospěch soukromého penzijního plánu již není možné. Tomu, kdo před 06.04.2016 odstoupil, se toto odstoupení ruší, avšak nárok na prostředky dosažené jeho soukromým penzijním plánem mu zůstávají. (DFWAP, 2015b; gov.uk, 2016d)

Zaměstnanec, který má soukromý penzijní plán, je povinen platit stejnou výši příspěvku NI jako ten, kdo soukromý penzijní plán nemá. Úlevy plynoucí ze soukromého penzijního plánu jsou tak zrušeny. (Which?, 2016)

7 Sociální stát ve Švédsku

Švédsko se řadí mezi severský typ sociálního státu. Cílem švédského modelu je plná zaměstnanost a cenová stabilita. Silným prvkem je individualismus a rovnostářství, genderové rozdíly jsou minimální. Nárok je založen na občanství či rezidenci. Více specifik viz kapitola č. 4. (Anxo, Bosch, Rubery, 2011)

Vývoj velikosti veřejných sociálních výdajů v letech 1990-2014 zobrazuje obrázek č. 16. Ve sledovaném období docházelo střídavě k nárůstu a poklesu veřejných sociálních výdajů. Maximální hodnoty (35,5 % HDP) bylo dosaženo v roce 1993. Od roku 2000 se velikost výdajů drží mezi 27-30 % HDP. V roce 2014 veřejné sociální výdaje vykazovaly hodnotu 28,1 % HDP, což je o 0,1 % méně než rok předchozí. (OECD, 2015p)

Obrázek 16: Veřejné sociální výdaje ve Švédsku v letech 1990-2014 (v % HDP)

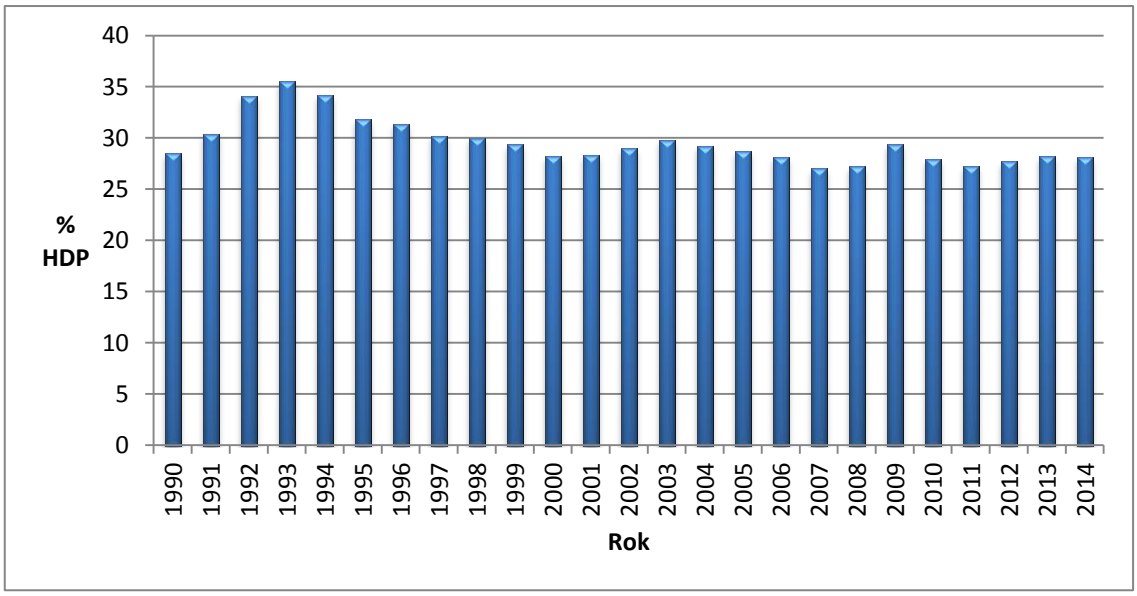

Zdroj: vlastní zpracování dle OECD (2015p), 2016

V roce 2013 Švédsko vynaložilo z celkových 28,2 % HDP veřejných sociálních výdajů 16,1 % HDP na sociální služby a 12,1 % na peněžité dávky. (OECD, 2015j)

Obrázek č. 17 je věnován struktuře sociálních výdajů v roce 2013, které dosáhly celkové hodnoty 1 110 230 mil. SEK, což odpovídalo 29,4 % HDP. Pokud by byly přičteny administrativní a ostatní náklady, které v daném roce činily 21 284 mil. SEK, jednalo by se o 30 % HDP. (Statistics Sweden, 2015a)

Obrázek 17: Struktura sociálních výdajů ve Švédsku v roce 2013 (v milionech SEK)

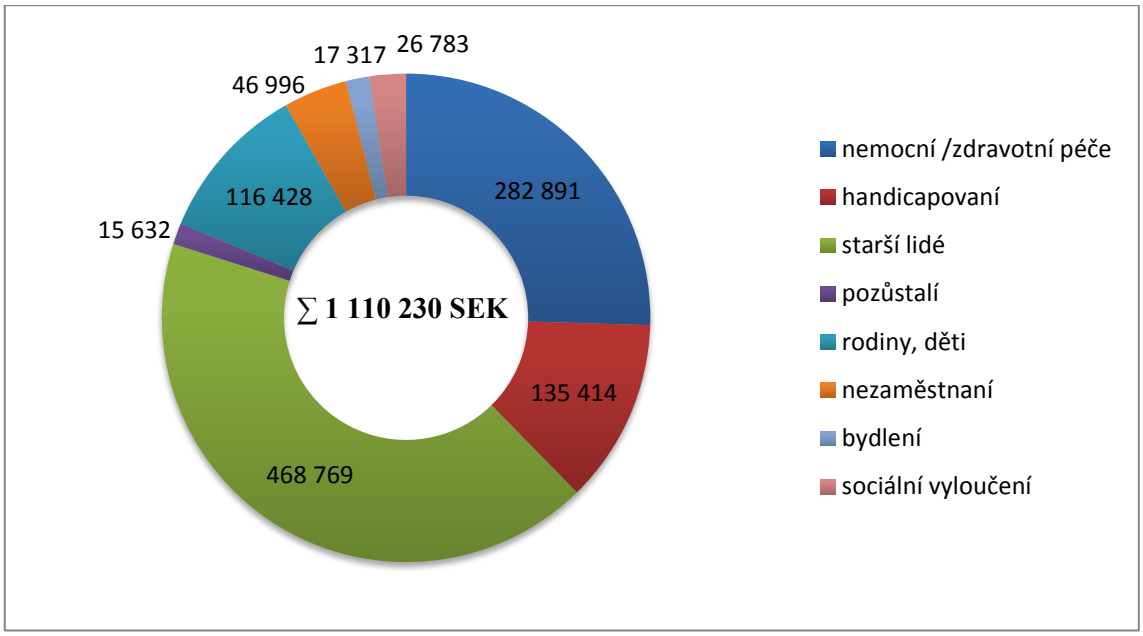

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistics Sweden (2015a), 2016

Starším lidem náleželo 42 % celkových sociálních výdajů. Nemocným a na zdravotní péči připadalo 26 %. Handicapovaným bylo vyplaceno 12 % z celkové částky, což je o 1 % více než obdržely rodiny a děti. Výdaje na nezaměstnané tvořily 4 %. Shodně po 2 % výdajů připadlo na bydlení a proti sociálnímu vyloučení. Nejmenší podíl z celkových výdajů v podobě 1 % obdrželi pozůstalí. (Statistics Sweden, 2015a)

V roce 2014 příspěvky na sociální ochranu činily 23,28 % celkových daní. Jejich výše odpovídala 9,9 % HDP. (OECD, 2015q)

Ze statistických údajů OECD vyplývá, že v roce 2014 činila hrubá míra náhrady příjmu důchodem (Gross pension replacement rate) u mužů i žen 64,4 % předdůchodových příjmů. (OECD, 2015n)

Tabulka 7: Velikost příspěvků na sociální zabezpečení dle původu ve Švédsku v letech 2002-2013 (v % HDP)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
zaměstnanci a OSVČ	3,0	3,0	2,9	2,9	2,8	3,0	3,0	3,1	2,9	2,9	3,0	3,0
zaměstnavatel	13,8	13,8	13,7	13,4	12,5	12,9	11,9	11,7	11,8	10,9	11,5	11,4
vláda	15,3	16,7	16,4	15,9	15,5	15,0	15,3	16,6	15,7	15,6	16,0	16,2
ostatní	0,7	0,6	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6

Zdroj: vlastní zpracování dle OECD (2015h), 2016

Z tabulky č. 7 je patrné, že největší příspěvky na sociální zabezpečení plynuly ve sledovaném období od vlády. Vládní příspěvky přesahovaly pokaždé 15,3 % HDP,

nejvíce vláda přispěla 16,6 % HDP v roce 2009. Zaměstnavatelé byli druhým nejpodstatnějším zdrojem. Jejich příspěvky činily v průměru 12,44 % HDP. Zaměstnanci a OSVČ přispívali ročně průměrně 2,96 % HDP. Velikost příspěvků z ostatních zdrojů se pohybovala po celou dobu na téměř stejné úrovni. (OECD, 2015h)

7.1 Analýza vybraných ukazatelů a demografických aspektů ve vazbě na švédský starobní penzijní systém

K listopadu roku 2015 Švédsko obývalo přes 9,8 milionu obyvatel. V roce 2014 nejpočetnější skupinu (63,5 %) tvořili lidé ve věku 15-64 let. Lidé ve věku do 15 let tvořili 17,1 % celkových obyvatel Švédska. Jedinou věkovou skupinou, jejíž podíl se meziročně zvyšuje, je skupina obyvatel starších 65 let. V roce 2004 tato skupina tvořila 17,2 %, o 10 let později její podíl vzrostl na 19,4 %. Osoby starší 80 let tvořily v roce 2014 5,2 % obyvatel Švédska. (Statistics Sweden, 2015b)

Míra závislosti mladých osob (0-15 let) na ekonomicky aktivních činila v roce 2014 26,9 % a míra závislosti osob starších 65 let na ekonomicky aktivních 30,6 %. Celková míra závislosti ekonomicky neaktivních osob na osobách aktivních tak byla 57,5 %. (Eurostat, 2015i)

V roce 2014 byl průměrný věk Švédů stanoven na 41,2 let. Průměrný věk v daném roce činil 42,2 let u žen a 40,26 let u mužů. Medián věku švédských obyvatel byl přibližně 40,97 let. Medián věku mužů byl 39,98 roku a u žen 41,95 roku. (Statistics Sweden, 2015b)

Očekávaná délka života švédských obyvatel (viz tabulka č. 8) patří k jedněm z nejdelších vůbec. Ženy mají větší očekávanou délku života než muži, ale rozdíl se pomalu snižuje. Mezi lety 1980 a 2013 došlo k prodloužení očekávané délky života u narozených žen o 4,8 roku a u žen 65 letých o 3,2 roku. Ženy narozené v roce 1980 by se měly dožít 79 let, ženy narozené o 10 let později o 1,5 roku déle. Ty, kdo se narodily v roce 2013, by měly žít 83,8 let. Ženy, které dosáhly 65 let svého věku v roce 1980, měly žít dalších 18,1 let, kdežto ženy dosahující stejného věku o 10 let později, by měly žít o 1,1 roku déle (tedy 19,2 roku). (OECD, 2015l, 2015m)

Tabulka 8: Očekávaná doba dožití ve Švédsku v letech 1980-2013 pro narozené a 65leté osoby (v letech)

	1980	1985	1990	1995	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2013
narozené ženy	79,0	79,8	80,5	81,7	82,0	82,1	82,8	83,1	83,3	83,6	83,6	83,8
ženy ve věku 65 let	18,1	18,7	19,2	19,9	20,2	20,1	20,7	20,9	20,9	21,2	21,1	21,3
narození muži	72,8	73,8	74,8	76,2	77,4	77,7	78,4	78,8	79,2	79,6	79,9	80,2
muži ve věku 65 let	14,3	14,7	15,4	16,0	16,7	16,9	17,5	17,7	18,0	18,3	18,5	18,8

Zdroj: vlastní zpracování dle OECD (2015l, 2015m), 2015

Ve sledovaném období došlo k nárůstu očekávané délky života u narozených mužů o 7,4 roku a u 65 letých mužů o 4,5 let. Muži, kteří se narodili roku 1980, by se měli dožít 72,8 let, muži narození o 10 let později by se měli dožít o 2 roky déle. Očekávaná délka života těch, kdo se narodili roku 2013, je 80,2 let. Muži, kteří roku 1980 dovršili 65 let, měli žít dalších 14,3 roku, kdežto muži dosahující stejného věku o 10 let později, měli žít o 1,1 roku déle. Jedinec, kterému bylo 65 let v roce 2013, by měl žít dalších 18,8 let. (OECD, 2015l, 2015m)

Mezi lety 2005 a 2014 došlo k nárůstu pracujících osob ve věku 65-74 let o 127 %. Průměrný věk odchodu do důchodu činil 64,5 let. (Swedish Institute, 2016)

Počet beneficientů starobních důchodů mezi lety 2007 a 2013, který je znázorněn na obrázku č. 18, vzrostl o 287 591 osob, což odpovídá meziročnímu nárůstu o 47 932 osob. V roce 2013 pobíralo starobní důchod 1 978 515 osob. (OECD, 2015h)

Obrázek 18: Počet osob pobírajících starobní důchod ve Švédsku v letech 2007-2013 (v osobách)

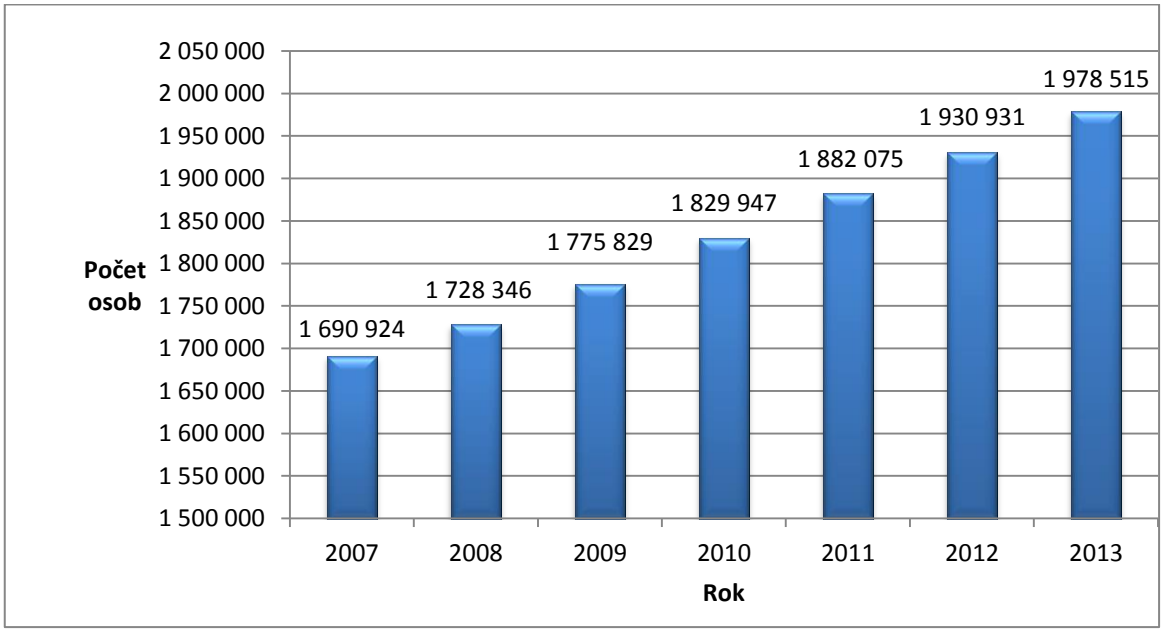

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2015h), 2016

Vývoj velikosti výdajů na starobní důchody v letech 2004-2013 je zobrazen na obrázku č. 19. Je patrné, že ve sledovaném období docházelo k meziročnímu nárůstu v průměru o 15 973 milionů SEK.

Obrázek 19: Výdaje na starobní důchody ve Švédsku v letech 2004-2013 (v milionech SEK)

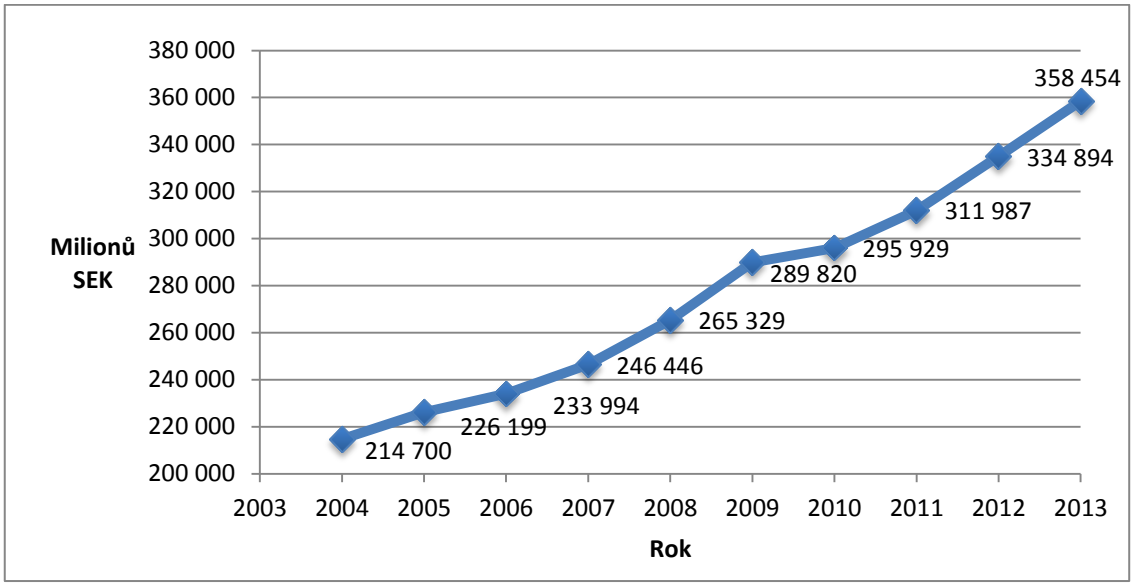

Zdroj: vlastní zpracování dle OECD (2015h), 2016

K největšímu nárůstu došlo v roce 2009, kdy výdaje na starobní důchody vzrostly o 24 491 milionů SEK. V posledních sledovaných letech vývoje docházelo k větším změnám než v počátečních letech, což může být mimo jiné způsobené vyšším nárůstem počtu beneficientů. (OECD, 2015h)

V roce 2012 65 % celkového příjmu důchodce plynulo ze státního penzijního systému. (Swedish Institute, 2016)

V roce 2015 výše průměrného důchodu dosahovala úrovně polovičních mezd. Státem garantovaná penze odpovídala zhruba třetině čisté průměrné mzdy. (theguardian.com, 2015)

7.2 Starobní penzijní systém

V roce 1994 byla vypracována reforma týkající se švédského penzijního systému, především jeho veřejné části. Hlavním důvodem pro zavedení reformy byla dlouhodobá neudržitelnost původního systému. Zásadními změnami oproti starému systému jsou:

- přechod od dávkově definovaného systému k příspěvkově definovanému systému,

- výpočet penze na základě 15 nejlepších let změněn na výpočet založený na celoživotních příjmech,
- přechod od indexování na základě cenového indexu k indexování na základě mzdového indexu,
- nefondový systém se změnil na částečně fondový. (Pierson, 2001)

Současný penzijní systém je tvořen třemi pilíři:

- státní penzí,
- zaměstnaneckou penzí,
- soukromou osobní penzí. (pensionsmyndigheten.se, 2016a)

7.2.1 Veřejná penze

Veřejný starobní penzijní systém je tvořen třemi komponentami, a to průběžným NDC systémem, fondovým systémem a minimální garantovanou penzí. (pensionsmyndigheten.se, 2016a)

Ročně je 18,5 % platu včetně ostatních zdanitelných příjmů a dávek jedince ukládáno stranou pro jeho státní starobní penzi. 16 % je určeno do systému PAYG a zbylých 2,5 % do fondového systému. (pensionsmyndigheten.se, 2016c)

V roce 2015 maximální příjem pro výpočet příspěvků činil 435 750 SEK, což odpovídá 7,5 násobku roční příjmové základny, jež byla v roce 2015 stanovena na 58 100 SEK. Příspěvky jsou daňově odčitatelnou položkou. (findyourpension.eu, 2016)

Zaměstnavatel a OSVČ přispívá 10,21 %, horní hranice není omezena. Zaměstnané osoby platí všeobecný penzijní příspěvek z hrubých příjmů ve výši 7 %, avšak do stanoveného stropu, kterým je 7,5 násobek základní příjmové částky. (Ministry of Health and Social Affairs, 2010)

Důchodový věk není pevně stanoven, proto se o výplatu starobního důchodu musí zažádat. Výběr lze zahájit nejdříve v měsíci, kdy daný jedinec dovrší 61 let. Při podání žádosti se volí forma vyplácení, kde je na výběr mezi vyplácením plného nebo částečného benefitu, pokud daný jedinec chce dále pracovat a pobírat při tom důchod. Starobní penze je vyplácena jednou měsíčně. (Anxo, Bosch, Rubery, 2011; pensionsmyndigheten.se, 2016b)

Prostřednictvím dopisu v oranžové obálce, který je Penzijní agenturou zasílán každoročně, je jedinec informován o současném stavu svého penzijního účtu a o výši odvedených příspěvků. Součástí tohoto dopisu je také předpověď budoucí penze. (work.sweden.se, 2016)

Existuje zde možnost zdědění prostředků na penzi. Prémiovou penzi lze převést na manžela nebo na registrovaného partnera. Po převodu dochází ke snížení částky o 8 %. Předpokládá se totiž, že muži budou častěji převádět prémiovou penzi svým ženám, než tomu bude naopak. Vzhledem k vyšší očekávané délce života žen, by jim měl být důchod vyplácen po delší dobu než původním majitelům, proto dochází k dané redukci. (pensionsmyndigheten.se, 2016h)

Zvláštním případem je doplňková penze, která náleží osobám narozeným před rokem 1954. Osobám narozeným v roce 1938 je vypláceno 20 % benefitů z nového penzijního systému a 80 % benefitů na základě starého penzijního systému. Každým následujícím rokem narození se vyplácené proporce mění o 5 % ve prospěch nového penzijního systému. Jedinci narození v roce 1954 jsou plně pokryti novým penzijním systémem. (Anxo, Bosch, Rubery, 2011; Ministry of Health and Social Affairs, 2010)

NDC systém

Jak již bylo uvedeno, 16 % zdanitelných příjmů a dávek jedince plyne do průběžně financovaného systému PAYG, který má ve Švédsku podobu tzv. NDC systému, tedy hypoteticky příspěvkově definovaného systému. NDC systém je charakteristický tím, že kromě fixní sazby příspěvku si každý ekonomicky aktivní jedinec starší 16 let spoří na svůj fiktivní individuální důchodový účet sám. Prostředky na tomto účtu jsou úročeny 1,6 % ročně. Míra zúročení prostředků na fiktivním účtu je dána zákonem, měla by se odvíjet od hypotetické míry výnosnosti daného systému. Účet je fiktivní, neboť finanční prostředky jsou na základě systému PAYG vyplaceny současným beneficientům. (Anxo, Bosch, Rubery, 2011; Pollnerová, 2002)

Započitatelné příspěvky (celé nebo jen částečné) do systému PAYG jsou za jedince odváděny státem v případě jeho nezaměstnanosti, nemoci, pracovní neschopnosti, péče o dítě či studiích. Aby byly jedinci dané příspěvky započítány do výše důchodu, musí mít splněno alespoň 5 let, kdy dosahoval příjmu než dovrší 70 let věku. Započitatelné příspěvky jsou hrazeny z daní. (pensionsmyndigheten.se, 2015c)

Výše vyplácených benefitů z NDC systému je závislá na naspořené částce jedince, jeho očekávané délce života (čím vyšší, tím nižší benefity) a věku odchodu do důchodu (čím vyšší, tím vyšší benefity). (Pollnerová, 2002)

Benefity jsou ročně indexovány pomocí modifikovaného mzdového indexu v %, kdy se od součtu indexu spotřebitelských cen, vyjádřeného pomocí cenové hladiny, a růstu průměrné reálné mzdy odečte 1,6, což je norma stanovená zákonem. (Anxo, Bosch, Rubery, 2011)

Fondový systém

Prémiová penze souvisí s prostředky ve fondovém systému, které jsou zcela odděleny od prostředků systému PAYG. Jedná se o 2,5 % platu a zdanitelných dávek jedince. Nad fondy dohlíží Penzijní pojišťovací orgán. Fondy jsou spravovány jak státně, tak soukromě, ale vždy se státním dohledem. Státní fond nesmí být kombinován s jiným fondem. (Scherman, 1999)

Jedinec si může zvolit, do jakého fondu chce tuto část investovat. Pokud si nezvolí, plynou jeho prostředky automaticky do státního fondu AP7, který byl otevřen 01.01.2001. (Giannetti, 2007; pensionsmyndigheten.se, 2016d)

Prostředky z fondů mohou být vypláceny dvěma způsoby. Je na výběr vyplacení doživotní penze s garantovanou výší nebo anuitní výplata, kdy prostředky jsou spravovány zvoleným fondem a nadále investovány. Tradiční vyplácení benefitů s garantovanou výší má na starosti Penzijní pojišťovací orgán (Premium Pension Authority). (pensionsmyndigheten.se, 2016e; Wilmington Insight, 2016)

Koncem roku 2015 byla vládou zamítnuta další penzijní reforma, která se týkala zrušení některého ze státních fondů. (chief investment officer, 2015)

Minimální garantovaná penze

Garantovaná penze je určena osobám starším 65 let, které mají nízkou penzi či žádnou penzi příjmově testovanou. Osoba pobírající garantovanou penzi musí být občanem členské země EU nebo EEA. Nárok na plnou garantovanou penzi je podmíněn minimálně 40 lety žití ve Švédsku ve věku od 16 do 64 let života. Při nesplnění 40 let se benefit snižuje o poměrnou část, tedy o 1/40 plné výše za každý chybějící rok. Minimální hranicí jsou 3 roky pobytu ve Švédsku. Ke snížení vypláceného benefitu

dochází také, pokud má osoba nějakou příjmově testovanou penzi nebo je v manželství. (pensionsmyndigheten.se, 2016f)

Nárok na minimální garantovanou penzi má svobodný jedinec v případě, že jeho důchod odvozený od předchozích příjmů nedosahuje 3,07 násobku základní částky. Pro ženatého jedince se hranice snižuje na 2,72 násobek. (Pollnerová, 2002)

Garantovaný minimální důchod je hrazen státem, financován z daní. (Pollnerová, 2002)

Výše minimální garantované penze se odvíjí od velikosti důchodu odvozeného od příjmů. Plná výše činí 2,13 násobek základní částky pro svobodného jedince, pro ženatého jedince 1,9 násobek. V případě, že daný jedinec má nárok na nějaký důchod odvozený od příjmů nepřekračující danou hranici, se jedná o doplatek k tomuto důchodu. (Ministry of Health and Social Affairs, 2010; Pollnerová, 2002)

V roce 2015 bylo vypláceno 94 572 SEK ročně jedinci narozenému v roce 1938 a déle, pokud nepobíral žádnou příjmově testovanou penzi a žil ve Švédsku déle než 40 let. Pokud byl tento jedinec ženatý, měl nárok na 84 360 SEK ročně. Jedinec narozený před rokem 1938 měl za splnění daných podmínek nárok na 96 854 SEK ročně a v případě, že byl ženatý na 86 287 SEK ročně. (pensionsmyndigheten.se, 2016e; socialsecurity.org, 2016)

Minimální garantovaná penze je předmětem zdanění. (Anxo, Bosch, Rubery, 2011)

Pokud tato penze není dostačující, je možné ji částečně doplnit testovanými dávkami například dávkou na bydlení. (pensionsmyndigheten.se, 2016g)

7.2.2 Zaměstnanecké penzijní pojištění

Zaměstnanecké penzijní pojištění není pro zaměstnance povinné. Zaměstnavatelé jsou ovšem často vázáni kolektivními smlouvami k platbě penzijního pojištění svých zaměstnanců. Pro většinu z nich je tak povinné. Stát nezasahuje do sjednaných pojištění, správa je v soukromých rukou. Žádný z hlavních zaměstnaneckých penzijních plánů se nevztahuje na OSVČ. (Scherman, 1999; Wilmington Insight, 2016)

Existují 4 hlavní zaměstnanecká schémata, z nichž dvě jsou příspěvkově definovaná s příspěvkovou sazbou ve výši 2,5–4,5 %. Zbylá dvě schémata mají pouze některé znaky fondového uspořádání. (Finnish Centre for Pensions, 2009)

Dle zpráv OECD již v roce 2008 pokrýval tento druh pojištění přes 90 % veškeré švédské pracovní síly. 80 % pracovní síly pokryté zaměstnaneckým penzijním plánem je účastno v jednom ze 4 největších schémat. (OECD, 2009)

Důchodový věk stanovený kolektivní smlouvou bývá nejčastěji 65 let. (Pollnerová, 2012)

7.2.3 Soukromá individuální penze

Soukromá individuální penze spočívá čistě na jednotlivci. Jednotlivec se zavazuje po určitý počet let platit určitou roční částku splatnou jednorázově nebo pravidelnými platbami. Některé plány umožňují vložit pouze jednorázový vklad. Platby jsou částečně daňově odčitatelné. (Pollnerová, 2002)

V roce 2014 hodnota majetku uloženého v soukromých penzích činila 384 674 milionů USD. (OECD, 2015c)

8 Komparace starobních penzijních systémů v UK a ve Švédsku

UK a Švédsko jsou rozdílné typy sociálního státu, proto se veřejné výdaje na starobní penzijní systémy a samotný penzijní systém v těchto zemích značně liší.

Dle studie zvané Melbourne Mercer Global Pension Index, kterou každoročně provádí společnost Mercer společně s Australským centrem pro finanční studie (Australian Centre for Financial Studies), se v roce 2015 britský penzijní systém umístil na 9. pozici a švédský penzijní systém zaujal 4. místo mezi nejlepšími penzijními systémy na světě. (consultancy.uk, 2015)

Porovnání velikosti veřejných výdajů na sociální ochranu a starobní důchody (v PPS na obyvatele)

Celkové veřejné výdaje na sociální ochranu, do nichž se starobní penze řadí, vyjádřené v PPS na obyvatele, zobrazuje obrázek č. 20.

Obrázek 20: Veřejné výdaje na sociální ochranu v UK a ve Švédsku v letech 2003-2013 (v PPS na obyvatele)

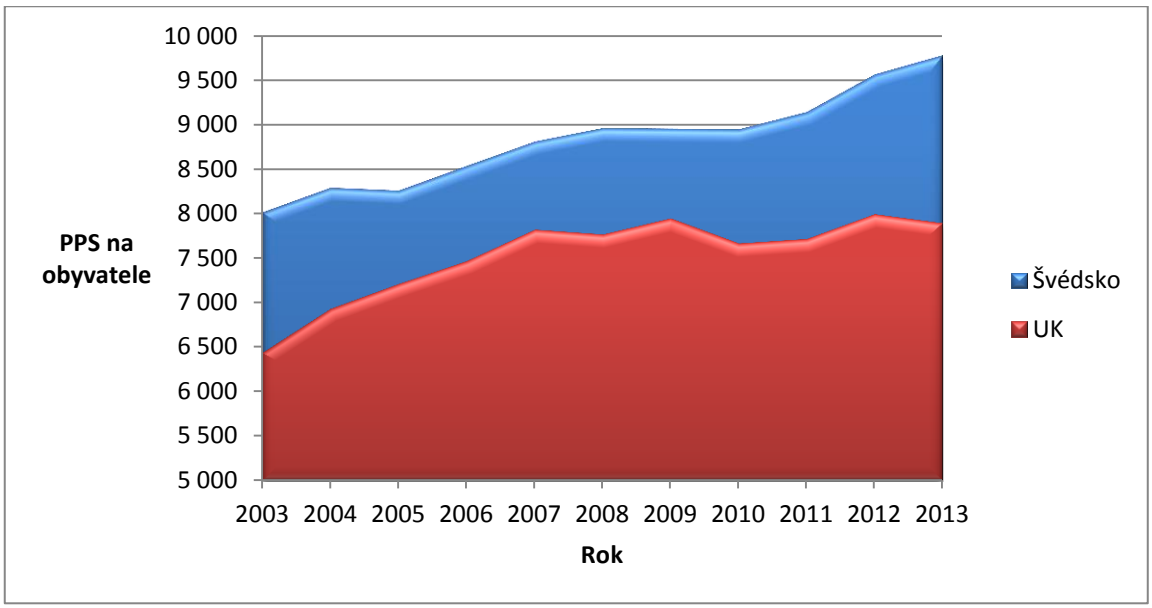

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostatu (2015d), 2016

Z předchozího obrázku jasně vyplývá, že více veřejných výdajů na sociální ochranu v letech 2003-2013, vyjádřených pomocí PPS na obyvatele, vynakládalo oproti UK Švédsko. Britské veřejné výdaje na sociální ochranu činily v roce 2003 6 433 PPS na obyvatele, v roce 2013 byly o 1 452 PPS na obyvatele vyšší. Ve sledovaném období vynaložilo UK na sociální ochranu v průměru 7 525 PPS na obyvatele. K největší meziroční změně došlo v roce 2004, kdy oproti předchozímu roku dané výdaje vzrostly

o 494 PPS na obyvatele. Švédské veřejné výdaje na sociální ochranu činily v roce 2003 8 014 PPS na obyvatele, v roce 2013 byly o 1 767 PPS na obyvatele vyšší. Ve sledovaném období vynaložilo Švédsko na sociální ochranu v průměru 8 844 PPS na obyvatele. K největší meziroční změně došlo v roce 2012, oproti předchozímu roku se tyto výdaje navýšily o 422 PPS na obyvatele. (Eurostat, 2015d)

Veřejné výdaje na starobní důchody v PPS na obyvatele v daných zemích v letech 2004-2013 jsou porovnány na obrázku č. 21.

Obrázek 21: Výdaje na starobní důchody v UK a ve Švédsku v letech 2004-2013 (v PPS na obyvatele)

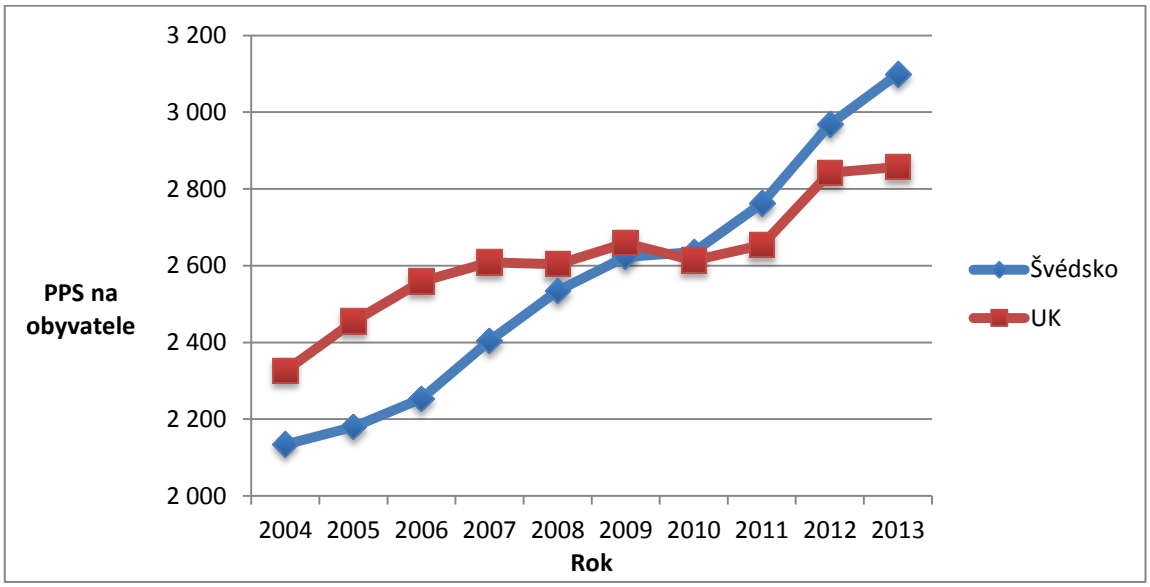

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostatu (2015d), 2016

Mezi lety 2004-2009 vynakládalo více výdajů na starobní důchody v PPS na obyvatele UK, v letech 2010-2013 švédské výdaje na starobní důchody převýšily ty britské. Britské výdaje na starobní důchody činily v roce 2004 2 326 PPS na obyvatele, v roce 2013 se zvýšily na 2 857 PPS na obyvatele. V průměru tak UK ve sledovaném období vynaložilo 2 618 PPS na obyvatele ročně. V letech 2004-2009 byl britský průměr 2 535 PPS na obyvatele ročně, mezi lety 2010-2013 se roční průměr pohyboval na 2 742 PPS na obyvatele. Švédské výdaje na starobní důchody činily v roce 2004 2 134 PPS na obyvatele, v roce 2013 vzrostly na 3 099 PPS na obyvatele. V průměru tak dané švédské výdaje ve sledovaném období činily 2 559 PPS na obyvatele ročně. V letech 2004-2009 byl švédský průměr 2 355 PPS na obyvatele ročně, mezi lety 2010-2013 se roční průměr pohyboval na 2 866 PPS na obyvatele. (Eurostat, 2015d)

Porovnání starobních penzijních systémů

Základní odlišnosti:

Základní odlišnosti starobních penzijních systémů UK a Švédska se ve značné míře odvíjejí od typu sociálního státu, ke kterému dané země náleží, a jeho specifik. Jak již bylo několikrát uvedeno, UK je označováno za liberální typ sociálního státu a Švédsko se řadí mezi sociálně-demokratické sociální státy. V UK nese jedinec odpovědnost za svou situaci, důraz se tedy klade na soukromé pojištění a zabezpečení, stát poskytuje pouze minimální ochranu. Ve Švédsku za blaho svých obyvatel odpovídá stát, který poskytuje co nejvyšší možnou míru zaopatření v porovnání s ostatními typy sociálních států. Systém státní pomoci je založen na univerzalitě. (Francová, Novotný, 2008; Keller, 2005; Munková, 2004)

V UK je důraz kladen na soukromé důchodové zabezpečení, proto státem poskytovaná základní penze a popřípadě i důchodový kredit a dodatečný státní důchod dosahují nízké úrovně oproti předchozím příjmům. Ve Švédsku soukromé zabezpečení narůstá na významu, ale benefity vyplácené veřejným systémem jsou poměrně vysoké. (Keller, 2005; Munková, 2004)

Co se týče průměrné velikosti vypláceného benefitu v porovnání s předdůchodovými příjmy, v UK v roce 2014 starobní důchod odpovídal přibližně 29,7 % předchozích příjmů, kdežto ve Švédsku nahrazoval 64,4 %. (OECD, 2015n)

Veřejný systém je v UK financován na základě systému PAYG, do kterého plynou prostředky z NI, dále je jeho část financována z daní. Příspěvky do NI nejsou jednotné pro všechny. Švédský veřejný systém je financován pomocí PAYG systému, fondového systému a z daní. Prostředky do PAYG a fondového systému jsou stanoveny jednotnou fixní procentuální sazbou. (pensionsmyndigheten.se, 2016a; VÚPSV, 2013)

Starobní důchody v UK jsou každoročně valorizovány pomocí systému zvaného „trojí zámek“. Švédsko valorizuje výši starobních důchodů na základě modifikovaného mzdového indexu.(Anxo, Bosch, Rubery, 2011; gov.uk, 2015a)

Ve Švédsku existuje možnost zdědění či navýšení vyplácených benefitů na základě manželova důchodu. Tato možnost se nabízela i v UK, ale od zavedení reformy se výše vyplácených benefitů řídí pouze záznamem daného jedince o příspěvcích do NI,

jakékoliv dědění či navyšování důchodu není nadále umožněno (až na výjimku pro ovdovělé). (gov.uk, 2015b; pensionsmyndigheten.se, 2016h; VÚPSV, 2013; The PENSIONS Advisory service, 2016)

Společné rysy:

Z důvodu stárnutí populace způsobující stále rostoucí počet ekonomicky neaktivních osob a klesající počet ekonomicky aktivních, je nutné hledat další zdroje pro výplatu nejen starobních důchodů. Dochází tedy k přesunu části odpovědnosti za velikost vypláceného benefitu od státu na jedince, míra přesunu této odpovědnosti se liší – v UK stát podporuje výplaty důchodů jen na minimální úrovni, důraz je kladen na soukromé zabezpečení, kdežto ve Švédsku stát hraje stále důležitou roli, přestože soukromé zabezpečení získává na významu. (Francová, Novotný, 2008; Keller, 2005)

V UK je v dubnu roku 2016 uvedena v platnost reforma týkající se především veřejné části systému důchodového zabezpečení, která by měla vést ke zjednodušení systému a lepšímu přehledu o dosavadním nároku na penzi. Tato penzijní reforma se týká všech beneficientů, jejichž nárok na výplatu starobní penze vznikl 06.04.2016 a déle. Ti, kdo starobní důchod pobírají nebo nárok na něj měli před tímto datem, se řídí dle pravidel starého penzijního systému. Ve Švédsku proběhla velká důchodová reforma v 90. letech minulého století a s malými úpravami platí stále. (gov.uk, 2015a, 2016a; Pierson, 2001)

V obou zemích stát garantuje těm, kdo splní jisté podmínky, základní minimální důchodové zabezpečení – v UK se jedná o základní státní penzi s případným důchodovým kreditem, ve Švédsku o státní minimální garantovanou penzi. (pensionsmyndigheten.se, 2016f; VÚPSV, 2013)

Benefity plynoucí z veřejného systému jsou poskytovány jak univerzální, tak i příjmem testované. V UK je univerzální dávkou základní penze, důchodový kredit a dodatečný státní důchod je testovaný. Ve Švédsku je minimální garantovaná penze univerzální, benefity vyplácené z průběžného NDC systému a fondového systému jsou testované, neboť závisí mimo jiné na výši naspořených prostředků. Naspořené prostředky se odvíjí od velikosti příjmů jedince, sazba pro odvod těchto prostředků je stanovena jednotně. (gov.uk, 2015b, 2015e, 2015h, 2015f, 2015g, 2016a, 2016b; Pollnerová, 2002)

Soukromé formy důchodového zabezpečení jsou vysoce rozvinuty v UK i ve Švédsku. V UK hraje soukromé zabezpečení velmi důležitou roli, neboť výše zabezpečení

z veřejného systému je minimální. Zaměstnanecké penzijní pojištění ve Švédsku pokrývá přes 90 % zaměstnanců, přestože není pro zaměstnavatele zákonně povinné. Zaměstnavatelé jsou ve velké míře vázáni kolektivními smlouvami k jejich vedení. (Munková, 2004; OECD, 2009)

V UK je vyplácený starobní důchod předmětem daně, stejně jako jím je naspořená částka soukromého zabezpečení. Ve Švédsku starobní penze také podléhá zdanění. (Anxo, Bosch, Rubery, 2011; gov.uk, 2015l)

Výhody a nevýhody daných systémů z pohledu jejich beneficientů:

Výhody a nevýhody britského penzijního systému pro beneficienty shrnuje následující tabulka č. 9.

Tabulka 9: Výhody a nevýhody britského starobního penzijního systému z pohledu beneficientů

Výhody	Nevýhody
- Automatická registrace do soukromého pojištění při splnění podmínek, - valorizace pomocí trojího zámku, - pro výplatu základní penze od státu jen podmínka věku a kvalifikačních let, - za odložení nároku na výplatu navýšení penze, - zjednodušení přehledu o velikosti dosud naspořené částky a velikosti stávajícího nároku.	- Možnost odstoupení jako u starého systému zrušena, - úlevy z příspěvků do NI plynoucí ze soukromého zabezpečení zrušeny, - nízká náhrada předdůchodových příjmů, - velký důraz na soukromé zabezpečení → výše benefitů poskytovaná státem je minimální, - nižší bonus za odložení uplatnění nároku než před 06.04.2016, - nelze odvodit či zdědit prostředky ve prospěch svého důchodu (až na ovdovělé), - za určitých podmínek zdanění výplaty prostředků a jejich ukládání do soukromého systému.

Zdroj: vlastní zpracování, 2016

Odložení nároku na výplatu penze je spojeno s navýšením nároku na výplatu, což je pozitivní, toto navýšení bylo ovšem reformou zredukováno, proto je tento bod umístěn i mezi nevýhodami. (vlastní zpracování, 2016)

Nevýhody převažují nad výhodami systému, což je způsobeno samotným nastavením systému, totiž důrazem na soukromé pojištění a státem vypláceným důchodem jen na minimální úrovni. (vlastní zpracování, 2016)

Výhody a nevýhody pro beneficienty švédského starobního penzijního systému jsou shrnuty v následující tabulce č. 10.

Tabulka 10: Výhody a nevýhody švédského starobního penzijního systému z pohledu beneficientů

Výhody	Nevýhody
- Každoroční informování o velikosti naspořené částky, předpověď budoucího vypláceného benefitu, - fixně stanovená sazba pro odvod, - povinný PAYG systém doplněný fondovým systémem, kde si lze volit umístění prostředků, - minimální garantovaná penze - pro ty, kdo určitou dobu žili ve Švédsku + doplněk pro ty, co mají nízkou penzi příjmově testovanou, - možnost zdědění prostředků na penzi, - za odložení uplatnění nároku na výplatu navýšení benefitů, - zaměstnavatelé často vázáni kolektivními smlouvami vést zaměstnancům penzijní pojištění, - poměrně vysoká náhrada předdůchodových příjmů.	- Výše z veřejného systému je závislá i na očekávané délce dožití, - důchod předmětem zdanění, - fixní sazba pro odvod.

Zdroj: vlastní zpracování, 2016

Fixně stanovená sazba pro odvod je považována za výhodu i nevýhodu zároveň. Jako pozitivní faktor lze vnímat fixně stanovenou částku z pohledu snazšího odhadu velikosti odvedené části, jako negativní ji lze označit pro nízkopříjmové obyvatele, kteří tak odvádějí podstatnou část svého již „malého“ příjmu. (vlastní zpracování, 2016)

Z tabulky je patrné, že z pohledu beneficientů výhody silně převažují nad nevýhodami daného systému. Stát zaujímá silnou roli garanta výplaty starobních důchodů, soukromé

zabezpečení získává na významu, ale státem vyplácený důchod stále zaujímá významnou část. (vlastní zpracování, 2016)

Výhody a nevýhody daných systémů z pohledu vlády:

Výhody a nevýhody britského starobního penzijního systému z pohledu vlády jsou shodné na obou pomyslných stranách tabulky. (vlastní zpracování, 2016)

Důraz kladený na soukromé pojištění je pro vládu výhodný v tom smyslu, že na výplatu starobních důchodů není zavázána vyplácet tak velké množství finančních prostředků, které by vyplácela, pokud by stát zaujímal postavení hlavního garanta v jejich výplatě. Nízký státem garantovaný či vyplácený starobní důchod (tedy poměrně nižší výdaje) je ovšem i negativem, neboť jedinci, kteří mají nárok pouze na tuto veřejnou výplatu z penzijního systému, musí značně omezit svou spotřebu, na čemž tratí podniky a podnikatelé působící na daném trhu. Snížená poptávka, tím pádem nižší odbyt produkce, často vede podniky k propouštění zaměstnanců, kteří pak ve velké míře čerpají různé dávky a podpory dotované ze státní kasy. Ti, kdo dostávají minimální důchodové zabezpečení, jsou také velmi častými žadateli o další sociální dávky. (vlastní zpracování, 2016)

Zvýšení výplaty starobní penze výměnou za odložení nároku na její výplatu sice stojí stát další finanční prostředky, což není v pravém slova smyslu pozitivní, ale takovýto jedinec výměnou za pobírání starobní penze nadále pracuje. Příjmy pracujícího jedince, jak již bylo uvedeno, jsou na mnohem vyšší úrovni než příjmy beneficienta starobního důchodu. Vyšší příjmy znamenají nižší (nebo vůbec žádný) nárok na výplatu určitých sociálních dávek a zároveň vyšší spotřebu. Z příjmů se také odvádí daně a příspěvky na pojistné, které jsou významným příjmem veřejných rozpočtů. (vlastní zpracování, 2016)

V případě švédského starobního penzijního systému stát zaujímá hlavní roli. Finanční prostředky vyplácené na starobní penze tvoří podstatnou část veřejných výdajů. Stát garantuje svým občanům jistou úroveň důchodového zabezpečení, která je na poměrně vysoké úrovni, což s sebou přináší velké výdaje ze státní pokladny. Na druhou stranu beneficienti starobní penze nemusejí výrazně omezit svou potřebu oproti předdůchodové fázi, počet žádostí o další sociální dávky také není výrazný. (vlastní zpracování, 2016)

Obecně lze říci, že každá výhoda z hlediska vlády má své nevýhody a naopak. Je možné, že čím více finančních prostředků vydá vláda na výplatu starobních důchodů, tím méně finančních prostředků vydá na výplatu ostatních sociálních dávek, alespoň co se týče ostatních dávek plynoucích beneficientům starobních důchodů. (vlastní zpracování)

Závěr

Sociální stát, což je termín používaný pro překlad anglického „welfare state“, stále není jednoznačně definován, přestože existuje již více než 100 let. Pod pojmem sociální stát se v podstatě skrývá takový stát, který svým občanům poskytuje sociální oporu, ať už v podobě finančních dávek nebo služeb, a to v situacích, které jsou označovány jako sociálně nepříznivé.

Stejně tak, jako neexistuje jednotná definice sociálního státu, neexistuje ani jeho jednoznačná typologie. Dánský sociolog Esping-Andersen je autorem jedné z nejznámějších typologií, kdy jsou rozlišovány 4 základní modely sociálního státu, avšak v realitě neexistují ve své čisté podobě. Konzervativní sociální stát je nejstarším typem a zaměřuje se pouze na ochranu vybraných sociálních skupin. Liberální model je charakteristický svou snahou o ochranu všech potřebných, ovšem jen na minimální úrovni a v případě, kdy není jiná možnost. Sociálně-demokratický sociální stát poskytuje nejvyšší míru zabezpečení vzhledem k ostatním modelům, která je navíc založena na univerzalismu. Nejmladší jihoevropský model nese prvky konzervativního a sociálně-demokratického modelu a vyznačuje se důrazem kladeným na roli rodiny.

Výdaje sociálního státu se skládají ze sociálních transferů a výdajů na sociální služby, plynou do základních oblastí, kterými jsou sociální zabezpečení, zabezpečení v nezaměstnanosti, péče o zdraví, oblast bydlení a vzdělávání. Hlavními zdroji příjmů jsou veřejné rozpočty (daně) a pojišťovací fondy (pojistné). Používají se v zásadě dva způsoby financování pojišťovacího systému - fondový systém, fungující na základě principu ekvivalence, a průběžný systém PAYG, založený na principech mezigenerační solidarity.

Vznik sociálního státu jako takového je datován do 80. let 19. století, avšak v jednotlivých zemích docházelo k jeho vzniku v rozdílné době. Vývoj lze charakterizovat šesti etapami. První etapa bývá nazývána obdobím experimentálních počátků, navazuje na ni období konsolidace, sociální přestavba, sociální expanze, stagnace. Posledním obdobím, které začalo v roce 1980 a stále trvá, je období rekonceptualizace sociálního státu. Jak název napovídá, jedná se o období snahy o novelizaci sociálního státu, který prochází několikanásobnou krizí, stává se tak terčem kritiky ze všech stran.

Stabilita sociálního státu spočívá především na soudržnosti rodiny a fungujícím trhu práce. Tyto podmínky nejsou dodržovány, navíc se zde objevuje velké množství dalších faktorů podrývajících fungování sociálního státu. Hovoří se o 3 základních druzích krize. Nákladová krize souvisí s dlouhodobou tendencí zvyšování výdajů na sociální stát. Růst napětí mezi jednotlivými skupinami obyvatel ve spojení s ochabující sociální spravedlností a solidaritou je předmětem krize legitimity. Krize efektivity je spojována s těžkopádností systému, neuspokojením poptávky po sociálních službách a nákladností úřednického aparátu. Za příčiny těchto krizí jsou považovány: růst nezaměstnanosti, změna ve struktuře sektorů národního hospodářství, rozpad tradičních rodin, globalizace a nadnárodní organizace, stárnutí populace a pokles mortality, pokles natality, rozmach neplnohodnotných zaměstnání a feminizace práce, předčasný odchod do důchodu, důraz na zvyšování kvality lidského potenciálu a další. Vzhledem k velkému počtu vzájemně provázaných příčin je řešení v nedohlednu.

Starobní penze je jedním z mnoha benefitů poskytovaných sociálním státem. Analýza starobního penzijního systému ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska a ve Švédsku prokázala, že podoba těchto systémů se ve velké míře odvíjí od typu sociálního státu. Starobní penzijní systém v UK je založen především na soukromém zabezpečení, což se odvíjí od filosofie liberalismu, že každý jedinec je zodpovědný sám za sebe. Stát sice garantuje minimální úroveň zabezpečení za splnění jistých podmínek, nicméně tyto benefity dosahují nízké výše a pro důstojnější život v penzi jsou nedostačující. Starobní penzijní systém ve Švédsku, které je považováno za typický stát sociálně-demokratického typu, je charakteristický vysokou angažovaností státu, jakožto garanta minimální úrovně zabezpečení (za splnění stanovených podmínek), která je v porovnání s ostatními státy na vysoké úrovni. Průběžný systém financování je doplněn fondovým, aby bylo dosaženo udržitelnosti systému i za podmínek stárnoucí populace. Soukromé zabezpečení zde získává na významu.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet lidí s vysokoškolským vzdělám v dané věkové skupině v roce 2010 (v %) 38

Tabulka 2: Očekávaná délka života při narození v letech 1980-2013 (v letech)..... 38

Tabulka 3: Míra zaměstnanosti 55-64 letých ve vybraných zemích v letech 2005, 2010 a 2014 (v %)..... 40

Tabulka 4: Míra porodnosti ve vybraných zemích (počet dětí na 1 ženu) 41

Tabulka 5: Velikost příspěvků na sociální ochranu dle původu v UK v letech 2002-2013 (v % HDP) 46

Tabulka 6: Očekávaná doba dožití v UK v letech 1980-2013 pro narozené a 65leté (v letech) 47

Tabulka 7: Velikost příspěvků na sociální zabezpečení dle původu ve Švédsku v letech 2002-2013 (v % HDP) 60

Tabulka 8: Očekávaná doba dožití ve Švédsku v letech 1980-2013 pro narozené a 65leté osoby (v letech) 62

Tabulka 9: Výhody a nevýhody britského starobního penzijního systému z pohledu beneficientů..... 73

Tabulka 10: Výhody a nevýhody švédského starobního penzijního systému z pohledu beneficientů..... 74

Seznam obrázků

Obrázek 1: Phillipsova křivka 19

Obrázek 2: Lafferova křivka 20

Obrázek 3: Podíl jednotlivých složek na celkových sociálních výdajích UK v roce 2013 (v %) 27

Obrázek 4: Podíl jednotlivých složek na celkových sociálních výdajích Francie v roce 2013 (v %) 28

Obrázek 5: Podíl jednotlivých složek na celkových sociálních výdajích Švédska v roce 2013 (v %) 29

Obrázek 6: Podíl jednotlivých složek na celkových sociálních výdajích Španělska v roce 2013 (v %) 30

Obrázek 7: Velikost veřejných sociálních výdajů na HDP (v % HDP) 32

Obrázek 8: Hrubá míra sňatkovosti a rozvodovosti v současných zemích EU v letech 1970-2011 (počet na 1 000 obyvatel) 35

Obrázek 9: Věková struktura obyvatel EU-28 v letech 1994 a 2014 (v % celkové populace EU) 39

Obrázek 10: Národní zadlužení vybraných zemí v letech 1999-2014 (v % HDP) 41

Obrázek 11: Průměrný roční růst výdajů na zdravotnictví v zemích OECD dle způsobu financování v letech 2005-2013 (v % na osobu) 42

Obrázek 12: Veřejné sociální výdaje v UK v letech 1990-2014 (v % HDP) 44

Obrázek 13: Sociální přídavky, příspěvky, dávky a daňové úlevy v UK v daňovém roce 2015/2016 (v mld. £) 45

Obrázek 14: Počet osob pobírajících starobní důchod v UK v letech 2007-2013 (v osobách) 48

Obrázek 15: Výdaje na starobní důchody v UK v letech 2004-2013 (v milionech £) ... 49

Obrázek 16: Veřejné sociální výdaje ve Švédsku v letech 1990-2014 (v % HDP) 59

Obrázek 17: Struktura sociálních výdajů ve Švédsku v roce 2013 (v milionech SEK) . 60

Obrázek 18: Počet osob pobírajících starobní důchod ve Švédsku v letech 2007-2013 (v osobách)..... 62

Obrázek 19: Výdaje na starobní důchody ve Švédsku v letech 2004-2013 (v milionech SEK) 63

Obrázek 20: Veřejné výdaje na sociální ochranu v UK a ve Švédsku v letech 2003-2013 (v PPS na obyvatele)..... 69

Obrázek 21: Výdaje na starobní důchody v UK a ve Švédsku v letech 2004-2013 (v PPS na obyvatele)..... 70

Seznam použitých zkratek

CPI	Consumer Prices Index (index spotřebitelských cen)
ČSÚ	Český statistický úřad
ČR	Česká republika
DPČ	Dohoda o pracovní činnosti
DPP	Dohoda o provedení práce
EEA	European Economic Area (Evropský hospodářský prostor)
EU	European Union (Evropská unie)
HDP	hrubý domácí produkt
NDC	Notional Defined Contribution (hypoteticky příspěvkově definovaný systém)
NEST	National Employment Savings Trust (Národní fond zaměstnaneckých úspor)
NI	National Insurance (Národní pojištění)
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OSN	Organizace spojených národů
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PAYG	pay as you go
PPS	purchasing power standard
SEK	švédská koruna
UK	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (Spojené království Velké Británie a Severního Irska)
USA	United States of America (Spojené státy americké)

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

ANXO, Dominique, BOSCH, Gerhard, RUBERY, Jill. *The Welfare State and Life Transitions: A European Perspective*. 1. vyd. Edward Elgar Publishing Ltd, 2011, 328 s. ISBN 978-1-84980-430-1.

FRANCOVÁ, Hana, NOVOTNÝ, Aleš. *Sociální politika v základech*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2008, 185 s. ISBN 978-80-7387-125-3.

HALÁSKOVÁ, Renáta. *Systémy sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005, 140 s. ISBN 80-7368-115-3.

HUDEČKOVÁ, Helena, KUČEROVÁ, Eva. *Úvod do sociální politiky*. 1.vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2009, 126 s. ISBN 978-80-213-1086-5.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 258 s. ISBN 978-80-247-3679-2.

KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení vybrané kapitoly*. 2. vyd. Praha: TRITON, 2013, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0.

KELLER, Jan. *Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011, 197 s. ISBN 978-80-7419-059-9.

KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, 160 s. ISBN 80-86429-41-5.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5. přepracované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.

KREBS, Vojtěch. *Solidarita a ekvivalence v sociálních systémech*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2009, 180 s. ISBN 978-807416-044-8.

KUNEŠOVÁ, Hana, CIHELKOVÁ, Eva. *Světová ekonomika*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, 319 s. ISBN 80-7179-455-4.

MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004, 191 s. ISBN 80-246-0780-8.

PETRÁŠEK, Josef. *Sociální politika*. 2. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014, 140 s. ISBN 978-80-7452-033-4.

PIERSON, Paul. *The New Politics of the Welfare State*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2001, 530 s. ISBN 978-0-19-8297567.

POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. 1. vyd. Praha: SLON, 1995, 142 s. ISBN 80-85850-01-X.

VEČEŘA, Miloš. *Sociální stát: východiska a přístupy*. 2. vyd. Praha: SLON, 2001, 112 s. ISBN 80-85850-16-8.

Internetové zdroje

Additional State Pension – Contracting out. In: *gov.uk* [online]. 08.01.2016d [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/additional-state-pension/contracting-out

Additional State Pension – Eligibility . In: *gov.uk* [online]. 08.01.2016c [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/additional-state-pension/eligibility

Additional State Pension – What you´ll get . In: *gov.uk* [online]. 08.01.2016b [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/additional-state-pension/what-youll-get

Additional State Pension. In: *gov.uk* [online]. 08.01.2016a [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/additional-state-pension/overview

Ageing of the UK population In: *Office for National Statistics* [online]. 25.06.2015b [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: http://www.ons.gov.uk/ons/rel/pop-estimate/population-estimates-for-uk--england-and-wales--scotland-and-northern-ireland/mid-2014/sty-ageing-of-the-uk-population.html

BUŘÍNSKÁ, Barbora. *Pohled do historie: jak začala velká hospodářská krize v roce 1929*. In: *iDnes.cz* [online]. 23.10.2008. © 1999-2016 [cit. 2015-11-10]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/pohled-do-historie-jak-zacala-velka-hospodarska-krize-v-roce-1929-p7g-/uver.aspx?c=A081022_135219_bank_bab

Compare your country - Expenditure for social purposes In: *OECD* [online]. © 2015j [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: http://www.compareyourcountry.org/social-expenditure?cr=oecd&cr1=undefined&lg=en&page=1

Countries with the best pension systems in the world. In: *consultancy.uk* [online]. 16.11.2015 [cit. 2016-01-29]. Dostupné z: http://www.consultancy.uk/news/2932/countries-with-the-best-pension-systems-in-the-world

Decide for yourself when to retire. In: *pensionsmyndigheten.se* [online]. © 2016b [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: http://www.pensionsmyndigheten.se/DecideForYourselfWhenToRetire_en.html

Deffering State Pension. In: *gov.uk* [online]. 27.08.2015d [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/deferring-state-pension

Demography. In: *OECD* [online]. © 2015g [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: https://data.oecd.org/pop/fertility-rates.htm#indicator-chart

DFWAP (Department for Work & Pensions). *The current State Pernsion scheme*. [online]. © 2015a [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/448136/current_State_Pension_scheme_July_2015.pdf

DFWAP (Department for Work & Pensions). *Your State Pension explained.* [online]. © 2015b [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/480248/Your_State_Pension_explained_autumn_15.pdf

Domácnosti podle decilového rozdělení čistých peněžních příjmů na osobu In: *ČSÚ* [online]. 25.01.2016a [cit. 2015-12-04]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20543103/160021152d.pdf/3c4ab903-52a7-40d9-8ae7-73e8d9a12b3a?version=1.0

Domácnosti podle postavení osoby v čele In: *ČSÚ* [online]. 25.01.2016b [cit. 2015-12-04]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20543103/160021151d.pdf/3e2c68f2-b2f5-43ac-a68d-80ff5e9af1fb?version=1.0

Education attainment. In: *OECD* [online]. © 2015e [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: https://data.oecd.org/eduatt/population-with-tertiary-education.htm

Elderly care in Sweden. In: *Swedish Institute* [online]. © 2013-2016 22.01.2016 [cit. 2016-01-23]. Dostupné z: https://sweden.se/society/elderly-care-in-sweden/

Employment. In: *OECD* [online]. © 2015f [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: https://data.oecd.org/emp/employment-rate-by-age-group.htm

Evropská komise. [online]. 27.06.2012 [cit. 2015-11-09]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/publications/folder_22_cs.htm

Fact file: Beveridge Report. In: *bbc.co.uk* [online]. 15.10.2014 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/history/ww2peopleswar/timeline/factfiles/nonflash/a1143578.shtml

Finnish Centre for Pensions. *Pesion contribution level in Sweden* [online]. Helsinki, 2019 [cit. 2016-01-12]. ISSN 1236-7737. Dostupné z: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129231/PensioncontributionlevelinSweden.pdf?sequence=1

General government. In: *OECD* [online]. © 2015h [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: https://data.oecd.org/gga/general-government-debt.htm

Get a State Pension statement. In: *gov.uk* [online]. 18.12.2015n [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: https://www.gov.uk/state-pension-statement

GIANNETTI, Mariassunta, LEAVEN, Luc. *Pension Reform, Ownership Structure, and Corporate Governance* [online]. 2007 [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: http://www.ecb.europa.eu/events/pdf/conferences/ecbcfs_conf9/Giannetti.pdf

Gross pension replacement rates. In: *OECD* [online]. © 2015n [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: https://data.oecd.org/pension/gross-pension-replacement-rates.htm#indicator-chart

Guaranteed Pension For Those With Low Income. In: pensionsmyndigheten.se [online]. © 2016f [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: http://www.pensionsmyndigheten.se/GuaranteedPensionForThoseWithLowIncome_en.html

HAVEL, Jiří. Sociální stát. In: *Atlas transformace* [online]. © 2008-2010 [cit. 2015-11-10]. Dostupné z: http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/s/socialni-stat/socialni-stat.html

Housing Supplement An Aid To Pay For Your Accommodation. In: *pensionsmyndigheten.se* [online]. © 2016g [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: http://www.pensionsmyndigheten.se/HousingSupplementAnAidToPayForYourAccommodation_en.html

How you earn your retirement pension. In: *pensionsmyndigheten.se* [online]. © 2016c [cit. 2016-01-16]. Dostupné z: http://www.pensionsmyndigheten.se/HowYouEarnYourRetirementPension_en.html

John Maynard Keynes. In: *Library of economics and liberty* [online]. © 2008 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://www.econlib.org/library/Enc/bios/Keynes.html

Lafferova křivka. In: *is.mendelu.cz* [online]. [cit. 2015-12-04]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/index.pl?cast=46047

Life expectancy at 65. In: *OECD* [online]. © 2015m [cit. 2015-12-26]. Dostupné z: https://data.oecd.org/healthstat/life-expectancy-at-65.htm#indicator-chart

Life expectancy at birth. In: *OECD* [online]. © 2015l [cit. 2015-12-26]. Dostupné z: https://data.oecd.org/healthstat/life-expectancy-at-birth.htm#indicator-chart

Ministry of Health and Social Affairs. *The Swedish Pension Agreement and Pension Reform* [online]. Stockholm, 2010 [cit. 2016-01-12]. ISBN 978-91-38-23510-2. Dostupné z: http://www.government.se/contentassets/3d321fd499da48928de201abe43a558b/the-swedish-pension-agreement-and-pension-reform-ds-200953

Mortality and life expectacy statistics. In: *Eurostat* [online]. 14.07.2015 © 2015f [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Mortality_and_life_expectancy_statistics

National Insurance credits - Eligibility. In: *gov.uk* [online]. 27.08.2015m [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/national-insurance-credits/eligibility

New state pension age: As we´re all told to work longer, when will you be able to retire?. In: *This is MONEY* [online]. 08.09.2015 [cit. 2016-01-06]. Dostupné z:

http://www.thisismoney.co.uk/money/pensions/article-1679780/New-state-pension-age-retire.html

Obrázek č. 8. In: *Eurostat* [online]. 28.09.2015c. [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/a/ae/Crude_marriage_and_divorce_rates%2C_EU-28%2C_1970%E2%80%932011_%28%C2%B9%29_%28per_1_000_inhabitants%29_YB15.png

OECD. *OECD Health Statistics 2015* [online]. © 2015i [cit. 2015-12-05]. Dostupné z: http://www.oecd.org/health/health-systems/Focus-Health-Spending-2015.pdf

OECD. *OECD PRIVATE PENSIONS OUTLOOK 2008* [online]. © 2009 [cit. 2016-01-16]. ISBN 978-92-64-04438-8. Dostupné z: http://www.oecd.org/finance/private-pensions/42575076.pdf:

OECD. *Society at glance 2014* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2014 [cit. 2016-01-09]. ISBN 978-92-64-20072-2. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/society-at-a-glance-2014_soc_glance-2014-en#page97

Overview of the UK Population In: *Office for National Statistics* [online]. 25.06.2015a [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: http://www.ons.gov.uk/ons/rel/pop-estimate/population-estimates-for-uk--england-and-wales--scotland-and-northern-ireland/mid-2014/sty---overview-of-the-uk-population.html

Pension Credit – Eligibility. In: *gov.uk* [online]. 03.11.2015g [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/pension-credit/eligibility

Pension Credit – What you´ll get. In: *gov.uk* [online]. 03.11.2015f [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/pension-credit/what-youll-get

Pension Credit. In: *gov.uk* [online]. 03.11.2015e [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/pension-credit

Pension Systems Design. In: *Wilmington Insight* [online]. © 2016 [cit. 2016-01-09]. Dostupné z: http://www.pensionfundsonline.co.uk/content/country-profiles/sweden/90

Pensions. In: *OECD* [online]. © 2015c [cit. 2016-01-02]. Dostupné z: https://data.oecd.org/pension/private-pension-assets.htm#indicator-chart

Personal Pensions – your rights – how your pension is paid. In: *gov.uk* [online]. 11.12.2015i [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/personal-pensions-your-rights/how-your-pension-is-paid

Personal Pensions – your rights – Stakeholder Pensions. In: *gov.uk* [online]. 11.12.2015j [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/personal-pensions-your-rights/stakeholder-pensions

Personal Pensions – your rights. In: *gov.uk* [online]. 11.12.2015h [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/personal-pensions-your-rights

POLLNEROVÁ, Štěpánka. *Analýza nově zaváděných systémů NDC*. [online]. VÚPSV, 2002 [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/ndcsys.pdf

Population age structure by major age groups In: *Eurostat* [online]. 14.07.2015 © 2015i [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Population_age_structure_by_major_age_groups,_2004_and_2014_(%25_of_the_total_population)_YB15.png

Population age structure indicators. In: *Eurostat* [online]. 14.07.2015 © 2015e [cit. 2015-12-23]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Population_age_structure_indicators,_1_January_2014_(%25)_YB15.png

Population statistics - data. In: *Statistics Sweden* [online]. 16.04.2015b [cit. 2016-01-19]. Dostupné z: http://www.scb.se/en_/finding-statistics/statistics-by-subject-area/population/population-composition/population-statistics/

Population structure and ageing. In: *Eurostat* [online]. 07.12.2015 © 2015g [cit. 2016-01-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing

Premium Pension Can Be Transferred To Your Partner. In: *pensionsmyndigheten.se* [online]. © 2016h [cit. 2016-01-22]. Dostupné z: http://www.pensionsmyndigheten.se/PremiumPensionCanBeTransferredToYourPartner_en.html

Private pension assets. In: *OECD* [online]. © 2015o [cit. 2016-01-16]. Dostupné z: https://data.oecd.org/pension/private-pension-assets.htm#indicator-chart

ŘEHOŘEK, Michal. *Phillipsova křivka* [online]. 23.12.2013. [cit. 2015-11-09]. Dostupné z: http://www.ius-wiki.eu/tnh/pfuk/tnh/zkouska/nova/otazka-5

Self-employed National Insurance rates. In: *gov.uk* [online]. 28.05.2015r [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: https://www.gov.uk/self-employed-national-insurance-rates

SCHERMAN, Karl Gustav. *The Swedish pension reform* [online]. © 1999 [cit. 2016-01-16]. ISBN 92-2-111776-6. Dostupné z: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---soc_sec/documents/publication/wcms_207699.pdf

Social benefits by function. In: *Eurostat* [online]. 28.09.2015a. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00106&plugin=1

Social benefits. In: *work.sweden.se* [online]. © 2016 [cit. 2016-01-19]. Dostupné z: http://work.sweden.se/living-in-sweden/social-benefits/

Social protection expenditure by function. In: *Statistics Sweden* [online]. 16.04.2015a [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: http://www.scb.se/en_/Finding-statistics/Statistics-by-subject-area/National-Accounts/National-Accounts/Social-protection-expenditure-and-receipts-in-Sweden-and-Europe-ESSPROS/Aktuell-Pong/58116/202285/

Social security contribution. In: *OECD* [online]. © 2015k [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: https://data.oecd.org/tax/social-security-contributions.htm#indicator-chart

Social security contributions. In: *OECD* [online]. © 2015q [cit. 2016-01-17]. Dostupné z: https://data.oecd.org/tax/social-security-contributions.htm#indicator-chart

Social Security Programs Throughout the World: Europe. In: *socialsecurity.org* [online]. [cit. 2016-01-17]. Dostupné z: https://www.socialsecurity.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2014-2015/europe/sweden.html

Social spending. In: *OECD* [online]. © 2015a [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm#indicator-chart

Social spending. In: *OECD* [online]. © 2015p [cit. 2016-01-17]. Dostupné z: https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm

Sociální zabezpečení – další data In: *Eurostat* [online]. © 2015h [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/web/social-protection/data/database

Sociální zabezpečení - data. In: *Eurostat* [online]. © 2015d [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/web/social-protection/data/main-tables

State pension - Eligibility. In: *gov.uk* [online]. 06.08.2015b [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/state-pension/eligibility

State pension – How to claim. In: *gov.uk* [online]. 06.08.2015c [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/state-pension/how-to-claim

State pension explained. In: *Which?* [online]. © 2016 [cit. 2016-01-02]. Dostupné z: http://www.which.co.uk/money/retirement/guides/state-pension-explained/pension-credit/

State pension. In: *gov.uk* [online]. 06.08.2015a [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/state-pension

Sweeden Abandons Controversial Pension Reform Plans. In: *chief investment officer* [online]. 11.12.2015 © 1989-2016 [cit. 2016-01-07]. Dostupné z: http://www.ai-cio.com/channel/REGULATION,-LEGAL/Sweden-Abandons-Controversial-Pension-Reform-Plans/

Tax when you get a pension. In: *gov.uk* [online]. 19.05.2015l [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/tax-on-pension

The new State Pension - Eligibility. In: *gov.uk* [online]. 11.01.2016b [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: https://www.gov.uk/new-state-pension/eligibility

The new State Pension – How it´s calculated. In: *gov.uk* [online]. 11.01.2016c [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: https://www.gov.uk/new-state-pension/how-its-calculated

The new State Pension – You´ve been in a Workplace, Personal or Stakeholder pension. In: *gov.uk* [online]. 11.01.2016d [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: https://www.gov.uk/new-state-pension/youve-been-in-a-workplace-personal-or-stakeholder-pension

The new State Pension – Your National Insurance record and your State Pension. In: *gov.uk* [online]. 11.01.2016e [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: https://www.gov.uk/new-state-pension/your-national-insurance-record-and-your-state-pension

The new State Pension –Inheriting or increasing State Pension from spouse or civil partner. In: *gov.uk* [online]. 11.01.2016f [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: https://www.gov.uk/new-state-pension/inheriting-or-increasing-state-pension-from-a-spouse-or-civil-partner

The new State Pension. In: *gov.uk* [online]. 11.01.2016a [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: https://www.gov.uk/new-state-pension

The pension landscape Sweden In: *findyourpension.eu* [online]. © 2016 [cit. 2016-01-17]. Dostupné z: http://www.findyourpension.eu/en/pension_systems/sweden/

The State Pension: What you might get. In: *The PENSIONS Advisory service* [online]. © 2016 [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: http://www.pensionsadvisoryservice.org.uk/about-pensions/the-state-pension/what-you-might-get

The welfare budget In: *Full Fact* [online]. 10.07.2015 © 2010-2016 [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: https://fullfact.org/economy/welfare_budget_public_spending-29886

Timeline: UK recession In: *theguardian.com* [online]. 23.10.2009 © 2016 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: http://www.theguardian.com/business/2009/oct/23/uk-recession-timeline

Total expenditure on administration costs. In: *Eurostat* [online]. 28.09.2015b. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00104&plugin=1

Types of Private Pensions. In: *gov.uk* [online]. 06.04.2015k [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: https://www.gov.uk/pension-types

Unemployment rate. In: *OECD* [online]. © 2015b [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm

Unit-linked insurance or traditional insurance for your premium pension. In: *pensionsmyndigheten.se* [online]. © 2016e [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: http://www.pensionsmyndigheten.se/UnitlinkedInsuranceOrTraditionalInsuranceForYourPremiumPension_en.html

VÚPSV. Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa: projekt Monitoring změn v zahraničních důchodových systémech [online]. © 2013 [cit. 2016-01-16]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchody-2013-kveten.pdf

Which are the best countries in the world to grow old in? In: *theguardian.com* [online]. 03.03.2015 © 2016 [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: http://www.theguardian.com/society/2015/mar/03/which-best-countries-grow-old-in-pensions-benefits-happiness

Worked hours. In: *OECD* [online]. © 2015d [cit. 2015-12-02]. Dostupné z: https://data.oecd.org/emp/hours-worked.htm#indicator-chart

Workplace Pensions – Changing jobs and taking leave. In: *gov.uk* [online]. 07.12.2015q [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: https://www.gov.uk/workplace-pensions/changing-jobs-and-taking-leave

Workplace Pensions – Protection for your pension. In: *gov.uk* [online]. 07.12.2015p [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: https://www.gov.uk/workplace-pensions/protection-for-your-pension

Workplace Pensions. In: *gov.uk* [online]. 07.12.2015o [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: https://www.gov.uk/workplace-pensions

You Control Your Premium Pension. In: *pensionsmyndigheten.se* [online]. © 2016d [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: http://www.pensionsmyndigheten.se/YouControlYourPremiumPension_en.html

Your pension is made up of several components. In: *pensionsmyndigheten.se* [online]. © 2016a [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: http://www.pensionsmyndigheten.se/YourPensionIsMadeUpOfSeveralComponents_en.html

Abstrakt

STAŇKOVÁ, Alena. *Ekonomické aspekty sociálního státu na příkladech současné praxe*. Plzeň, 2016. 93 s. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta ekonomická.

Klíčová slova: sociální stát, ekonomické aspekty sociálního státu, krize sociálního státu, příčiny krize sociálního státu, britský starobní penzijní systém, švédský starobní penzijní systém

Předložená práce je zaměřena na sociální stát. Po uvedení definice a programu sociálního státu jsou definovány další důležité pojmy související s tímto tématem. Následující kapitoly tvoří analýza ekonomických aspektů sociálního státu, jeho historie a typologie. Jednotlivé druhy krize včetně jejích příčin předcházejí popisu starobních penzijních systémů ve Švédsku a Spojeném království Velké Británie a Severního Irska a jejich srovnání.

Abstract

STAŇKOVÁ, Alena. *The Economic Aspects of the Welfare State on the Examples of Current Practice*. Plzeň, 2016. 93 p. Bachelor Thesis. University of West Bohemia. Faculty of Economics.

Key words: welfare state, economic aspects of the welfare state, crisis of the welfare state, causes of the crisis of the welfare state, british old age pension scheme, swedish old age pension scheme

This thesis is focused on the welfare state and its economic aspects. At first there are definition and programme of the welfare state followed by the definitions of other important terms related to this topic. Subsequent chapters are devoted to analysis of economic aspects of the welfare state, its history and typology. Crisis including its causes precedes to the description of old age pension schemes in the UK and in Sweden and its comparison.